

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Mine erindringer

I.del 1900-1918

" MINE ERINDRINGER " I. del.

Trykt og udgivet af forfatteren
på eget forlag.

Første oplag udk.			1982.
andet	"	"	1983.
trede	"	"	1984.
fjerde	"	"	1986.

Billeder: Grønagers Offset.

" M I N E E R I N D R I N G E R " .
=====

" F O R O R D " .
=====

Mine erindringer skal ikke være nogen roman, ej heller et værk, der er skrevet for at tjene et politisk, religiøst eller noget andet formål.

Det skal være et minde, fortalt i ordets ællesbedste betydning, ikke fra oven af en professionel forfatter, der for at fremhæve sin egen stil er gået på akkord med sandheden, men indefra af en mand, som af sine børn er blevet opfordret til at fortælle om et stykke fortid, der måske kan interessere eftertiden.

Om egne oplevelser - efter hukommelse. - ting, - som ellers ville være gået tabt. -- Må jeg være så flot, i al beskedenhed, at kalde det en " Kulturarv " .

Roskilde i november 1982.

Søren Andersen

Lad mig indlede mine erindringer med at fortælle lidt om mit biologiske ophav, og begynde med min morfar

S Ø R E N K R I S T E N S E N ,

som blev født den 8 marts 1835 på en gård i landsbyen Karise i sydsjælland.

Desværre kender jeg ikke noget til morfars levned som ung mand, ej heller er der blevet mig noget fortalt derom, men han blev i året 1860 gift med min mormor

Sidse Marie Andersen,

der ligesom min mor og jeg selv, er født på samme sted, nemlig på " Hyldekærgård " i Jyderup ved Fakse.

Morfar og mormor overtog hurtigt fæstet af gården, og fik livsfæstebrev med Rosendals gods, som dengang ejedes af kammerherre, greve Holch-Wintherfeldt.

Min oldefar Anders Nielsen, som indtil da, havde haft gården i fæste, havde været syg og svagelig i mange år, hvilket selvfølgelig bevirkede, at gårdens drift ikke var i den allerbedste forfatning, så der var jo en stor opgave at tage fat på for det unge ægtepar.

På hvilke betingelser morfar overtog livsfæstet , har jeg ikke fået oplyst, eftersom jeg ikke har haft lejlighed til at studere det den gang udfærdiget fæstebrev, men jeg vil formode, det har været på yderst lempelige vilkår, eftersom den forfaldne gård og de ligeså forsømte marker i høj grad trængte til alskens forbedringer og fornyelser.

Gården skulle jo være basis for fremtidens udkomme for familien.

Det varede da heller ikke længe, inden morfar med al sin energi og sine gode kræfter og ikke mindst sit tekniske snille, kastede sig ud i et næsten umuligt arbejde.

Her kom hans slogan ham i høj grad til hjælp, dette var:

" Du skal bare tro på, at du kan ".

Med denne vidunderlige selvtillid og et voldsomt arbejdsmod, begyndte morfar omgående sit livsværk, nemlig at bygge en hel ny firelænget gård op fra grunden, efter at den gamle faldefærdige gård delvis var jævnet med jorden.

For sine samtidige, syntes morfars planer at være

fuldstændig uløselige.

Folk rystede på hovederne med bemærkninger om, at nu er Søren Kristensen da fuldkommen forrykt, og udtalte, mand og mand imellem, at det var den rene galemathias, han må da være fra forstanden, når han turde indlade sig på et sådan foretagende.

Men til morfars store tilfredsstillelse, varede det ikke længe, før han gjorde disse mange tvivlernes ord til skamme.

Ikke nok med, at genopbygningen var godt igang, begyndte morfar også at mergle og dræne markerne. -- Det var disse, som skulle være eksistensgrundlaget for familiens fremtidige eksistens.

For at få sten til genopbygningen af gården, begyndte morfar, at grave ler i markens lave terræn syd for gården, ved et vandhul, som kaldtes " Lykkemose ".

Efter at leret var gravet op, blev det æltet, dels ved menneskers hjælp, dels ved hjælp af gårdens heste, (man red frem og tilbage adskellige gange i de store lerbunker.)

Når leret så var tilstrækkeligt gennemæltet, blev det fyldt i nogle træforme, som morfar forud havde lavet.

Stenenes størrelse var af et temmelig stort format, idet længden var ca. 18 tommer (lig ydermurenes tykkelse), højde og bredde var ca. 8 tommer, så det var nogle ordentlige kammerater at bakse med.

Stuehusets længde skulle være 36 alen og bredden 16 alen. -- alt træarbejdet havde morfar lavet vinteren forud, såsom tagspær, vinduer og døre.

Han havde dog haft hjælp af sin gode ven og genbo, tømrer Lars Madsen, men ellers havde morfar æren af, at bygge det hele selv.

Gårdens stuehus blev færdigbygget i året 1863, og de tre avlsbygninger fuldførtes så med visse mellemrum, når der var tid til det, marken skulle jo også passes og restitueres.

En ufrivillig pause måtte dog holdes, for i året 1864 måtte morfar melde sig under fanerne og deltage i forsvaret for fædrelandet. -- Han blev indkaldt til krigstjeneste og måtte melde sig til reservetropperne som hornblæser, og blev indkvarteret i en militærlejr på Als.

Jeg husker, at han fortalte, at det for hans vedkommende, havde været en nem krig, han havde endog aldrig set en tysker, og " Gud være lovet for det " .

Det siger sig selv, at morfars tanker uvilkårligt var hos dem derhjemme i Jyderup. Han vidste jo, at mormor snart skulle føde deres førstefødte, og det blev en datter, (min mor). Fødselen skete inden morfar vendte hjem fra krigen, hvor han heldigvis hverken havde taget skade på sjæl eller legeme. Og lykkelig genforenet med familien, fortsattes det afbrudte byggeri med opførelse af de resterende bygninger.

For sin deltagelse i krigen, fik morfar, ligesom alle andre veteraner, erindringsmedallien med følgeskrivelse, som lyder :

Gårdmand S Ø R E N K R I S T E N S E N af Jyderup

erkjendes herved berettiget til den af

Hans Majestæt Kongen

allerhøjst indstiftede Erindringsmedallie for
Deltagelse i Kampen for Fædrelandet 1864.

Medallien bæres på venstre bryst i rødt
Bånd med hvide Striber. Båndet må ikke
bæres uden i Forbindelse med Medallien.

Krigsministeriet, i Oktober 1876.

N. Kappner.
(sign.)

/
Jacobi .
(sign.)

Da morfar i løbet af de næste par år, havde fuldført sit store bygningsværk, kunne han med stolthed se tilbage til flere års møje og besvær, og dertil selvfølgelig også en hel del afsavn, men hans gåpåmod gav ham ikke fred, før han også fortsatte med at " iklæde " bygningerne med de forskellige redskaber og maskiner.

Det var jo ikke nok med at have opført de forskellige bygninger, for at de kunne fungere efter hensigten, skulle der, som før nævnt, indsættes de forskellige maskiner, som for størstedelen blev lavet af ham selv.

Morfar havde på en maskinudstilling set en tærskemaschine, og mente, efter at have studeret dens funktion, at en sådan maskine kunne han da selv lave, men ville dog tilføje den en hel del forbedringer.-- Og som tænkt så gjort, begyndte han fremstillingen af denne maskine.-- Men ikke nok med det, han lavede også kværn til sædens formaling, hakkelsesmaskine til at skære foderet til gårdens heste, og endelig lavede han også en kastemaskine, som blev benyttet til at skille kærne og avner fra hinanden.

For at alle disse maskiner kunne komme til at fungere, måtte der jo også skaffes drivkraft, og dette blev etableret ved hjælp af en hesteomgang hvor hestens kræfter blev overført til de forskellige maskiner.

Det var almindeligt, at der til enhver bondegård var en hesteomgang, i de fleste tilfælde udendørs, men den, som morfar konstruerede og selv lavede, var indbygget i gårdens ladelænge.

Man må tænke sig en af de gamle markedskaruseller som model for denne hesteomgang. -- En stor, svær træstamme anbragt lodret i centrum, hvorfra der udgik mange skråtstillede træstiver, som foroven blev samlet med et remstykke hvorpå der så var anbragt et stort kamhjul af støbejern, dette kamhjul havde morfar forud fået støbt, efter en ham lavet model, på det daværende støberi i Fakse.-- Kamhjulet var anbragt i en højde af ca. 3 alen, således at hestene kunne gå nedenunder det.--- Så kunne man, efter hvad man nu skulle lave, anvende 1 - 2 - eller 3 heste af gangen.

Kamhjulets anbringelse var selvfølgelig permanent, men man kunne, ved en sindrig mekanisme, til -og frakoble de forskellige maskiner efter som der var behov for dem.

Denne hesteomgang var en af morfars adskillige geniale opfindelser, som selvsagt blev meget beundret af de andre landmænd, ikke alene fra selve byen, men fra hele oplandet.

Morfar var " autodidakt " d. v. s., en, der uden at have lært af andre, kunne lave så godt som alt, hvad han kastede sig over.

Dog, det eneste, morfar havde lært, var violinspil, og denne profession dyrkede han meget i sine unge år. Han tog ud at spille til sammenkomster og gilder på landet og i byen. -- Jeg kan huske, morfar fortalte om disse spilleture. -- Han begyndte sædvanligvis ved firetiden om eftermiddagen, og tit varede det til den lyse morgen, ved 3 - 4 tiden , og for denne præstation fik han 1 - 2 rigsdaler. Det har uden tvivl været en træt musiker, der herefter med sin violin kunne begive sig hjemad.--

Morfars gamle nodebog har vi heldigvis endnu i behold . Deri findes også flere melodier, som han selv havde komponeret.-- Hans violin forærede han til min bror, der på det tidspunkt havde påbegyndt musikundervisning hos musikdirigent Poul Hansen i Næstved.

Morfars befordring til de forskellige steder, han skulle spille, foregik som regel med hestekøretøj, og det kunne godt somme tider være forbundet med, at ufredspersoner prøvede at overfalde ham, derfor havde han altid en lang jernsabel i sin vogn, så når overfaldsmanden greb fat i vognens bagsmække, leverede han et velrettet huk med sabelen og så var det overfald forbi. Røveren skulle ikke nyde mere, men forsvandt skyndsomt. -- Det var ikke alene den omtalte jernsabel, der fulgte morfar på sine ture, han havde skam også en gammel forladerpistol med, om det blev nødvendigt, så at bruge den.--- Nu må vi jo huske på, at morfar af og til også kørte til København med store hø eller halmlæs for at sælge til de store vognmandsforretninger, som skulle bruge meget halm og hø til deres store hestebestande, og på disse ture, kunne der være endnu større fare for overfald.

Den gamle jernsabel havde morfar altid stående ved hovedgæret af sin seng, så længe han levede , og ved den, der prøvede på overfald.

Det var de utroligste ting morfar kunne lave.-- Alt inventar til køkken og lignende steder, lavede han

altid selv, og hvis naboer og gode venner også ønskede at få lignende ting lavet, var han aldrig karrig, men altid beredvillig, hvis han kunne gøre andre en tjeneste.

Ja han leverede og udfærdigede tegninger og gjorde beregninger vedrørende naboens nybyggede stakhjelm.-- Jeg mindes den travlhed, morfar havde, når han arbejdede med sådanne projekter. -- Så kom de gamle ubrugte tapetruller frem, for på bagsiden af disse var der en dejlig ubrugt flade, som blev benyttet både til tegning og beregninger, og med stor interesse fulgte vi børn hans arbejde.

Ved de forskellige byggeforetagender, som morfar var involveret i, kan jeg huske, at det tømmer, som skulle bruges, blev hentet hjem fra skoven af byens andre bønder, som altid stillede sig til rådighed.--- Så kørte der en hel kortege på en fire-fem vogne afsted for at hente tømmeret hjem til pladsen, hvor det skulle anvendes.

På de tider " kom man mere hinanden ved ", end det i vore dage er tilfældet.

Modelsnedkeri beskæftigede morfar sig også med, bl. a. modellen til en stor bloksav til Fakse Savværk.

En af de helt store ting, han også byggede, var tre forskellige modeller til evighedsmaskinen (perpetuum mobile). Den sidste af disse modeller, havde morfar i drømme, set stå på alteret i Fakse Kirke, og da han om morgenen vågnede, skyndte han sig at nedridse de ting, han kunne huske. Det var noget med forskellige lodder, hvis vægt skulle opveje hinanden efter et særlig snedigt og sindrigt system, men det lykkedes desværre aldrig morfar, at få nogle af dem til at fungere efter ønske.--- Det er forøvrigt heller aldrig lykkedes for nogle andre på denne jord.

For os børnebørn, og da i særdeleshed for os yngre, var morfar den centrale skikkelse i hele vor opvækst. Altid kappedes vi om at komme med ham, enten det så var ude eller hjemme.-- Altid havde han noget godt til os, vi elskede ham meget højt. Bare sådan en lille ting, som at stege æbler på kakkelovnen, og så bagefter nyde dem i hinandens selskab, det var noget så dejligt.

Hvad han var for os kan næsten ikke beskrives, det måtte opleves.

Alt, hvad vi havde af legetøj såsom legevogne og tril-
lebøre, ja så galt en flitsbue, lavet efter et billede af
en gammel armbrøst, forarbejdede morfar til os.
Vi havde i min tidligste barndom, både en ged og en gedebuk,
Mette ged og Mads gedebuk (mor og søn), og en dag syntes
morfar da også , vi burde have et køretøj, og flux gav han
sig til at lave en legevogn til os, indrettet således, at
der kunne spændes vore to geder for. --- Der blev også lavet
seletøj til gederne, som skulle trække vognen, og det var et
stolt syn, da denne ekvipage flot kørte op gennem byens
gader, med min bror og jeg som passagerer.

Blandt alle de ting, morfar lavede til os, var også
en vindmølle med et nedenunder stående hus, som havde fladt
tag, der kunne benyttes som "mølleomgang" til den rejste fire-
vingede mølle, på hvis vinger sejlene skulle sættes.

Fra møllens akse, gik der så en lang rem til den lille
kværn, som var anbragt i møllehuset.--- Kværnen var en gam-
mel udrangeret kaffemølle, men den fungerede ganske udmær-
ket, vi kunne da male korn på den.

Og sådan, i stort og småt, var det altid morfars øn-
ske, at lave ting, som kunne glæde hans børnebørn, han spa-
rede aldrig sig selv, for endog store anstrengelser, når
det kunne skabe glæde hos os børn.

Men det var ikke alene hos os børn, morfar kunne ska-
be glæde. I sin pensionisttilværelse opholdt han sig me-
get i sit "elskede huggehus", d.v.s. værksted.

Nu skulle der laves en hel mængde gyngestole, både til
venner og bekendte, og ikke mindst til os, hans børnebørn,
(vi var ialt 5 børnebørn), og disse gyngestole blev lagt op
på hanebjælken indtil den tid kom, hvor vi selv kunne få
brug for dem.--- Den gyngestol, morfar lavede til sin egen
stue, blev dog lavet på en hel speciel måde.--

Vi to yngste børnebørn blev ofte lagt til sengs i vor vug-
ge, som jo skulle vugges, og her kom morfars geniale opfin-
dergeni ham atter til gavn, idet han nemlig byggede en
ekstra mede ud fra den oprindelige gyngestol, og på dette
stativ, der var i vuggens længde, blev vuggen anbragt,--
så kunne man sidde behageligt i sin gyngestol og samtidig
vugge barnet.

Det var vel naturligt for morfar at tænke, at min bror og jeg, med tiden skulle følge i slægtens fodspor og blive ved landbruget, men dette skete dog kun for min brors vedkommende.

Med landbruget, som ledemotiv, lavede morfar mange modeller af de forskellige landbrugsartikler, som vi eventuelt kunne få brug for. -- Desværre omkom alle disse, sammen med mange andre uerstattelige gamle ting, ved en ildebrand for en del år siden. Ved denne brand, nedbrændte alle gårdens bygninger med undtagelse af stuehuset, som stadig er intakt.

Da Gerda og jeg var i 6 - 9 års alderen, skiftedes vi meget ofte til at sove hos morfar, i hans store brede seng.-- Det var en herlig fornemmelse at falde i søvn med hans store ^{hånd} omslyngende vor lille barnehånd.-- Dog skete dette sjældent, før det sidste ritual, inden søvnen begyndte, og dette bestod i, at vi i fællesskab bad Fadervor. Vi følte det som en meget stor tryghed, og kunne derefter slumre ind.

Morfar var meget kirkelig interesseret, i den grundtviganske retning.--- Hjemme i øverstestuen havde vi da også et stort portræt af

Nikolaj Frederik Severin Grundtvig

hængende, og det var altid med en vis ærbødighed, vi skottede op til hans billede.

Det indtraf, af og til, at morfar var forhindret i at komme i kirke om søndagen, særlig da han blev ældre, og gigten nagede hans lemmer, men i sådanne tilfælde, læste han altid i en stor bog med prædikesamlinger af de forskellige prædikanter og skrevet til alle søndage i kirkeåret. Så her blev intet forsømt, selvom han ikke deltog i søndagsgudstjenesten i Fakse kirke.

Morfar var bestemt ingen " Tøsedreng ". -- Han havde forskellige universalmidler. For eksempel brugte han nylåst kalk,et ellers ikke almindeligt middel, som var farligt at anvende, da det jo virkede ætsende.

Jeg husker, at morfar en gang havde fået sin højre tommelfinger i roerasperen, og derved fik den læderet helt ind til benet, men her var kuren så, en klat kalk over såret og en klud om, og med denne primitive "operation",

fik fingeren så "fred" i en 8 dages tid, indtil kluden blev fjernet og fingeren var igen helet og lægt, men tænk dog hvilke smerter det sikkert har været forbundet med.

Dersom morfar en enkelt gang følte sig utilpas, var det igen kalken, han tyede til. --- En teskefuld læsket kalk i et glas mælk blev nedsvælget, uden at fortrække en mine, til trods for den bedske smag, men med meget stor forbløffelse fra os børns side.-- Vi spurgte da ofte, hvorfor han dog gjorde dette, og fik altid fyldestgørende svar, som for eksempel: Jo, ser du, når der bliver nykalket i et værelse så fremstår det altid bagefter som et friskt og rent rum, det samme mener jeg også at det må være tilfældet, når jeg tilfører mit legeme denne friskhed, som kalkens virkning selvfølgelig også må være for mig.

Et andet universalmiddel, som morfar også tit anvendte, var finsk tjære, men dette blev dog kun anvendt overfor smågrisene imod stivsyge og blev blandet i foderet i deres ædetrug.

Det var en usigelig sorg for os alle, da morfar den 26 september 1913 lukkede sine øjne for sidste gang. Det var midt på formiddagen, og til stede, omkring sygesengen, var vores mor og alle os hjemmeværende børnebørn. Morfar bad om et glas mælk, og da mor giver ham det, siger han: " Er det elektrisk mælk " ? --- Jeg er næsten sikker på, at han i sine sidste tanker har været beskæftiget med en eller anden opfindelse. --- Efter at morfar havde drukket mælken, sov han ligeså stille ind i døden.

Morfar stod i sin kiste hjemme i øverstestuen indtil begravelsesdagen den 3 oktober 1913.

Det var brugen, den gang, når man havde en afdød stående indendørs, at man anbragte en bøtte med kultjære i samme lokale, for at tage den ubehagelige lugt, som tit kunne forekomme.

Kistepyntningen var et kapittel for sig. På landet bestod den i regelen af, at man på kistens låg, med ganske små søm, fæstnede vedbendblade (efeu), efter at de var syet på båndler og smurt i olivenolie (for at de skulle se pænere ud). Kisten var som regel egetræsmalet.

Stor aktivitet foregik før begravelsesdagen.

Den forventede venneskare og så selvfølgelig familiens medlemmer, mødte begravelsesdagen til frokostspisning, og da øverstestuen ikke var anvendelig, brugte man loen. Her var der forinden blevet trukket presenninger under stænget og borde og bænke pladseret. Man regnede med ca. 50 til hundrede mennesker til henfølgning.

Alle dørkarme, som vendte ud imod gårdspladsen, blev beslået med grankviste og det store agerum var også beklædt med grankviste.

Da spisningen var forbi, samledes man så i øverstestuen for at " tage afsked " med den afdøde. Men i dette tilfælde kunne stuen ikke rumme alle deltagerne, så morfars kiste blev sat ud på græsplænen i haven, hvor lærer J.P. Høyby, som i sine unge år havde været hos morfar, først som tjenestedreng og senere som karl, holdt en meget stærkt personlig tale ved båren.

Det var den gang brugen, at man sang den døde ud af hjemmet, ligesom det også blev brugt ved udgangen fra kirken.

Det var et meget betagende syn at se, da sørgetoget satte sig i bevægelse.--- Først ligvognen og dernæst ca. 20 hestekøretøjer bevæge sig imod Fakse kirke til jordfæstelsen i familiegravstedet.

Efter begravelsen mødtes de fleste af deltagerne til endnu en spisning og mindehøjtidelighed for at slutte med samvær og kaffedrikning.

⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘

N E K R O L O G
=====

i
=

Næstved Tidende , den 7 oktober 1913.

=====

Den 3 oktober jordedes på Fakse kirkegård, under stor deltagelse en i Fakse og omliggende sogne velkendt mand,

S Ø R E N K R I S T E N S E N , Jyderup.

=====

Det lange vogntog, 25 vogne, med ligvognen forrest, var af en gribende virkning, som det i den høje, stille efterårsdag med det falmende løv, skred fremad til de dybe, klangfulde klokketoner fra den højtliggende Fakse Kirke.

Som hele naturen den dag på Søren Kristensens sidste rejse var præget af stille mildhed, havde også hans liv været, og derved, og ved sin flid og dygtighed kan stå som et mønster for de fleste.

Han blev født i Karise den 8 marts 1835.

Som ung lærte han som musiker. Men tillige med stor lyst til praktisk virke og med et vågnende teknisk snille begyndte han på egen hånd at bygge maskiner, som han for det meste selv udtænkte.

Han rejste en ovn til kalkbrænding ved Karise kirke, men så blev i 1860 hans gerning flyttet til Jyderup ved Fakse, idet han der fandt sin hustru, og der den opgave, at overtage og rejse sin hustrus faldefærdige fædrene gård.

Hendes fader havde i flere år været syg. Han tog straks fat på at bygge gårdens længer op, huggede selv tømmeret, hentede leret til murene fra marken og med en enkelt mands hjælp nu og da rejstes det ene år lo og lade, næste år stalden o. s. v., og ved slutningen af året 1865 stod hele gården i ny skikkelse.

Men ind imellem kom så krigsåret 1864, hvor Søren Kristensen måtte møde som hornblæser.

Da han kom hjem, tog han fat igen. Jorden gav kun ringe afgrøde, markerne måtte mergles og drænes.

Så stod han i mergelgraven og siden i drængrøften fra morgen til aften. Men han var altid glad og tilfreds.

Efter endt dagværk kunne han tage sin violin og kornet, og så klang tonerne oplivende i hjemmet.

Naboerne lyttede glade, og hans lille datter, Marie, dansede glædestrålende.

Nu var den groveste gerning endt. Jorden gav grøde, så laderne var bugnende fulde, og endda måtte megen sæd sættes i stakke udenfor.

Nu tog han fat på den syssel, som også var ham kær: maskinbyggeriet. En tærskemaskine havde han set et sted. Sådan en måtte han kunne lave, men han vilde dog indføre

visse forbedringer. Så lavede han støbemodeller til tandhjul og andre dele af træ, fik dem støbt i jern på et daværende støberi i Fakse, og snart stod maskinen forsynet med halmryster, på tærskeloen, ja endog med hesteomgangen under tag. Folk talte undrende derom, enkelte rystede på hovedet og lo overlegent ad ham, visse på, at det aldrig kunne gå.

Men mange, som senere ville gøre deres bestillinger på maskiner, måtte Søren Kristensen give afslag.

Han kunne ikke, ville ikke, forlade den gerning, han var kommen ind i, eller det hjem, han havde bygget op, og som var ham kært, for at begynde som maskinfabrikant.

Dog lavede han flere maskiner til nogle af familie og bekendte. Siden lavede han flere maskiner, hakkelsemaskine, knuseværk til sæd (kværn), markredskaber o.s.v.

Hans virksomme og klarttænkende hjerne syslede med adskillige andre tekniske opgaver.

I halvfjerdsere, endnu før man havde hørt tale om centrifuger, konstruerede Søren Kristensen en sådan, og imidlertid var den hurtigroterende centrifuge, hvor mælken kunne strømme jævnt og stadig i adskilt form fra maskinen, fremkommet.

Med sit rolige væsen forenede Søren Kristensen venlighed og hjælpsomhed overfor alle. Han blev ganske derfor ingen pengerig mand, men ret velstående.

I nogle år var han medlem af sognerådet, ligesom andre hverv i kommunen tid efter anden overdroges ham.

I mange år var han tillidsmand i Den sjællandske Bondestands Sparekasse, men før dennes fald i 1908, havde hans svigersøn, til hvem han havde overdraget gården, trådt i hans sted som tillidsmand.

Søren Kristensen elskede sit hjem og fandt sine største og bedste glæder der.

I en flok af sunde, kønne børnebørn havde han oplevelse på sine gamle dage. -- Når bedstefar spillede på sin kære gamle violin, jublede de og sang og dansede.

Med glæde gav han sin gode violin til sin ældste dattersøn, der for tiden uddannes til musiker i Næstved.

Søren Kristensen, stod således ikke ene, da hans hustru døde i 1909. Hans datter, hendes mand og børnebørnene gjorde hans livsaften skøn og blid, og under hans sidste sygdom, i seks uger, hvor han uden stærke smerter lå stille hen, havde han mange kærlige hænder til sin hjælp.

Den 26 september sov han stille og roligt ind i døden, 78 år gammel.

Da det i nogen tid så ud til bedring, sagde han:

"Guds vilje sker med mig". Jeg er glad ved mit liv og tilfreds med, hvad jeg har fået udrettet.

✂ ✂ ✂ ✂ ✂ ✂

Nekrologen er skrevet af lærer J. P. Hovby, Toksvær skole, senere førstelærer i Kirke Sonnerup, for sluttelig at overgå til Roskilde kommunale skolevæsen.

✂ ✂ ✂ ✂

M I N M O R M O R .
=====

Min mormor, SIDSE MARIE KRISTENSEN , født Andersen, kom til verden den, 14 januar 1838 på " Hyldekærgård " i Jyderup, Fakse sogn, og jeg vil tro, hun var det man kalder en "Hjemmefødning" d.v.s. en, der kun har opholdt sig på samme sted, hvor hun er blevet født, og hvor hun af sine forældre har fået den opdragelse og uddannelse, som på det tidspunkt, krævedes af de unge piger på landet, for at blive en god husmoder og tillige en god og kærlig mor for de eventuelle børn i ægteskabet.

Det er desværre ikke så mange erindringer, jeg kan føre tilbage til. I det hverdagedlige var mormor altid mor behjælpelig med opdragelsen af den børneflok, hun blev bedstemor til.

Mor var mine morforældres eneste barn, Det, jeg bedst husker om mormor, var særlig hendes medvirkning, forår og efterår, når gårdens fårebestand skulle klippes. Vi havde på det tidspunkt temmelig mange får, så det var ikke så helt lille arbejde, der påhvilede husmoderen, men i dette tilfælde, havde mormor stadig beholdt fåreklipningen indenfor sit arbejdsområde, og det var mor selvfølgelig glad for. Det var en stor begivenhed, når vi nåede foråret, hvor fårenes uld skulle høstes. -- For os børnebørn var det selvsagt et meget interessant skue at overvære.

Dagen oprandt, de store bøgetraskar, som ellers blev benyttet til henholdsvis ølbrygning og storvask, blev rullet ud på gårdspladsen.--- Det ene med bunden i vejret, herpå skulle fåret anbringes, efter at det forud var blevet vasket i det andet kar, i lunkent vand.--- Når fårene fik denne behandling, skyldtes det, at ulden skulle være ren, inden den blev klippet af fåret.

Jeg kan endnu huske, hvordan mormor, med sikker hånd, styrede den store skarpe fåreuldssaks, så store sammenhængende uldtaver faldt ned i en dertil bestemt balje, hvori man samlede ulden. Denne blev så senere lagt til tørring, men ved klipningen sorteredes ulden efter kvaliteter. Den korte og filtrede uld blev samlet fra den

lange gode uld. Nu var der jo også tit forskel i farven på de forskellige får, ulden fra disse blev så frasorteret i en fjerde balje. Dertil kom så ofte, at der kunne være stor forskel på kvaliteten, på forårs -og efterårsklipningen.

Når ulden så var blevet tør, blev den samlet op i en uldhæk, som morfar i forvejen havde lavet, (dog kunne man også bruge, enten en kasse eller en balje), men man måtte passe på, at den ~~rene~~ uld ikke blev beskadiget.

Til kartningen anvendtes et par karter, der så således ud.--- Man tænker sig to træplader med håndtag i den ene side, på pladernes inderside sidder fæstet i et læderstykke, små bøjede ståltænder.--- Ved kartningen reder de tætsiddende fjedrende ståltænder ulden ud. En tot uld lægges på karten, og karterne trækkes hen over hinanden. Når ulden er rett ud, vendes overkartens håndtag i samme retning som underkartens, og ulden trilles ud i en pølseformet tøj .

Jeg husker meget tydeligt, at når spindingen af ulden begyndte, var mormor altid i sit "es", Nu gjalt det om, at få så meget fra hånden som det var muligt, og det var med en virtuositet at mormor behandlede både rokken og ulden, så hun med stolthed kunne fremvise det spundne garn. Det var jo om at gøre, at få det så ensartet som overhovedet muligt, så det af garnet, der senere skulle forarbejdes, kunne blive så smukt og lækkert, at enhver, der fik det i øjesyn, måtte misunde den dygtige spinder sit fine arbejde.

Det var dog ikke nok for mormor, at interessere sig udelukkende for uldproduktionen, der var også noget, der hed " Hør " .

På et lille stykke jord, der var opdyrket af tørvemosen, som hørte til gården, avlede man også hør.

Desværre er det før mit erindringområde, men jeg kan da huske, at morfar ofte fortalte om mormors dygtige medvirken til hørrens bearbejdelse og spinding, så det blev noget fint garn, der blev sendt til væveren til videre forarbejdning.-- Meget af hørren blev vævet til fine hørlærredsduge, og den ikke så fine kvalitet blev vævet til lagener og hvad man ellers kunne anvende det til. Hjemme i morfars

huggehus, befandt sig mange af de redskaber, som blev benyttet til hørrens høst og forarbejdning, inden den blev tjenlig til spinding, såsom hørrive, - brydningsbænke, - skættehånd, skættefod, - skættekniv, - og skættehegler, (det sidste et redskab hvorpå hørren blev kæmmet, så den blev frigjort fra det grove blår, som blev siddende mellem de spidse jerntænder, medens man beholdte den glatte fine hør i hånden.).

Endvidere havde mormor jo også altid travlt med at sy skjorter til morfar, og sy lagener og pudevær, samt alle andre ting, der vedrører en landhusholdning, og det var da en uendelig masse ting, som påhvilede husmoderen.

Det var da ikke nok med at sy de forskellige ting, som skjorter, særke, bukser og skørter, eller hvad det nu hedder. Man må også huske på, at der ofte også var noget, som hvidsyning og andre fine broderier, der altid blev udført i hånden og med nål og tråd.

Foruden alle de her omtalte gøremål, ud over den daglige husførelse, skulle husmoderen også varetage, at der fra diverse fåreslagtninger blev anvendt det ved disse fremkommet fåretalg til forarbejdning og støbning af lys. I mange hjem var disse lys, bortset fra tranlamper, den eneste lyskilde, som fandtes, så man forstår jo den epoke, det var, da petroleummen holdt sit indtog.

Et par enkelte episoder om min mormor :

Mormor gik altid med kapothat, en kyselignende lille hat, der var besat med perler og silkebånd.--Den dækkede ca. de tre fjerdedele af hovedet, men de hår, som så sad udenfor hatten, blev altid sirligt ordnet, så de kunne ligge ensartet, og for at gøre det rigtig godt, havde hun smurt håret med sødt øl, der havde samme sødhedsgrad som det øl, der brugtes til flueglassene for at lokke fluerne til .--- Det varede da heller ikke længe, inden fluerne, som der den gang var uendelige mange af, opdagede, at her var der et dejligt eldorado for dem, og i løbet af ganske kort tid, sad der en mægtig bremme af levende fluer i håret, udenfor hatten, hvilket resulterede i, at mormor måtte til at vaske alt det søde øl ud af håret. Øllet havde fungeret som en ganske enestående fluefanger.

Mormor kunne godt, somme tider blive meget arrig, morfar sagde altid, at det havde hun arvet efter sin mor (min oldemor). Ja, morfar fortalte også, at oldemor var en led kælling, som han absolut ikke kunne fordrage, så det var vist ikke morsomt, som svigersøn, at omgås hende til dagligt.

Jeg erindrer, at når vi børn af og til kom ind, snavsede og beskidte og med sorte negle (ret almindelige foreteelser for raske børn i et landbohjem), så spurgte mor eller morfar, " om vi havde været ved at grave vores oldemor op ", for det ville de da meget gerne have sig frabedt.

Mormor var ellers sød og omgængelig overfor os, (hendes børnebørn), men vi havde vældig respekt for hende, vi skulle jo nødigt miste den godbid, hun af og til havde til os.

En lille morsom tildragelse foregik engang mellem min mormor og min bror Niels, der til tider kunne være ikke så lidt drilagtig.

En formiddag sidder mormor fredeligt i sin stue og strikker. Min bror kommer adskillige gange og banker på døren, til stor irritation for hende, og til sidst bliver hun gal i hovedet på den uvorne knægt, der bliver ved at drille hende, og hun råber temmelig højt: " Ja, du kan banke ligeså tosset, du vil, jeg lukker ikke op for sådan en uartig knægt "). Døren går op, og hvem står udenfor, det gør såmænd præsten, hans velærværdighed, pastor Peter Jærndorf Riemann, Fakse. Stor bestyrtelse og mange forklaringer for at udrede det passerede.---Nå, præsten forstod jo fejltagelsen, og fik sammen med mormor en billig grin.

I sommeren 1909, begyndte mormor at skranke lidt, og efter et kort sygeleje, døde hun en lys og varm sommer-aften.-- Hun blev dog liggende i sin seng til næste dags formiddag, men det forhindrede da ikke min morfar at forblive i sin seng resten af natten. Det var et større problem for min søster Gerda, som lå hos ham, hun sov ikke mere den nat.

Et bestemt ritual blev altid fulgt, når der skete dødsfald i hjemmet og den afdøde skulle stå i sin kiste i øverstestuen indtil begravelsesdagen.

Det store spejl i stuen blev trukket over med sort sørgeflor, de to stole, vi ellers havde i køkkenet, blev anbragt under kisten, til erstatning for bukke, et lille bord blev anbragt for kistens hovedende, og her på stillede de to store messinglysestager med lys i, og disse blev tændt, den dag den afdøde blev båret, under sangledsagelse, ud af hjemmet i overværelse af de fremmødte familiemedlemmer og nære venner.

M I N M O R .
=====

Min mor, SIDSE MARIE ANDERSEN, født Kristensen, så dagens lys den 13 juni 1864, --var ligesom min mormor, en hjemmefødning, og havde ikke, bortset fra et højskoleophold på daværende Karise Højskole, været andre steder end hjemme på Hyldekærgård. Mor var enebarn, dog forekommer det mig, at hun fortalte, at hun havde haft en tvillingbror, der var død ved fødselen.

Da mor og far lærte hinanden at kende, midt i atten-hundredeogfirserne, skyldtes det venskabs bekendtskab. Far var ven med sønnen på sin nabogård i Stubberup, og denne ven, Jens Nielsen, var forlovet med mors veninde, Hans Jørgensens Marie i Tystrup, -- Et venskab, der varede så længe de levede. Marie blev senere min gudmoder.

Ved mine forældres giftemål den 17 oktober 1888, tror jeg nok, at mor, for størstedelen overtog husførelsen på gården. Mormor beskæftigede sig med sine egne sysler, såsom syning, spinding og strikning, men rakte, ind imellem mor en hjælpende hånd.

Mor havde selvfølgelig nok at tage vare på. Et temmelig stort hus, med mange mennesker, som hver dag skulle bespises, og tit havde familien gæster ("fremmede", som vi kaldte det), det var sjældent, at det kun var et enkelt menneske, nej, det var ofte hele familier, far og mor og

børn, sommetider op til en 7 - 8 personer, og så skulle der jo mad til. Forberedelsen her til krævede også stor indsats for husmoderen.

Foruden den almindelige husførelse, kom jo også : Storvask om familien, ølbrygning, smørkærning, bagning og slagtning og ganske sikkert endnu flere gøremål, og når vi så dertil lægger, at mor i tidsrummet 1889 indtil 1900 fødte fem børn, nemlig alle os søskende :

Anna	født den	25 oktober	1889
Johanne	" "	02 september	1891
Niels	" "	19 maj	1896
Gerda	" "	18 februar	1899
og jeg selv	" "	23 marts	1900

har hun sikkert ikke haft vanskeligheder med at få noget at virke med.

Efter at alle vi børn var kommet til verden og var blevet indlemmet i familien og den daglige husholdning, talte denne ialt 12 personer, nemlig : mine forældre, mine morforældre, os fem søskende, en tjenestekafl, en tjenestedreng og sluttelig en tjenestepige, så når der blot kom en gæst til spisning, var vi tretten til bords, og med den almindelige overtro, som dengang herskede, var det ikke alle, der brød sig om at sætte sig til bords.-- Mor sagde altid, at det da intet betød, når der var mad til fjorten , ja, almindeligvis endnu til flere.

Storvasken.

Når vi skulle have storvak, foregik det almindeligvis på denne måde :

En - to - tre store bøgekar blev anbragt ude på gårdspladsen i nærheden af bryggersdøren, disse kar blev så fyldt med vand, som ved håndkraft blev pumpet op af brønden, der var pladseret i den modsatte ende af gårdspladsen , og vandet blev i spande båret hen til karrene og fyldt i disse.(Man benyttede hverken render eller vand-slanger til denne transport, hvilket ellers havde været betydelig lettere).

I bryggerset blev vaskevandet gjort kogende i de store guekedler, og herinde foregik den egentlige storvask. Først når tøjet var vasket, blev det båret til skyllekarrene

og når skylningen var overstået, skulle noget af det måske blånes, og efter alle disse behandlinger, blev tøjet hængt til tørring på gårdspladsen, hvor der var trukket tøjsnore på kryds og tværs.

Ølbrygningen.

Jeg husker tydeligt, at far tog til Fakse bryggeri, som dengang kun var et lille bryggeri (nu overgås det kun af Carlsberg og Tuborg), for at hente malt og gær, som skulle tilsættes øllet tillige med humle.

Den store kobbergruekedel og den lidt mindre jerngryde, som begge befandt sig i bryggerset, blev fyldt med vand, som blev varmet op til kogepunktet for derefter at blive hældt over malten, og når øllet efterhånden var dallet ned til en bestemt varmegrad, blev gæren tilsat så afgæringen kunne begynde, men inden den egentlige afgæringsproces, blev øllet hældt på nogle træankre, som så lå et bestemt tidsrum, inden man kunne "slå spundsen an". d.v.s. den dag man begyndte at tappe af ankeret. Det var med stor spænding dette blev gjort, nu skulle det vise sig, hvordan øllet smagte. På landet var der ligeså mange ølkvaliteter som der var bryggesteder. Øllet smagte ikke lige godt på de forskellige gårde.

Ville man have øllet stærkere end almindeligt, skulle gæringen strækkes over et længere tidsrum, men så blev det også både stærkere og mere velsmagende. Sådanne ølkvaliteter brugtes gerne til fester og når vi i høstens tid skulle have øl med på den store stenøl bimpel, som så gik fra mund til mund. Her havde kvinderne mærkværdigvis første ret til at drikke.--- Til tider var øllet så stærkt, at høstfolkene blev meget lystige, ja i enkelte tilfælde ligefrem berusede.

En af mine stærkeste erindringer om ølbrygningen, var da jeg i mægtig fart skal ud igennem bryggerset, jeg tænkte øjensynlig ikke på, at det var bryggedag, (jeg var kun 6 år) så jeg farer op i en ballie med øl, der står til afsvaling. Til al held for mig, var øllet næsten koldt, så jeg tog ingen skade af det ufrivillige "fodbad". Nå, øllet tog såmænd heller ingen skade af en lille barnesok, men vi talte tit om det dejlige "sokkeøl tilsat fodsved", det smagte forøvrigt glimrende.

Bagningen i den store lerovn.

Den "store" bagning fandt sted flere gange om året, men for at dette kunne lade sig gøre, måtte man have en stor ovn, og en sådan, havde min morfar opført ved genopbygningen af gården.

Den var opført af store lersten, som var opgravet og strøget i marken, og den blev lavet i tilslutning til morfars huggehus hvorfra indfyringen fandt sted. Ovnens udvendige mål, (så vidt, jeg husker) var:

højde ca. 3 alen, bredde ca. 5 alen og længde ca. 5 - 6 alen, og for at gøre ovnen ekstra tæt og godt isoleret, så varmespild kunne undgås, blev der udenom den lagt en slags "kåbe", bestående af en mængde æltet ler.

Inden bagningen kunne begynde, blev ovnen fyret op med kvasbrænde i mange dage. Når den så var blevet tilstrækkelig opvarmet, blev brænderester og asken fejtet ud af den, og det blev gjort mange gange, for at den kunne blive så ren som muligt, inden brødene blev sat ind til bagning. Man bagte grovbrød (rugbrød), sigtebrød og hvedekager.

Det var et stolt syn, når alle disse brød blev taget ud af ovnen. Af en sådan bagning var der brød til lange tider, men det blev jo efterhånden lidt tørt, dog tog man ikke det så tungt i de tider. -- Der var ingen, der kunne tillade sig at være kræsen. (Tørt og lagret brød, er som bekendt en sund spise).

Udenfor de faste bagninger, blev der jo også bagt til jul og til festlige lejligheder.

Slagtning, specielt juleslagtning.

Juleslagtningen var en af årets store begivenheder, ihvertfald for os børn.

En tidlig morgen først i december, skrig svinestaldens to store julegrise, den ene på ca. 16 lispund, den anden lidt mindre, (1 lispund er = 16 pund).

Grisene skrig gudsjammerligt for deres liv, men der blev ikke givet pardon. -- Klokkeren godt syv om morgenen indfandt slagteren sig, og hele den store ceremoni kunne

tage sin begyndelse.

De to store vaske og bryggekedler i bryggerset, var forud fyldt med vand, som var bragt på kogepunktet. Ved en slagtning som denne, med så store grise, skulle der bruges meget vand til skoldning af disse. Grisene blev hentet i svinestalden, af to store voksne mænd. Det var nødvendigt, at de havde gode kræfter, for grisene strittede jo imod af alle kræfter, og dem havde de mange af. Efterhånden lykkedes det da at anbringe dem, hver for sig efter tur, på det store trækar, som lå med bunden i vejret, så nu gjalt det om at holde grisene i ro for at slagteren kunne ramme det rigtige sted med kniven.

Det var jo ikke lige meget hvordan grisen blev stukket, man skulle sørge for, at kniven ikke ramte direkte i hjertet, for så døde grisen med det samme, og så kom der ikke så meget blod. Det var om at stikke den det rigtige sted, så der kom meget blod. For at tage imod blodet, stod mor med en spand hvori der forinden var fyldt byggryn, som skulle hindre blodets for hurtige koagolering. Størknet blod egnede sig ikke så godt til at lave blodpølser af.

Af sådan et par store grisebasser, kom der meget blod, så nu kunne mor og hendes medhjælpere, gå i gang med at koge blodmassen sammen med lidt mælk og byggryn, til en temmelig tyk vælling, som skulle stoppes i grisetarmene. Dog skulle disse først gøres rene og lækre, og det skete på den måde, at tarmene først blev tømt for sit naturlige indhold, ved at vende dem. Derefter blev de "slået" i groft salt, indtil de var fulstændig rene. Nu kunne "stopningen" af pølsemassen i tarmene så foretages, og det skete ved hjælp af et pølsehorn. (et oversavet kohorn)

Når pølserne var stoppet, blev de kogt og derefter taget op og lagt i en stor øreballie, der var foret med ren og tør halm, således, at det våde, der var ved pølserne hurtigt kunne løbe fra. Herefter fik pølserne et strint groft salt, som gjorde dem skøre og blanke.

For grisenes vedkommende, blev de skoldet, så kunne man med en skarp kniv, let fjerne hårene, men huden skulle også gerne være ligeså glat, som en nybarberet mand. Derefter blev grisene så hængt op på de dertil indrettede jernkroge i gårdens agerum, for senere at blive "skåret op".

Men først hængte de " lit de parade " i flere timer, inden dette skete. Grisenes indvolde fik i dette tidsrum lejlighed til at " falde " længere nedad, så det var lettere at fjerne dem. Efter at dette var gjort, blev grisene parteret i passende stykker, dog med nøje iagttagelse af, at parteringerne blev foretaget på den mest professionelle måde. Dernæst blev de parterede dele, såsom skinker, flæskesider, nakkestykker og hvad de nu ellers kaldtes, sorteret fra for sig, disse stykker skulle så senere sendes til rygning på Fakse rygeri.

De andre dele af grisene, blev i reglen anvendt i fersk tilstand, særlig fileterne og de magre skinker, hvorimod bov og brystflæsk kom i sulekarret, hvor man som konservering, helst ikke skulle spare på det grove salt.

Minderne fra disse slagtedage er dejlige. Jeg kan endnu, i ånden, se og smage, og ikke mindst lugte denne liflige pølseduft, og det herlige pølsemåltid, vi fik, når dagens travlhed var overstået. Vi mødte med en glubende appetit og nød måltidet med stort velbehag.

En lille episode fra et sådan pølsemåltid:

Min søster Gerda havde fået "kapret" sig en luks med et temmelig tykt skind, og i al sin ivrighed fik hun en bidfuld i den "forkerte hals", så hun var ved at tabe vejret, men resolut stikker hun fingrene i sin hals og får pøleskindet hivet op af halsen til stor jubel og morsskab for alle os andre. Hun var ikke engang imponeret over sin hurtige reaktion.

Smørkærning.

En af de mange gerninger, der påhvilede husmoderen, var også smørkærning. Når den nymalkede mælk var kommet ind fra stalden eller marken, blev den sat op i store flade zinkfade for at stå og "trække" et godt lag fløde i løbet af en dag eller to. Mange steder havde man hylder langs loftsbjælkerne i stuen, og her blev disse fade anbragt. Det tykke lag fløde blev så med en flad "skummeske" fjernet fra mælken, og blev hældt i en høj cylinderformet trætønde med låg. I lågets centrum var der gennem et hul anbragt en lang stang, som gik helt ned til bunden.

På stangens endestykke var der anbragt en cirkelrund plade med huller i, og ved at bevæge stangen op og ned i tøndens blev fløden efterhånden bearbejdet så meget, at der dannedes smør, og herefter hældtes det tynde (kærnemælk) fra, for sluttelig at skrabe smørret ud for at anbringe det i de dertil beregnede krukker, dog skulle det, for holdbarhedens skyld, saltes.

At det var en sen og besværlig proces, inden der i det hele taget blev antydning af smør siger sig selv. Mange gange ville det ikke lykkes, og i sådanne tilfælde søgte man tit en "klog kone", for at få hendes råd, og som en dejlig overraskelse med hendes gode råd in mente, forsøgte man igen smørfremstillingen, som så ofte lykkedes.

Morfars fantasi og opfinderhjerne kom i stor aktivitet. Der måtte være en bedre måde at fabrikere smørret på. Nemlig den roterende cylinder, som han straks gik i gang med at fremstille, men i mellemtiden var denne kerne også blevet opfundet og installeret på enkelte mejerier, og den kunne tillige skille smørret fra kærnemælken samtidig. Derfor blev morfars opfindelse ikke nogen realitet, men han havde dog i ånden set "sin" kerne sat igang og tilkoblet den bestående hesteomgang, som fandtes i gårdens ladelænge.

Haven, henholdsvis blomsterhaven og urtehaven.

Mors interesse var også haven. Her tilbragte hun megen tid og frydede sig over alle de mange forskellige blomster og træer, som voksede dér.

Jeg husker, at der bønderkonerne imellem, var en hvis konkurrence, hvem der havde de fleste og mest forskelligartede blomster. Manglede man nogle, skulle de selvfølgelig anskaffes. Det bedste var dog, ligefrem at "hugge" fra hinanden. Efter sigende, groede sådanne blomster og planter, meget bedre.

I blomsterhaven var desuden en hel mængde forskellige frugttrær og frugtbuske, og når disse træers og buskes frugter om eftersommeren blev modne, forestod der en meget travl tid med syltning, og senere med henkogning. Man havde jo ikke dengang det, der hedder "fryser", hvor man

i mange tilfælde, kan hengemme frugterne i rå tilstand, indtil man lejlighedsvis ønsker at anvende dem.

I urtehaven skete der også mange ting i forårets og sommerens løb.

Tidligt på foråret kom " Frømanden ", med et meget stort sortiment af alle mulige slags urtefrø i de mest farvestrålende poser og pakninger.

Urtehaven blev ved husmoderen og hendes pigers fælles hjælp, gravet med spade og revet med håndrive. De forskellige bede blev anlagt med gange imellem. Frøene blev sået, kartofler og porrer og lignende planter blev sat, og med forventet udvikling, kunne man så om efteråret, høste alle de kærkomne frugter, så der var til familiens behov resten af året. Det gjalt jo om, at være selvforsynet.

Med alle disse forskellige gøremål, kan vel enhver forstå, at en landhusmor måtte være i aktivitet fra tidlig morgen til sen aften.

Mor var, "GUd ske lov", som regel rask og rørig, men en enkelt gang kunne sygdommen dog krydse hendes vej. Jeg tror det var i sommeren 1907, hvor hun måtte tilbringe flere uger i sin seng. Mor havde fået den modbydelige sygdom, der hedder " Rosen ", i sit ansigt, og den salve, hun havde fået at smøre de syge steder med, bevirkede, at de efterhånden blev helt sorte, så i denne tid var mor helt sort som en neger, og i min unge alder, blev jeg helt bange for hende, jeg turde ikke engang gå ind i soveværelset hvor hun lå. I denne periode tabte mor sit ellers så kraftige hår, men dette kom da heldigvis igen senere i en ny og smuk udgave.

Et års tid senere, havde mor et kortvarigt ophold på Fakse sygehus.-- Under disse to perioder, trådte mormor så i mors sted og forestod hele husholdningen.

Gæstfriheden i vort hjem var temmelig stor, og det gjorde selvfølgelig ikke mors arbejde og pligter mindre. Far havde mange offentlige hverv, hvorved han kom i forbindelse med mange forskellige mennesker. Det skete da ret ofte, at han inviterede gæster til en "bid brød". For mor kunne det jo godt blive en stor belastning, når der pludselig skulle regnes med ekstra gæster til spisning, men en vidunderlig evne til at underordne sig de givne forhold, manglede mor heller ikke.

Jeg kan aldrig mindes, at mine forældre nogensinde har været uvenner. Måske kunne de nok ind imellem tage en lille tørn, men ved fælles drøftelser om dette eller hint, blev divergenserne dem imellem, altid udjævnet til fælles forståelse. De havde begge evnen til at se en sag fra modpartens synsvinkel. De kendte også, i høj grad tolerancens underskønne virkning.

Fra de mange erindringer i min tidligste barndom, kommer jeg tit til at tænke på, når mor somme tider tog med far til Faxe for at handle, hvilken stor glæde det var, når hun havde taget dejlige friske vandbakkelsær med hjem fra bager Olsens bageri, "Rønholdtsborg". De kostede den gang kun 5 øre stykket, men det var en himmerigsmundfuld, som vi alle nød i fulde drag. --- Som kuriosum, kan jeg nævne, at et stykke Wienerbrød kun kostede 2 øre.

De daglige begivenheder for en landhusmoder, var jo ikke af nogen særlig varierende karakter.

Når morgenmalkningen (ved 5 - 6 tiden tog sin begyndelse, var det almindelig god regel, at husmoderen lavede morgenmaden og hvad dertil hørte. --- Mange steder begyndte man med at servere " Varm mælk med rugbrødsterninger ", andre steder med havregrød hvortil der blev givet "Futmælk" d.v.s. centrifugemælk. -- Efter morgenmalkningens ophør, samledes husbond, madmor og folkene til fælles morgenmåltid. Derefter gik hver til sit arbejde. Allerede kl. ca. 9, mødtes man til frokostspisning, og her var det ret almindeligt, at man begyndte med "bidesild" (spegesild taget lige fra tøndten med den stærke saltlage, derefter fjernes "frakken", d.v.s., skindet fjernes, og sildene spises, uden at de i forvejen er blevet udvandet. -- Det var en meget salt spise, som mange godt kunne lide, ja mange nyder det oveni købet, så de fortsætter med at spise denne ret mange år fremover, og de synes, at for at gøre retten fuldendt, hører der et par snapse brøndevin til .

Næste måltid er middagsmaden med de obligate to retter, og herefter en halv times middagssøvn, og når denne var forbi, fik man en kaffetår med et stykke kandis til, det man kaldte en "knaaldtår".

Dagens fjerde måltid, fik man kl. 4 om eftermiddagen, det kaldtes "midaften", og her spiste man et par stk. smørrebrød med øl til, dog fik de voksne mandlige deltagere

et par snapse til. --- Herefter fortsattes arbejdet til omkring $6\frac{1}{2}$ - 7 tiden, hvor det så var fyraften, og hvor der blev drukket te, populært kaldet "tevand", hertil serveredes et par stk. sigtebrød med smør.

Endelig var dagens forskellige måltider tilendebragt, og dog, hvis der kom besøg, drak man aftenkaffe med mange slags brød og kager til.

Efter alle disse mange måltider i dagens løb, er det forståeligt, at der kunne være stort energibehov, både for husmoderen og hendes kvindelige medhjælpere. Men derudover havde kvinderne jo mange forskellige gøremål : rengøring, syning, stopning, lapning, spinding, kartning og utallige andre arbejder, som skulle udføres i dagens løb.

Det siger jo sig selv, at det for husmoderen, også var en stor belastning, når der også af og til skulle holdes store festligheder. For eksempel skulle mine forældre have holdt sølvbryllup den 17 oktober 1913, men da vores morfar ca. 3 uger før denne dag var afgået ved døden, og der i den anledning var holdt stor begravelse, blev sølvbrylluppet aflyst, det blev udsat til det kommende forår for at blive fejret i forbindelse med min konfirmation den 19 april 1914. I den anledning blev denne, af et betydeligt større format, end vore sædvanlige fester og sammenkomster.

Der blev rejst telt i stakhuset, for her skulle festmåltidet indtages, og dansen senere "trædes".

Stor var forberedelsen til festen. Fedekalven blev slagtet, der blev stegt og bagt. Min søster Anna havde bagt en halv snes store kransekager, som gjorde stor lykke ved spisningen.

Mor havde selvfølgelig også engageret vores sædvanlige kogekone, som hurtig fik sat sving i gryder og pander.

Mange af gæsterne, var ikke den sædvanlige omgangskreds, men i anledning af det ikke afholdte sølvbryllup, var gæster som konsul J.C.Boserup og frue, Fakse, inviteret. De kom i deres nyindkøbte lille Wanderer bil. En to persons vogn, hvor man sad bag ved hinanden, (der var kun plads til en person på hvert sæde, vognen var til gengæld også meget smal.) det var en hel sensation med sådan et

køretøj. Af konsulens fik jeg forøvrigt en guldurkæde i konfirmationsgave.

Ved sådanne store fester, var det reglen, blandt byens bønderkoner, at de sendte deres døtre og tjenestepiger til assistance ved opvartningen (serveringen), og ikke mindst ved oprydning og opvask.--- Og alle disse "gratis medhjælpere" blev senere inviteret, sammen med eventuelle andre gæster til " andendagsgilde ". -- Mors tilrettelæggelse af sådanne fester, blev altid gjort med god erfaring og vanlig værdighed.

Et højdepunkt i mors tilværelse, hvor hun udviste stor barmhjertighedsgerning i kærlighedens og næstekærlighedens tjeneste, var under " Den spanske Syge " i årene 1918 - 1919.

Jeg, der den 16 september 1918, var rejst hjemme fra til Roskilde, for at tiltræde mit livs første stilling i " Kampen for det daglige brød for mig og mine ". Det bev imidlertid en stilling, som uden afbrydelse, varede i godt 50 år.--- Jeg havde for stedse forladt barndomshjemmet, med dets tryghed og varme. --- Det var mig derfor magtpåliggende, den første jul, at få lov til at rejse hjem og fejre den under de sædvanlige og dejlige former.

Juleaften og juledag forløb også godt, men allerede anden juledag, måtte jeg gå i seng. -- Jeg havde fået den frygtede sygdom, som herskede over alt i det ganske land, nemlig " Den spanske Syge ".

I løbet af ganske få dage, var både jeg selv, min bror Niels, min søster Gerda og vores tjenestekarl Johan, alle sengeliggende, lidende af den samme frygtede sygdom.

For at gøre situationen endnu mere grelt, måtte min søster Anna , i løbet af to dage, også gå i seng med sygdommen.---- Efter kun fem dages sygdom, døde Anna.

Vi var på det tidspunkt ellers fem sengeliggende patienter, som mor skulle passe med alle fornødenheder, og det var næsten uoverkommeligt for hende, at gøre en så stor indsats, uden at bukke under for det store arbejdspress. Efter Annas død, var mor også næsten totalt udkørt.

Det gjorde da heller ikke situationen bedre, da Anna lå i sin kiste i øverstestuen.-- Ingen mennesker turde komme indendørs, på grund af smittefare.-- Dog fik vi vores

kære gamle husmandskone, Trine Lars Pe'sen, til at komme og hjælpe mor. Endvidere kom også Johans søster og tog et nap med.-- Det var også i høj grad nødvendigt, for vi må jo huske på, at det ikke alene var om dagen, patienterne skulle passes, nej, hele natten var der også meget at varetage til fordel for patienternes velbefindende.

Ved Annas begravelse, kom vi ud for et meget trist tilfælde, ingen af byens borgere turde næsten ikke hjælpe med at bære kisten ud af øverstestuen.--- Nå, det er der vel ikke noget at sige til, man søgte jo såvidt ikke at komme i berøring med andre mennesker.

Det var frygtelige tilstande, der herskede overalt. Jeg husker, at der til Annas begravelse, var to af vore bekendte, som var jevnaldrende med hende, og som også fik denne skæbnesvangre sygdom. Inden der var gået 8 dage, var de selv døde og begravet.

Ja folk døde faktisk som fluer, ingen kunne vide sig sikker.

På en stor gård, et par miles vej fra vores hjem, boede en enkefrue med sine fem sønner, som alle fik sygdommen.-- Fire af sønnerne døde, og "lå lig" samtidig. Den femte var også stærkt angrebet, men kom da Gud ske lov, over det og blev rask igen. --- At denne stakkels ulykkelige kone, var ved at gå i graven, sammen med sine sønner, kan vel ikke undre nogen. Det var et forfærdeligt dilemma at komme ud for.

Under denne skæbnesvangre periode, var det næsten også umuligt for far at få passet alle dyrene. Far kunne ikke selv malke, men her var vore naboer så venlige at hjælpe ham, så det gik da nogenlunde, men humøret for os alle, var ikke nemt at holde oppe.

Både mine forældre, og alle os, der havde været syge, slap da heldigvis ud af denne forfærdelige periode med helbredet i behold.

Hvis man dengang kunne have brugt penicilinens livsalige og helsebringende virkning, havde menneskeheden været sparet for uendelige mange dødsfald, men desværre var den på det tidspunkt endnu ikke opdaget.

I tiden herefter, var det ikke så nemt at følge mors færden i sine hjemlige omgivelser. Jeg var jo rejst til

Roskilde igen, og var kun hjemme engang imellem i week-enderne. Jeg vil dog tro, at livet på gården, gik sin sædvanlige rolige gang som førhen.

Mor var meget alene. Far havde så mange offentlige hverv at varetage udenfor hjemmet, både om dagen, og i særdeleshed om aftenerne, men derom under afsnittet " Min Far ".

Efter fars død i februar 1927, skete der selvfølgelig en meget stor omvæltning for mor.

Min bror Niels, som havde været hjemme på gården i adskillige år som medhjælper, men havde samtidig arbejde som musiker i " Kongsted orkesteret ", der jo var aften og nattearbejde, hvorfor han tit måtte sove hele formiddagen.---- Ved fars død, måtte Niels "lægge" musikken på hylden, for at overtage opgaven som bestyrer for mor. Således fortsatte det så til omkring 1931, hvor han ønskede at gøre forandring, d.v.s., han købte gården af mor, og overtog hele driften og alle dermed følgende forpligtelser.

Det blev en svær tid for mor, der jo var barnefødt på gården og altid havde haft med dens drift og funktioner at gøre.--Nu måtte hun trække sig tilbage og leve resten af sin tid som "aftægtskvinde", men det var dog en trøst for mor, at hun ofte besøgte sine andre børn, og gjorde ophold hos dem i længere og kortere tidsrum.

Niels var i mellemtiden blevet gift med tante Ellen, som så overtog husmoderens pligter på gården. Men det var en meget svær tid for mor, pludselig at afgive " tøjlerne " til efterfølgeren. Dog gik livet sin gode gang, indtil mor fik en svær sygdom, som tvang hende til at blive i sin seng i godt en måneds tid, hvorefter hun udåndede på en blid og rolig måde, omgivet af Gerda, Niels og Ellen.

Jeg nåede da heldigvis dagen forinden, at besøge mor, for at tage afsked med hende.

M I N F A R .
=====

Min far, JEHS ANDERSEN , blev født den 7 maj 1861 i Stubberup ved Fakse, som søn af gårdejer Niels Andersen og hustru Karen.

Min farfar døde temmelig ung, og de sidste år, far var hjemme på sin fødegård, var det som bestyrer for sin mor. Før denne tid havde han, for at uddanne sig, frækventeret Tune landbrugsskole og Faurbogård landbrugsskole, og var således godt uddannet, både i teoritisk og praktisk henseende, da han blev gift med min mor, Sidse Marie Kristensen, den 17 oktober 1888, og tog ophold på "Hyldekærgård" i Jyderup ved Fakse.

Her indledte det unge ægtepar (mine forældre), som bestyrerpar for mine morforældre, et meget frugtbart samarbejde.

Et samarbejde , et kammerat -og venskab (jeg tror uden gnidninger af nogen art), blev samtidig etableret mellem min far og morfar, og dette varede ved, så længe morfar levede.

I året 1908, syntemorfaren, at han gerne ville overlade gården til sin datter og svigersøn, hvilket resulterede i, at far købte den.

Fra at være fæstegård under Rosendals gods, blev den nu købt til fri ejendom af min far.

Såvidt jeg husker, kostede den kun kr. 18.000,- for gården med tilhørende areal, 36 td. land. Inventar og besætning var almindeligvis fæsterens ejendom, som morfar lod gå videre til den nye ejer.

For os børn, var der ingen forandring at mærke, og det daglige liv, fortsatte som hidtil, men jeg tror nok, at den daglige drift af gården, blev lagt i mere tidssvarende rammer. Morfar hyggede sig i sit dejlige huggehus med sine mange forskellige gøremål, hvorom er beskrevet i afsnittet " Min morfar " .

Morfar var på det tidspunkt rundet de 73 år, og syntes godt, han kunne gå på aftægt.

Far var, efter at have opholdt sig i Jyderup i ca. 20 år, blevet en meget kendt mand, som offentligheden havde brug for, hvilket afstedkom, at han efterhånden var blevet indvalgt i mange forskellige foreninger, ja meget ofte i deres bestyrelser, i nogle tilfælde også som formand. --- Således var han indvalgt i :

1. Præstø amtsråd.
2. Fakse sogneråd.
3. Kredformand i Stevnsbrandkassen (Fakse kreds).
4. Medlem af Landboforeningernes bestyrelse.
5. Formand for Fakse Foredragsforening.
6. -- " -- " Fremtids Våbenbrødreforening.
7. Tillidsmand i Den sjæll. Bondetands Sparekasse.
8. Medlem af Hesteforsikringens Bestyrelse.
9. -- " -- " A/M. " Rosenkilde " -- " --
10. -- " -- " Venstre Vælgerforenings Bestyrelse.
11. -- " -- " Landboforeningernes Dommerkomité .
12. Formand for Jyderup Brugsforening.
13. -- " -- " Gødningsforeningen " Hov- jy - ty. "
14. Medlem af Fakse Fuglskydningsforenings bestyrelse.
15. -- " -- " Skolekommissionen .
16. Brandfoged i Jyderup by.

Så det er jo da forståeligt, at far tit måtte ud i " embeds medfør", men det var nu engang hans store interesse, at færdes i sine mange offentlige hverv. Selvfølgelig krævede det også megen tid, men som far altid sagde : " Det skulle da vel ikke være så dårligt, at et landbrug på den størrelse, ikke skulle kunne føde en drivert " .

Dermed mente han, at selvom han havde alle disse hverv at varetage i samfundets tjeneste, havde han altid, før han tog hjemme fra, tilrettelagt arbejdet på gården, således, at tjenestekarlen og drengen kunne udføre arbejdet under hans fravær, så intet blev forsømt.

Det må dog ikke forstås på den måde, at far aldrig bestilte noget hjemme, nej, nej, han tog skam sin del af arbejdet, både ude og inde.

Jeg husker tydeligt, når far tog hjemme fra, enten det var på cykle eller med hestekøretøi, at han, når han havde fået overfrakken(eller kørepelsen) på, så skulle cigaren tændes, ja, jeg kan formelig lugte dens dejlige duft.

Far cyklede meget omkring til sine offentlige forretninger, og ligegyldigt, hvor han parkerede sin cykle, var den kendt iblandt hundrede andre cykler. Den havde nemlig " jordens største og længste sadel ", som var af sort læder beklædt med et gulbrunt filtovertræk.

Således husker jeg, at han engang deltog i en stor forsamling i Kongsted Forsamlingshus, udenfor hvilket han havde parkeret sin cykle.

En af mig bekendt mand, spurgte om min far var med i forsamlingen ? Jeg tog et hurtigt overblik af parkeringspladsen, hvor der var i hundredevis af cykler stående.

" Et øjeblik, så skal jeg se, om far er med ".

Jeg fik hurtig øje på fars cykle, og kunne betro spørgeren at far var med i mødet. Manden måbede, han kunne jo ikke forstå, på hvilken måde, jeg med så stor sikkerhed kunne bekræfte hans spørgsmål, uden at gå inden for, for at se efter.

Fars cykle var af mærket " **Dyrkøp** - Schleipner " , og var uden frihjul, så når man skulle køre ned af bakken fra Fakse - mod Hovby - var det bare at slippe pedalerne, så fik cyklen hurtig en anselig fart. -- Pedalerne splintrede rundt så det var en fryd, at sidde på den før omtalte sadel og følge pedalerne hurtige rotering, men man skulle altid have det ene ben parat, til at sætte på for-dækket, for at bremse i rette øjeblik.

Far tog del i det offentlige liv i amt og kommune, og i de utallige foreninger, som før omtalt, ja endnu i flere.

To store begivenheder i året 1908, som optog hele den danske befolkning, var omkring mændene " Alberti og Bulotti ", to diamentrale modsætninge.

Mange mennesker havde svært ved at skelne mellem dem, grundet deres navnelighed, og slog dem tit i samme "hartkorn".

Rovmorderen Bulotti var en russisk født mordbrænder, der havde myrdet sin arbejdsgiver, en nordsjællandsk

proprietær Beck, ja han havde sogar skåret halsen over på ham, men inden politiet fik ham fanget, gik der en kort tid, hvor alle mennesker over det ganske land, var bange og opskræmte for dette "udyr" .

Den eneste tænkelige årsag til denne frygtelige gerning, må sikkert ses ud fra den betragtning , at Bulotti gennem sin russiske herkomst og opdragelse, var et meget primitivt menneske, og som reagerede på den måde, at når man ikke får sin vilje eller ret, må man selv tage den. I dette tilfælde følte han sig ydmyget og snydt af proprietæren, så derfor skulle han kanøfles, hvilket førte til denne frygtelige handling.

Da det jo var lang lang tid før radioen og fjernsynets dage, kan jeg huske, at dagbladene sendte løbesedler ud til hver husstand.

Så vidt jeg husker, blev Bulotti idømt livsvarigt tugthusstraf, som han afsonede i Horsens Tugthus.

Den næste store begivenhed vedrører den daværende direktør for Den sjællandske Bondestands Sparekasse, Peter Adler Alberti, som var en brovten aristokratisk venstremand.---- Det var ikke mere end 10 - 20 år siden den bitre strid i provisorieårene havde raset mellem højre og venstre,--- men den slags glemmes hurtigt.

Alberti så som sin fornemste opgave, efter at have beriget sig selv, at bekæmpe det voksende socialdemokrati.

En vidunderlig ting indenfor demokratiet er, at ethvert parti, der kommer til magten, bekæmper det i social henseende ringere parti til venstre for det. Man har på fornemmelsen, at det er hovedopgaven i forhold til at lovgive til landets brede gavn, - det gælder også - eller især nutiden.

Alberti havde forgrebet sig på sparekassens midler for at købe guldmineaktier op.--- Han mente, at det var en meget fin disposition, --som i løbet af meget kort tid ville kunne indbringe en meget stor gevinst, som han så selvfølgelig ville tilbagebetale sparekassen. Hvis hans formodning havde gået som han havde troen på, ville han stadig have stået for efterverdenen som indberøbet af en hædersmand, med høje udmærkelser i form af

kors og bånd og stjerner, og med en statue foran sparekassens hovedkontor, men det gik æsværre ikke sådan.

Forud for Albertis svindel og krak, havde daværende formand for sparekassens tilsynsråd, gårdejer Johs. Feldthusen, på et møde, foreslået tilsynsrådets medlemmer, at man skulle tage til Privatbanken, hvor sparekassen havde sin obligationsbeholdning opbevaret i depot, for at kontrollere at alt var i den skønneste orden.

Hertil skulle Alberti have bemærket :

" Jeg skal sørge for, at der bliver stillet køretøjer til d'herrers rådighed, men hvis dette besøg finder sted, vil jeg derefter ikke være direktør for Den sjæll. Bondestands Sparekasse længere.

Stillet overfor denne udtalelse af sparekassens mægtige direktør, der også på dette tidspunkt tillige var landets justitsminister, højesteretssagfører og geheimekonferencråd, gav tilsynsrådet afkald på besøget i Privatbanken. ---- Umiddelbart nogle få dage derefter, meldte Alberti sig selv til politiet, for bedrageri overfor sparekassen for, efter datidens målestok, det eventyrlige beløb af ikke mindre end kr. 15 millioner.

Da min far tidligere havde afløst morfar som tillidsmand i sparekassen, hæftede han overfor denne med en garantium på kr. 2.000,- , men ved en eller anden misforståelse, var morfar ikke blevet slettet som tillidsmand, så derfor hæftede de nu begge to med tilsammen kr. 4.000,-, et efter datiden mægtigt stort beløb.

I dette spil, sparekassen kontra tillidsmænd, kom far til at spille en temmelig stor rolle, idet han blev valgt til formand for den kommission, der blev nedsat til at varetage, ikke alene sparernes, men også tillidsmændenes interesser. Mange rejser og meget korrespondance måtte han påtage sig, og så vidt jeg husker, blev resultatet da også, at kun far kom til at betale sine to tusinde kroner.

Alberti blev idømt 8 års tugthus for sin "lille" forseelse, men blev dog løsladt efter 7 års udstået straf.

Men Albertiskandalen fik også andre følger. Han var jo landets justitsminister i ministeriet I.C.Christensen, hvilket bevirkede, at I. C. C. måtte fratræde som konseilpræsident, hvorefter der blev indledt rigsretssag

mod ham, men han blev dog senere frikendt, og optog sin politiske carrière med stor succes.

I. C. Christensen (1856 - 1930.)

Dansk politiker. Lærer i Stadil.
Folketingsmand 1890 - 1924. Ringkøbingkredsen.
Adskillige gange i forskellige ministerier.
Konseilpræsident 1905 - 1908.

Faldt på Albertis bedrageri i 1908.

Behændig taktik, urokkelig karakterstyrke og tro på at være " et forsyns barn ",
Gjorde I. C. til et politisk midtpunkt for ven og fjende.

Han fik øgenavnet: " Ræven fra He " .

Da man i sin tid udkastede en plan om en jernbane fra Tappernøje til Køge, fik far også sæde i denne kommission. Det var et meget stort projekt, som skulle gennemarbejdes fra ende til anden. Såvidt jeg husker, lød planen på, at der skulle være station i Orup og i Jyderup, netop på vores mark, eller ihvertfald i dens nærhed.

Dette jernbaneprojekt blev desværre aldrig til noget, men kommissionen havde haft et mægtigt arbejde.

Fra foreningslivet, tror jeg nok, at far i særlig grad, havde forkærlighed for Fakse foredragsforening og Fremtids Våbenbrødre forening. Det var i hvertfald disse foreningers virke, vi børn fik lov at deltage i, og som vi fulgte med den største interesse, for her foregik der noget, vi kunne være med til.

Således husker jeg mange af de forskellige foredragsholdere, som far havde engageret, og som vi fik på nært hold. Jeg erindrer bl. a. at jeg har hilst på konseilpræsident I. C. Christensen, ved et foredrag, han holdt i Fakse, vidst nok i 1907.

Og senere ved en lignende lejlighed i 1912, hvor daværende konseilpræsident Klaus Berntsen, holdt foredrag. (Et par af Venstres store "kanoner").

Det var i reglen sådan, at aftenens foredragsholder, efter foredraget, blev inviteret på smørrebrød, når aftenen var sluttet, og ved en sådan lejlighed, fik vi børn, som havde været med aftenen igennem, lov til at deltage

og derved også hilse på de kendte , store personligheder. Kald mig snob, om du vil, men jeg var meget beæret ved personligt at have hilst og taget i hånden, sådanne store betydningsfulde mænd, der var med til at styre land og rige. Det var jo ikke alle, i min alder, det var beskåret, at komme landets førstemænd så nær.

Klaus Berntsen (1844 - 1927.)

Dansk politiker.-- Friskolelærer i Højby
1862 - 1882. Højskoleforstander i Sørslev
1882 - 1889.

Medlem af adskillige ministerier i tidsrummet 1908 - 1924. -- heraf konseilpræsident fra 1910 - 1913.-- I 1912 fremsatte han et grundlovsforslag bl. a. med valgret for kvinder og afskaffelse af landstingsprivilegier.

Far som kusk på den store rejsefjedervogn, med mor og fem børn i bagsæderne, og med morfar som reservekusk på bukken, til dyrskue i Køge i 1907.

Køreturen hjemme fra startede tidligt på formiddagen, der var ca. 4 mil til Køge, hvortil vi nåede henad middagstid, og begav os til dyrskuepladsen, hvor der foregik mange ting og var meget at se på.

Dagen løb rask afsted, og efter at vi ^{havde} spist til aften, hos vor tante Karens forældre i Køge, begav vi os på hjemturen, som til at begynde med gik ganske programmæssigt, men det varede desværre ikke længe, inden et mægtigt tordenvejr overraskede os, og så kom de store problemer. Det tordnede og lynede, ja det var, som alle himlens sluser på en gang havde åbnet sig. Store vandkaskader vältede ned over os, så vi faktisk blev gennemvåde ind til skindet allesammen.

I vognbunden stod der efterhånden flere tommer vand, så vi formelig var ved at "drukne". Lynene gnistrede ustandseligt på himlen næsten uden ophør. Hestene stejlede ved de mægtige lyn. Himmelf og jord stod ud i et, det var et sandt inferno. Aldrig kan jeg mindes noget frygteligere tordenvejr. Far og morfar havde deres hyr med at styre hestene, som heller ikke brød sig om sådan et vejr.

Jeg husker, at vi, da vi nåede Rode, holdt ind i en port på mejeriet for en kort stund, men uvejøet fortsatte med uformindsket kraft.

Endelig nåede vi, efter flere timers kørsel, til Rønnede Kro, hvor vi også holdt ind i rejseladen, men vi skulle jo se at nå helt hjem, så efter et kort ophold her, startede vi igen med Jyderup som mål.

Horisonten rundt, lyste det med talrige ildebrande (lynbrande), derfor var vi alvorligt bange for, at skæb-
nen også havde ramt vort hjem, der havde stråtag på alle
gårdens længer, men Gud ske lov, var vi blevet skånet.
Det havde nu også været en frygtelig katastrofe.

Hjemme ventede mormor og Trine og Lars Pe' sen på os. De havde selvfølgelig været meget nervøse for vores hjemtur.

En anden af fars usædvanlige køreture, husker jeg også meget nøje.

Vores faster Ane, der var gift med Niels Peter Henriksen i Havdrup, var død på Køge Sygehus, men skulle be-
graves på Fakse kirkegård. --- Nu var spørgsmålet så,
hvordan man billigst kunne transportere båren med den af-
døde, fra Køge til Fakse. --- Det ordnedes på følgen-
de måde: Min onkel kørte fra Køge til Thureby med båren
på sin store rejsefjedervogn, og her holdt far med sin
store vogn og ventede. Omlæsningen fandt sted og far fort-
satte så kørselen til Fakse Kirke, hvorfra jørdfæstelsen
fandt sted et par dage senere.

En ret usædvanlig kørsel for begge mænd.

Far var også altid i forreste række, når der skulle
stilles køretøjer til rådighed ved udflugter og lignende
ture.

Når vi f.eks. skulle have skoleudflugter fra Hovby
"Latinskole" ("den stråttækte")

I reglen startede vi fra skolen tidlig på eftermid-
dagen, når det gjalt så lange ture som til "Frederiksminde"
i Præstø. --- I en kortege, bestående af 10 - 12 heste-
køretøjer, hvor den forreste vogn var belæsset med et
hornorkester på 5 - 6 mand, som både på køreturen og sene-
re ved "Frederiksminde" skulle "blæse os et stykke" .
De efterfølgende vogne var belæsset med børn og deres for-

ældre. Alle de forældre, der ingen køretøjer havde, medtaget af vognejerne, som så også sørgede for bespisningen. Mor havde en stor madkasse med flere slags stege, frikadeller, meget pålæg og alt slags brød pakket ned i kassen, så da vi kom til bestemmelsesstedet, begyndte mor og hendes medhjælpere allerede at arrangere anretningen af mad og drikke. Imedens gik vi andre en tur i by og omegn, ja nogle tog på en sejltur på fjorden formedelst 25 øre pro persona. --- Efter forskellige oplevelser, vendte vi tilbage til "Frederiksminde", og spisningen kunne begynde. Vi mødte selvsagt alle med god appetit, så det var en stor vederkvægelser for os, at gå "ombord" i mors dejlige mad. Efter spisningen vankede der også kaffe, og det var på en usædvalig måde denne blev lavet.

Kaffekande og bønner havde vi selv med i vognen, vandet, som skulle bruges, købte man i traktørstedet.

Selvsagt en billig måde, at holde skovtur på, men bestemt ikke den kedeligste.

I mange tilfælde gik vore skoleudflugter også til Strandegårds Dyrehave, måske til Vemmetofte adelige Jomfrukloster eller Bregentved Have, alle steder meget attraktive, og blev altid foretaget efter samme mønster, som foran nævnt. Det var den årlige begivenhed, vi alle med længsel så hen til.

Den bedste køretur, som far og mor tit var på, var turen i den lille ponyvogn med hesten "Tulle" forspændt, hvor de kørte til Fakse-Ladeplads, for at besøge min søster Johanne og hendes mand, Ole Nielsen.

Når de om vinteren var iklædt deres store kørepelse og siddende i ponyvognen forspændt den ovennævnte hest, var det i høj grad en flot ekvipage.

Fars ture i omegnen, foregik almindeligvis på cykel, han var en af de kendteste personer både i sin egen by og i Fakse med nærmeste omegn, når han med sin dokumentmappe hængende på cyklens stang og med cigar i munden, foretog sine "embedsture", var han parat til at udføre sine forretninger.

En ting, som far i sin sognerådsperiode også havde ansvar for, var opkrævning af skolemulkter. --- Det var dog så små penge, at det nærmest var under hans værdighed

selv at gå rundt at inkassere. Derfor blev denne opgave overdraget enten til min bror eller mig.

Skolemulkterne varierede efter hvormeget de forskellige børn havde forsømt deres skolegang. Jeg tror ikke, det var mere end 20 - 22 øre pr. dag.

Far var en meget dygtig fortæller, han var også god til at formulere sig, og havde tillige en maskulin og tydelig håndskrift. Det var en fornøjelse, at se og læse hans skriftelige arbejder, som han tit måtte gøre brug af i sine mange gøremål.

En stor oplevelse ,vi altid havde, var, når far på sine rejser til København, kom hjem og berettede om alle sine mange indtryk .

Han deltog meget ofte i en masse møder og forsamlinger som repræsentant for en af "sine " mange foreninger, og det var ikke sjældent, at disse blev afholdt i hovedstaden.

Det var en stor begivenhed, når far skulle ud på en sådan "lang" rejse. Man måtte tidligt op og skynde sig at få sin morgenmad. Imedens havde karlen spændt hesten for vognen, og så var det om at lade den løbe godt til, for far skulle nå første tog fra Fakse station "A".

Det drejede sig om, at få udnyttet dagene så meget som muligt. Bortset fra de møder, far skulle til, nød han at have et par fridage, så han kunne gøre hvad han havde lyst til. Ud over de nævnte møder, var der også familie og bekendte, som skulle besøges, men derudover var det fars interesse, at se de forskellige teaterforestillinger, der gik på de københavnske teatre.

Referater fra de forskellige teatre, som han havde besøgt, ventede vi på med stor spænding, når han endelig nåede hjem igen. Jeg erindrer, at vi sådanne aftener fik lov til at være sent oppe, og når far havde fået lidt at spise, begyndte han at berette om alle sine oplevelser. Selvom søvnen nagede os, ville vi da have disse spændende beretninger med, inden vi gav os over.

Den ene gang havde far været i Det kgl. teater. en anden gang i Dagmarteateret eller Sønderbros teater og sådan gik det, indtil han næsten havde besøgt samtlige københavnske teatre.

A pro po københavnsture :

Den første rejse til København, som mor og far tog deres tre yngste børn (Niels, Gerda og jeg) med på, foregik i året 1908.

En rejse, som strakte sig over en uges tid, var selvfølgelig spækket med en kolossal masse oplevelser. Alene det, at rejse med toget, var ganske givet en mægtig oplevelse. Og da vi så ankom til København, og så denne mægtige store by, med alle de enorme store bygninger og alle de mange sporvogne og hestedrosker, (biler var der jo ikke så mange af på den tid) ja, så måbde alle vi unger selvfølgelig. Et sådan syn, havde vi aldrig oplevet før.

Begyndelsen af vor " Eventyrrejse " (københavnnerreisen) foregik, som sædvanligt med hestekøretøj hjemmefra til Faxe jernbanestation, hvor vi blev indladet i toget, som dengang bestod udelukkende af kupévogne. --- Da vi havde kørt et stykke tid, bankede det pludselig på kupe-døren, det var togkonduktøren, som på sin udendørs vandring var nået vores kupé for at billettere. Vi fór sammen af bare forskrækkelse, da hans skikkelse pludselig kom til syne bag dørens glasrude, som han skubbede ned . ---- Togets fart var ikke særlig imponerende, først da vi nåede Køge station, og var kommet over i statsbanetoget, som også bestod af kupévogne, kom der rigtig fart over kørselen.

Jeg erindrer, at vi undrede os over, at der ikke oftere skete ulykker ved denne livsfarlige vandring på det smalle trinbrædt langs toget, i fuld fart.

Efterhånden, som vi nærmede os vort mål (København), steg spændingen yderligt, da vi stod af toget på den daværende endestation for togrejser fra Roskilde. (Københavns hovedbanegård var endnu ikke blevet færdigbygget, men blev det først i året 1911, hvor den blev åbnet for trafikken, dog fik den først i 1920, gennem bygningen af boulevardbanen forbindelse med den i 1897 anlagte Østerport Station).

Efter udstigningen af toget på den daværende station, jeg tror nok den kaldtes " Vestbanegården ", og efter at vor benovelse over den store by, (som ovenfor beskrevet) havde lagt sig, hyrede familien en droske for at køre til vort midletidige domicil, nemlig hotel " Grundtvigs Hus ", hvor vi skulle bo på 3 sal, og herfra udgik vore daglige ture i by og på land. (her tænker jeg specielt på Amagerlandet).

For at komme op på vort værelse, og for at undgå trapperne, tog vi med elevator op, men det var noget min søster Gerda ikke var så glad for, hun stak i at tude. hun turde ikke køre med sådan et mærkeligt køretøj. Nå, hun blev dog beroliget, og hun blev i vort ugelange ophold vant til turen.

En dag skulle vi besøge " Panoptikun " , der havde til huse i den bygning, som nu ejes af Arbejdernes Landsbank og hvor de har deres domicil. Ak ja, her blev det så min tur at tude. ---Vi skulle ned i kælderregionerne for at se en tro kopi af en kulmine, og da vi var kommet ind i elevatoren, som kørte ned i kælderen, siger kustoden: Nu skal vi aflægge et besøg i en kulmine, som befinder sig ca. 390 alen under jordens overflade. Dette blev dog alligevel for meget for mig, så jeg stak i at tude, og det var med stort besvær mine forældre fik mig overbevist, at vi kun skulle ned i den omtalte kælder. Nå, da vi først var kommet ned i den "famøse" mine blev jeg meget begejstret over alt, hvad jeg så, men jeg kunne dog ikke forstå hvordan man havde fået en lille islandsk hest derned. (Den stod ganske fredeligt og gumlede på en stor visk hø.)

En anden dag skulle vi på besøg på " Kastrupgård ", som på det tidspunkt ejedes af godsejer Mikkjel Jacobsen , der var en af fars soldaterkammerater og som ofte havde inviteret far med sin familie til at besøge dem.

Godsejerens ønske blev skam også opfyldt til punkt og prikke, vi kom hele 5 personer , så de fik "fremmede", men stor var deres gæstfrihed og vi havde en dejlig dag. Vi tog med sporvogn til amagerbanens station hvorfra vi "futtede" afsted til Kastrup station, og her holdt godsejeren med sin flotte landauer og med sig selv på bukken.

hvor min bror og jeg også fik sæde.

Efter en dejlig køretur gennem det smukke Amagerland, nåede vi så "Kastrupgård" og blev her på hovedbygningens trappe budt velkommen af fru Jacobsen.

Gårdens lokaliteter (særlig hovedbygningen), var jo ret så afvigende fra vore hjemlige stuer.-- Her var det ikke stuer, men sale, vi opholdt os i, med skønne ægte tæpper på gulvene og flotte malerier på væggene, og sidst men ikke mindst, de mest vidunderlige marmorbuster i de forskellige saloner og sale.

Efter en herlig frokost, blev vi tre børn sendt ud i parken for at lege. Det var en park på flere td. land med en stor Ø, der var forbundet med "fastlandet" med en flot buet bro. Det var en vidunderlig legeplads, hvor vi opholdt^{os} til sent på eftermiddagen, og blev så igen kørt til Amagerbanens "futtog" , som bragte os tilbage til storbyen København. En herlig dag med mange skønne minder var tilendebragt.

En rejse til København, var da selvfølgelig utænkeligt, uden at aflægge Tivoli og Zoologisk Have et besøg, så derfor blev næste dag optaget af disse besøg.

Jeg kan næsten ikke beskrive alle de oplevelser, vi her kom ud for. Det var så overvældende ting, vi så og hørte, de havde jo ikke ret meget at gøre med de ting, vi til daglig kom ud for i vore hjemlige små cirkler, men skønt var det. Aldrig i vort korte liv, havde vi været ude for så mange imponerende begivenheder.

Men ak, " sic transit gloria mundi " , (således forgår jordens herlighed) så vi måtte jo efter vor "eventyrrejse", se at komme tilbage i vore hjemlige folder igen .

Tidens rørelse på det politiske område, havde altid fars interesse, således det sidste folketingsvalg i Fakse i året 1911. ---Når jeg skriver "det sidste", skal det forstås på den måde, at alle kredsens vælgere skulle samles på samme valgsted , nemlig i Fakse.

Her var de forskellige folketingskandidater også mødt op, og her skulle de holde deres propaganderende valgtaler før afstemningen fandt sted.

Ved en sådan lejlighed var Fakse by en summende heksekedel. Man mødtes med venner og bekendte, med meningsfæller, eller det modsatte.

Her drøftedes, snakkedes og diskuteredes så det var en fornøjelse. Valgdagen var en af de største begivenheder, man altid så hen til.

Fars politiske ståsted var , tror jeg nok, det af Viggo Hørup oprettede " Venstrereformparti ", men jeg husker ikke, hvem der var partiets kandidat.

Derimod husker jeg meget tydeligt, hvem der var socialdemokratiets kandidat, det var nemlig den tidligere cigarsorterer og på det tidspunkt partiets forretningsfører Thorvald Stauning.--- En meget markant skikkelse, nærmest af drackmanns typen, med lang skødefrakke og med en vældig og imponerende bredskygget hat.

Da Fakse by havde mange af arbejderklassens vælgere (det var arbejdere fra Fakse kalkbrud), mellem 150 - 200 mennesker. Det var meget interessant at se, hvorledes arbejdere flokkedes omkring Stauning, ja, det var formeligt som fluer om et stykke sukker.

Hvordan valgets udfald blev, husker desværre ikke, men jeg tror nok at Stauning løb af med sejren.

Fra gammel tid, var det skik og brug, i mange små landsbyer, der kun talte ganske få gårde, at man var fælles enten om en tyr eller en orne (eller måske begge dele), og når et skifte fra den ene gård til den anden, hvor disse to dyr blev stillet til rådighed for landbyens fællesskab, blev overdragelsen fejret, enten ved at holde tyregilde eller ornegilde, hvor hele byens indbyggere deltog.

Ligeledes havde man også , i de små landsbysamfund et levn fra gamle dage, nemlig " Byhornet ". Det var kotume, at den, der var valgt til formand for "bylauget", kaldtes en slags "oldermand", altid skulle opbevare " Byhornet ", med de forpligtelser dette indebar. Det skete jo, engang imellem, at der blev ildebrand, enten i selve byen eller i omegnen, og så var det indehaveren af byhornet, som skulle blæse til samling af bønderne, der så omgående havde pligt til at møde på brandstedet, medbringende hestekøretøj, hvorpå der skulle være et stort trækår og adskillige vandspande.

Ankommet til brandstedet, var det deres opgave, at forsyne brandmandskabet med vand til slukningsarbejdet, men hvor fik man det fra? Jo, man tog det enten fra eksisterende brønde, moser eller fra nærliggende mergelgrave eller gadekæret ("byvanjen").

Selve brandsprøjterne bestod af en stor firehjulet vogn hvorpå et stort trækarr var anbragt på vognens midte (det skulle dog være åbent så man kunne hælde vand i fra de forskellige vandbærere).

I karrets midte var pumpen opstillet og var forsynet med to lange "arme", en i hver side, og vinkelret på "armene" var der anbragt lange træstokke, så lange at der var plads til to eller fire mænd, side om side.

Vandet blev derefter med "håndkraft", pumpet fra karret ud gennem slanger, som var forsynet med en strålespids, og med vanlig energi bestrålede sprøjteføreren så bålet.

Selvom der tit var mange mennesker til assistance for at betjene sprøjten, var det meget begrændset, hvilken slukningseffekt, der kunne opnås.

Når byen skiftede "oldermand, medfulgte også byhornet (eller om man vil, "brandhornet"), og dette skift foregik som regel ved det årlige fastelavnsgilde, som gik på skift, bønderne imellem.

Fastelavnsridning på landet var et kapittel for sig, men derfor ikke mindre festligt.

Så godt som hver bondegård stillede en eller to heste til rådighed for denne gamle skik, og blev udført af byens tjenestekarle eller sønner fra de pågældende gårde. Hestene blev pyntet med kulørte sløjfer og bånd, og rytterne var ofte iført gamle folkedragter. I mangel af disse, havde rytterne også gjort sig flotte med sløjfer, stjerner og kulørte bånd.

Når heste og ryttere var samlet, havde man ud af deltagerne valgt en karl og en pige, der blev iklædt gamle dragter, og anbragt på en vogn, der kørte midt i optøget.

Dette par skulle forestille og illudere et gammelt ægtepar, og deres vogn var også smukt pyntet. --- Den havde

til opgave, at de forskellige gaver, såsom flæsk og masser af æg, som rytterne samlede ind, kunne opbevares i et dertil indrettet magasin. Der blev også indsamlet mange

penge i dagens løb.

Det var et imponerende skue, da hele rytterskaren med "ægteparret" som midtpunkt, satte sig i bevægelse for at udføre deres "mission" .

De i dagens indsamlede effekter , røget flæsk og æg, blev afleveret til restauratøren på Hotel Fakse , som sørgede for, at der i aftenens løb blev serveret flæske-æggekage til hele det store selskab, der ofte var omkring 100 - 200 mennesker, så havde man noget at stå imod med, så der tit blev festet til den lyse morgenstund.

De indsamlede pengegaver blev givet til værdige trængende. Det var alle tiders fest, der blev gentaget år efter år.

Ved dyrskuet i Fakse eller en af de andre af egnens stationsbyer eller købstæder, hvor landboforeningen havde bestemt, det skulle holdes , var far i travl aktivitet som medlem af det " Dommerkollegie ", der skulle bedømme de deltagende belgierheste.

Man bedømte dem, set forfra og bagfra, man iagtog dem hvorledes de løb og hvordan de havde det efter en løbetur, hvordan de stod på benene, hvordan deres koder var, hvordan deres kryds var, i det hele taget blev enhver reaktion hos dyret iagtaget. -- Man undersøgte, hvordan hestens afstamning var, -- om det var en nedarving af en tidligere præmieret belgierhest, man iagtog dens højde, bredde og i særdeleshed dens udseende, herunder dens exteriøre såvel som interiøre. -- Så man kan forstå, at kun mænd, der havde forstand på alle disse ting, kunne komme i betragtning, når dommere skulle vælges.

Jeg mindes, at der ved samme dyrskue også var besøg af en af omegnens sognefogeder og hans hustru.

Ægteparret havde en meget flot belgierhoppe med på skuet, den havde sogar fået ærespræmie. Hoppen havde folet dagen før dyrskuet, føllet var ikke med, men ægteparret frydede sig over det flotte resultat, deres smukke hoppe havde opnået. ---- Fru R. betragter hoppen og bemærker, at den er meget urolig, og tillige ser hun med kenderblik på dens yver, at den er meget "sprængt" d.v.s., at den trænger til at afgive mælk til det nylig fødte føl, som opholdte sig hjemme i stalden .

Fru R. udbryder da til sin mand, " Havde jeg dog bare haft mit gamle rødtærnet forklæde, så ville jeg have "strippet" den "RØDE", hun døjer da så forfærdelig meget ved, ikke at kunne komme af med mælken.

Sin kredsformand for " Stevns-kassen " d.v.s. " Brandkassen for Stevns og Fakse herreder ", havde far et meget stort og krævende arbejde at udføre, idet hans forsikringsområde dækkede byerne Fakse - Hovby - Tystrup - og Jyderup.

Næsten daglig var far på farten med forsikringsmappen, og på sin uadskellige cykle.

Ved den årlige kontingentopkrævning til " kassen ", skulle der skrives i hundredevis af kvitteringer til de enkelte forsikringstagere. Dette arbejde blev gjort i hånden(dengang kendte vi slet ikke skrivemaskinen). Det var et mægtigt arbejde, som hverken kunne gøres på en uge eller to, men strakte sig ofte over måneder. Far udførte selv dette kæmpearbejde, indtil vi børn, Niels, Gerda og jeg, både havde lært at skrive og regne og ikke mindst at tælle talkolonner sammen. Vi havde da også hver sin "turnus" i dette arbejde, og da det blev min tur, sad jeg tit nede i vort lysthus (når vejret tillod det) og skrev og regnede, så jeg var ved at blive helt blå i hovedet.

Endelig var jeg nået bunden af kvitteringernes store bunke, og det var med stor spænding, hele arbejdet blev afleveret til fars godkendelse, og jeg blev selvfølgelig glad, da far efter gennemgangen, udtalte sin tilfredshed, både med skrift og sammentællinger. (Talkollonnernes længde var ca. ca. 50 cm).

Alt skulle selvfølgelig stemme, her gjalt ingen (" S. E. & O. = salvo errore et omissione, der oversat til dansk betyder: "Med forbehold af mulige fejl og udeladelser ").

Da far senere ophørte at være kredsformand for "kassen," overtog min bror Niels, dette store arbejde.

I en del år havde far ofte følt sig sløj og dårlig tilpas, han måtte tit tage sig et hvil på divanen. Det var smerte i maven, som pinte ham, , derfor besluttede han sig heldigvis til at søge vores sædvanlige læge, professor Vilh. Hertel, Fakse sygehus. Han var en meget

dygtig og samvittighedsfuld læge , som familien i mange år havde haft som huslæge.

Efter professorens undersøgelse af far, blev diagnosen hurtigt stillet, og lægen udtalte:

" De har nogle elendige tænder i Deres mund, sørg for , så hurtigt som muligt " at få ryddet hele bulen " , så skal De se, at der hurtigt vil indtræde en bedring.

Årsagen til Deres sygdom er simpelthen, at De ikke får maden tygget ordentlig. Denne henstilling bevirkede, at far omgående besøgte tandlægen, og bad ham fjerne de sørgelige tandstumper, der endnu befandt sig i hans mund.

Tandlægen gik straks til handling, og uden bedøvelse af nogen art, "flåede" han skyndsomt alle de sørgelige rester af tænder ud.

Det var, som far bagefter fortalte: "Klinikken lignede et slagtehus." Det flød med blod, kødstumper og halv-rådne tænder. ---

Efter en måneds tid, fik far indsat sin nye "spise-stue," og skulle så til at vende sig til disse fremmede remedier i sin mund. Imidlertid var han dog ikke mere forknyt, end at han kørte fra tandlægen direkte til fødselsdag hos Trine Lars Pe'sen, hvor hele den øvrige familie befandt sig. Her fik far bl. a. æbleskiver eller som Trine kaldte dem "Pisalliker " til kaffen (far elskede æbleskiver) og forsynede sig med nogle stykker, tog dem i munden, intetanende om, at nyindsatte forlorne tænder og klæge æbleskiver ikke arbejder særlig godt sammen , hvilket også resulterede i , at far til sidst måtte ud og spytte hele samlingen ud, for at sortere tænder for sig og æbleskiver for sig.

I løbet af ganske kort tid, arbejdede far og tænder sammen i skøn forening, og det varede ikke længe, inden besværligheder^{ne} var fuldstændig borte og han følte sig fuldkommen rask igen.

Men der var en anden sygdom, som generede far meget. Han havde nogle år tidligere været så uheldig at vælte med sin cykle, og derved jaget styret op i sin lysken, hvorved han havde pådraget sig en broksskade, som han gik og kæmpede med, indtil en skønne dag, det gik over til at blive det, man kalder "Indeklemmt brok" , og i denne

tilstand måtte far omgående indlægges på sygehuset i Fakse med hurtigt følgende operation .
Denne forløb da også tilfredsstillende, men i løbet af næste dag havde far fået lungebetændelse, der bevirkede at at han den følgende nat afgik ved døden, kun godt 67 år gammel. (Atter manglede vi den endnu ikke opdagede penicilins helsebringende virkning).

Det var et frygtelig chøe for mig, da mor dagen efter ringede til mig om den sørgelige begivenhed.---
Der var kun gået tre dage efter indlæggelsen på sygehuset, indtil far døde, så jeg nåede desværre ikke at komme hjem forinden, hvilket jeg selvfølgelig var meget ulykkelig over.

I kraft af fars store bekendtskabskreds, blev hans begravelse, en af de største, man havde oplevet foregået fra Fakse Kirke. Omkring en fem-seks hundrede mennesker fulgte far til hans sidste hvilested .

Far udtalte, somme tider, når han havde deltaget i folks begravelser, hvor der ikke var efterfølgende "gravkaffe", at det var en fattigmands begravelse, og ihukommende denne udtalelse, blev følget selvfølgelig indbudt til mindehøjtidelighed og kaffebord på Hotel Fakse efter jordfæstelsen, og heri deltog mellem tre og fire hundrede mennesker.

Hjemme i Jyderup var vi samlet ca. 150 familiemedlemmer og gode ,nære venner til mindehøjtidelighed og spisning.

Denne dag blev selvfølgelig skelsættende for os alle, især for min mor og bror, men livet skulle jo leves videre.--- Niels blev herefter mors bestyrer på gården de første 2 - 3 år, men i 1931, solgte mor gården til ham, for at han kunne videreføre den gamle slægtsgård til næste generation, og mor flyttede ind i sin "aftægtsstue", hvor hun boede indtil sin død.

" Den største sorg i verden her er dog at miste den, man har kær " .

Således skrev St.St.Blicher som overskrift, da han skrev "Hosekrammeren", i det herrens år 1829.

Stundom, når jeg har vandret ret igennem min erindringsfære, fremmaner der sig mange forskellige oplevelser fra min ganske tidlige barndom og ungdom.

Jeg kan formeligt genskabe dem i billeder på min nethinde. -- Hvad der skete omkring mig, hvordan jeg gjorde og sagde, men vel ikke huske mere, end andre af mine samtidige.

Måske har jeg haft evnen til at registrere mine oplevelser bedre, jeg vil ihvertfald forsøge, at grave helt ned i "erindringerens dybe brønd".

Og idet jeg citerer forfatteren Benny Andersen's ord :

"Jeg, der dårligt kender mig selv,
hvordan skulle andre så kende mig".

Vil jeg gerne forsøge, at fortælle lidt om

" M I G S E L V "
=====

("Min barndom og tidligste ungdom").

Jeg, S Ø R E N A X E L T O R K I L A N D E R S E N ,
født den 23 marts 1900 på "Hyldekærgård" i Jyderup ved Fakse.

Dagen for min fødsel oprandt, som ovenfor nævnt, den 23 marts 1900.

Allerede kl. 4,30 om morgenen, begyndte mor at røre på sig, tiden var inde, hvor fødselen var ved at være igang. Far måtte skynde sig i tøjet og se at få spændt for og skyndsomt køre efter jordemoderen, som skulle assistere ved min fødsel.

Jeg var imidlertid allerede kommet for dagens lys, inden far kom ud af gården. (Til jordemoderen var en halv

times kørsel frem og lige så meget tilbage, så det kunne man jo ikke vente på.)

Men gode kærlige hjælpere var dog til stede, idet min mormor og en kone fra byen, måtte fungere som fødsels-hjælpere. (Det kaldte man " at stå hos ").

Erindringer fra min allertidligste barndom er selvfølgelig ikke ret store, men en af de første, men tillige også en erindring, som står ganske tydelig for mig, var forberedelsen og også selve dagens forløb, stammer fra året 1904, da vores genbo, gamle tømrer Lars Madsen og hans hustru Trine, holdt deres guldbryllup hjemme på gården hos os.

Når der på den tid var store fester på landet, det være sig bryllupper og "runde" fødselsdage, men i særdeleshed, sølvbryllup, guldbryllup og om nogen også nåede diamantbryllup, da festede hele sognet.

Det foregik som regel på den måde, at når en sådan festlig begivenhed blev almindelig kendt i sognet, var det kotume, at de respektive landpostbude, og da i særdeleshed det postbud, i hvis distrikt, de pågældende mennesker boede, havde en liste med sig, hvorpå man kunne tegne sig og betale som deltager i den tilstundende fest.

Selvom vi havde en afstand til Fakse på ca. 5 - 6 km., deltog mange folk herfra i dette guldbryllup, som jo i særdeleshed var både meget sjælden, men også en meget stor begivenhed for et så lille bysamfund, som Jyderup den gang var, og som det stadig er.

Fakses fineste borgerskab såsom pastor P. Riemann, konsul Priip , manufakturhandler Fr. Jensen, grosserer Trane, ja mange flere, jeg ikke husker navnene på.

Ved en sådan guldbryllupsfest, blev selvfølgelig intet forsømt, som kunne medvirke til, at det blev den helt store og uforglemmelige fest for de pågældende.

Lars Madsen og Trine boede i et lille hus overfor mit hjem, og det siger sig selv, at en fest af det format, som her var lagt op til, ikke kunne holdes hos dem selv, begivenheden foregik i året 1904.

Huset, som guldbryllupsparret boede i, var et gammelt

lerklinet hus, der kun rummede en stue med alkove og lerstampet gulv, samt et køkken med åben skorsten. (Køkkengulvet var brolagt med toppede sten.)

I en sidebygning var der tømrerværksted, udhus med "das", samt hønsehus.

Min morfar og Lars Madsen havde meget samkvem og også meget godt samarbejde med hinanden. Lars Madsen havde, da morfar opbyggede gården, været ham til uendelig stor støtte i sit arbejde, og hvad var da så mere naturligt, end at mine morforældre og mine forældre, (mine forældre var på det tidspunkt bestyrerpar på gården) stillede hele gårdens stuehus, lo og lade samt vort store stakhus til rådighed for festen.

Lo og lade blev beklædt med pressenninger og i stakhuset blev der rejst telt og lagt brædegulv , her skulle den store fællesspisning foregå og senere "dansen trædes".

I lo og lade havde daværende hotelejer Olsen " Hotel Fakse ", indstalleret sit store transportable køkken og hvad dertil hørte.

Jeg kan tydeligt huske alle de forskellige store kobberkedler og potter og pander, som var opstillet her. Et imponerende skue for et 4 års barn.

Jeg erindrer også, at alle byens unge piger, dagen før festen, sad ude i vort lysthus, og lavede kuvertbuketter af lyserøde annemoner, som vi havde i haven i en mægtig stor hæk. Omkring alle disse små buketter blev der, om stilkene, svøbt sølvpapir.

Festen forløb godt, mange taler blev holdt, og mange sange sunget, men for mig blev festens clou alligevel, fotograferingen af alle festdeltagerne efter spisningen .

Alle blev stillet op inde på gårdspladsen, børnene selvfølgelig i forreste række. Jeg blev anbragt ved siden af en københavnerpige, som hed Olga, men har sandsynligvis ikke været særlig beleven, for jeg sad pludselig og faldt i søvn, hældende mit hoved opad Olga. Billedet har vi ofte senere haft meget morskab af at betragte.

Den anden store begivenhed, jeg fik lov at deltage i, og som jeg også husker meget tydelig, var Lars skræder og Dorte skræders sølvbryllup i året 1907.

Skræderparret var et mærkeligt, ulige ægtepar. Han, en lille nærmest pukkelrygget mand, med en lille kort krop og et temmelig stort, rødmusset ansigt i et lidt fordrukkent udseeende, men tilsyneladende altid i godt humør. Hans kone Dorte (kaldet Dorte), var en lang ranglet kvinde, der altid, ihvertfald, når hun var "borte" (i byen) optrådte i lang sort atlask kjole, der nåede helt ned til gulvet, ja nærmest slæbte. Nå det kunne for resten også være ganske praktisk, for jeg tror ikke, at gulvene i skræderhjemmet nogen sinde blev fejret, undtagen når Dorte var i stadstøjet, så kunne hun nemlig ikke undgå kjolens fejende funktion, når hun svansede hen over gulvet, til gengæld blev den jo godt snavset af gulvets møj og skidt. Foruden sin sorte atlaskes kjole, optrådte Dorte også i sorte brunnelsstøvler eller sorte kludsko. På hovedet havde hun kapothat.

For at gøre påklædningen fuldendt, var hun behængt med store sølvkæder om halsen, og i disse hængte et mægtig stort hovedvandsæg, også i sølv.

Jo, Dorte var skam en meget "statelig dame", men hun var Lars skræders diame-trale modsætning, idet hun altid var sur og mopset.

Skræderfamiliens hus, var et toetages hus, bygget ind i en stor skrænt.

I kælderetagen var der stald til 2 køer, en hest, et par fedesvin og en ged. I stuen oven på stalden, var de "skræderlige gemakker" indrettet.

Man kan nok svagt fornemme, hvilken odeor, der var i stuen, hvis vinduer sjældent blev åbnet. Tænk på en varm sommerdag, hvor sværme af fluer har sat sig i store kager på vægge og alt husgeråd. Ikke videre appetitligt.

Vi, min morfar, min far og så jeg, der dengang kun var 7 år, blev inviteret til andendagsfrokost p.g.a., at den dag sølvbrylluppet var, kunne mine morforældre og mine forældre ikke deltage. Men de skulle så til fest et par dage senere. (andendagsgilde)

Mor og mormor kendte Dorte skræders traktement, så de

renoncerede til fordel for os tre "mandfolk".

Jeg kan huske, at jeg var fyr og flamme, da jeg fik lov at komme med. (men ak, det fortog sig.)

Nå, dagen oprandt, og vi ankom til skræderhjemmet, men der var ingen tegn på festarrangement, der var ikke dækket bord, men det varede ikke længe før vi blev bænket omkring bordet.

Ved et tilfælde havde jeg, da vi kom, kigget ud i Dortes køkken, der ikke så særlig godt ud. Det svømmede med snavset service fra selve sølvbryllupsdagen. Nu var Dorte en kone, der hurtig kunne få vasket op. Tallerknerne fik en gang aftørring med en beskidt karklud, det samme gjaldt knive, gafler og skeer. Imellem gaflernes tene, kunne man hurtig se, hvad den forudgaende fest' middag havde været, nemlig "stegt flæsk og persillesovs." Persillesovsen sad stadig mellem gaflernes tene.

For mig så det hele forfærdeligt ud, min feststemning brast i samme stund. For at få lov til at blive fri for at deltage i " festmåltidet ", måtte jeg simulere, at jeg havde fået en forfærdelig mavepine, men min far og morfar måtte for skams skyld, gå ombord i de "delikate retter". Hovedretten var levninger fra sølvbrylluppet og næste ret var rabarbergrød med futmælk til. (Vi kaldte altid centrifugemælk for "futmælk")

Den såkaldte rabarbergrød, er jeg sikker på, bestod af ikke ret mange stilke rabarber, lidt vand men meget mel, den var ihvertfald godt massiv, så man kunne gå på den med træsko på. Ovenpå denne "dejlige " grød et godt lag pudersukker. Grøden så virkelig ret indbydende ud, så jeg dristede mig til at smage den, men det skulle jeg nu ikke ha' gjort, for den bekom mig ikke særlig godt.

Ovenpå dette "luksus måltid" ventede kaffen.

I dagens højtidelige anledning skulle der serveres kaffe af de fine kopper på kommoden . Nu var det jo ikke hver dag Dorte tørrede støv af, så både kommoden og kopperne, der stod på den, var godt støvet og fyldt med flueeskramenter, men en hurtig resnning blev etableret :

Dorte tog ned i sin beskidte forklædelomme efter et endnu mere beskidt lommestørklæde, spytter godt på det, og tørrer

kopperne af indvendig. (Og så var den opvask overstået.) Nu skulle det vel nok være dejligt med en kop kaffe. Kaffe er nu så meget sagt, jeg er næsten sikker på, at den er brygget på brugsens dårligste mærke. En del bønner og tre dele cikorie og så godt med vand, en ganske dejlig drik, man bestemt ikke får hjertebankning af. Midt under kaffedrikningen opdager jeg, at det sukker vi får til kaffen, er helt blankt og glat, og ihukommende det sukker (kandis), vi altid fik til en knaldtår hjemme, nærmest lignede og havde form, som koralkalken fra Fakse kalkbrud. Jeg spørger ganske sagte morfar, hvordan det kunne være, at sukkeret så sådan ud. Jo, det skal jeg sige dig min dreng. Når vi nu er færdig med kaffedrikningen og har suttet så meget af kandissen, som vi ønsker, lægges den tilbage på sukkerskålen, så er den klar til en extra kaffedrikning næste gang. (Glimrende genbrugsidé) .

Da vi gik derfra, bad vi Vor Herre om, at Han i al sin miskundhed og nåde, måtte lade os beholde vort gode helbred, så vi ikke ville få meen af den "herlige middag."

Skræderparret havde ikke selv børn, men plejebørn, som altid var glade og godt tilfredse med deres plejeforældre, men når man tænker på, hvad der i vore dage stilles af krav fra myndighedernes side, må man i høj grad forbløffes, at det den gang kunne lade sig gøre, under sådanne forhold.

Forud for skræderparrets sølvbryllup, havde de selvfølgelig travlt med at samle forråd til festen. For skræderen var det i særdeleshed brændevinen, der spillede den største rolle. Parret kørte i brugsen, som var vores genbo, og samtidig aflagde de os et besøg. Under dette fik skræderen en "forfærdelig" tandpine, og han bad da om en snaps brændevin til at dulme de "frygtelige smerter", (han spillede rollen fortræffeligt). Efter at han havde haft brændevinen i munden et godt stykke tid, og nydt dens helsebringende virkning, gjorde han tegn til, at han ville gå ud i gården for at spytte den liflige drik ud, og forsvandt. --- Da dette var sket, udbrød morfar: "Han spytter den sgtutte ud, han synker den selvfølgelig". Borte tav og surmulde endnu mere.

Efter dette lille intermetzo, begav skræderens sig tilbage til brugsen, hvor vognen var blevet klar til hjemturen. Brændevinsankeret, som indeholdt ca, 40 potter brændevin, stod opret i vognen.

" Det var da et udmærket sæde, sagde Trine Lars Pe'sen ", der netop også havde været i besøg hos os, så kan jeg måske få lov at køre med ned til landevejen ?

Der var en km. til Præstø-landevejen, og da de var nået hertil, stod Trine af og sagde farvel.--- Skræderens fortsatte mod hjemmet, men da de nåede dette, opdagede skræderen til sin store rædsel, at vognbunden var ikke så lidt fugtig, og ved nærmere undersøgelse, viste det sig at brændevinsankeret var sprunget læk, sandsynligvis p.g.a. den belastning, det havde været udsat for.

Skræderen var grædefærdig, og kunne have slikket vognbunden, men Dorte var snarrådig, hun hældte resterne over i et andet anker af samme størrelse, og hvad der manglede i indholdet, fyldte hun op med postevand. Så havde man da samme indhold som før uheldet. Men"ak o ve" hvor skræderen vandede sig.

Fra tiden med "sand på gulvet".

=====

Fra min allerførste barndom, husker jeg, at vi hjemme i vor daglige opholdsstue havde hvidskurede gulve med sand strøet over hele gulvet. (Sandet beskyttede de hvidskurede brædder, så snavset ikke hængte fast i dem, og gjorde dem plettede og grimme).

I langsiden af stuen, var der anbragt en lang træbænk under vinduerne og i hele stuens længde (langbænken). I et hjørne af stuen fandtes den obligate og uundværlige spyttebakke med sand i, den blev bl.a. brugt til at spytte i, men også til at banke piber ud i. Af og til hældtes der også pibesovs og skråtobakssovs ud i den, så det var efterhånden en uhumsk blanding, hvis duft fyldte stuen. I langbænken var en del indrettet som"gåsebænk".

Det var dog ganske vist før min tid. Den gåsebænk, som en gang havde været benyttet i stuen, var nu anbragt som gemmested for pudsegrejter til henholdsvis fodtøj og købertøj,

og var nu flyttet ud i en afsides gang i bryggerset. I de fleste landbohjem havde man en gåsebænk, som på de tre sider var lukket, kun forsiden var til at skubbe til side, og her inde bag ved, havde man så anbragt den rugende gås. I skoddens forside var der et glughul, der tjente til lufttilførsel for gåsen, men tillige også til afledning af den ikke så rare " gåsefims ", som bredte sig med stuens ikke altid så friske luft. Man oplevede ofte, at gåsen stak sit hoved ud af glughullet og nev de, der sad på bænken, og det var bestemt ikke behageligt.

Der er mange forskellige ting, som netop streifer min hukommelse:

Her tænker jeg bl.a. på, at man i de fleste bondestuer, under loftet havde hylder langs loftsbjelkerne, hvorpå man stillede de flade zinkfade med den nymalkede mælk, for at den skulle stå og "trække" fløde, som senere blev anvendt til smørkærning.

I vinduesprodserne opbevarede træ og hornskeer, som man den gang spiste med.--- Når måltidet var forbi, tørrede man skeerne af i hånden uden at blive vasket først. Det var i høj grad meget uhygiejnisk, men det var praktisk, " så kunne fluerne jo da også få sig et lille måltid". ---- En gang havde en af vore unge piger vasket de to træskeer, som far og morfar brugte ved deres måltider. Det fik hun bestemt ingen tak for, tværtimod, skeerne var blevet helt ru af at være i vand, og kunne derfor ikke glide let på tungen under spisningen.

Den ene af stuehusets skorstene var netop i forbindelse med køkkenet, og i den var en stor jerndør, som skorstensfejeren gik ind af, når han skulle op i skorstenen for at feje denne.

Denne jerndør havde en forbavsende præventiv virkning på os børn.

Når vi havde været uartige (det hænder jo engang imellem for børn), var det en glimrende afstraffelse, at trække os hen foran skorstensdøren og true os med, at hvis vi ikke opførte os ordentlig, blev vi lukket ind i skorstenen og døren blev lukket, så kunne vi sidde derinde til vi igen blev artige. Ved slige lejligheder, når vi havde

været uartige, brugte mor udtrykket:

" Fy dig dog an " og nævnte vores navn, det var hendes måde, at skamme os ud på.

For små børn kan det ofte være vanskeligt at blive beskæftiget, men for mit vedkommende, synes jeg altid, at tiden løb hurtigt.

Ved hjælp af min fantasi, kunne jeg forestille mig, at jeg sommetider kørte lange ture. Vognen jeg kørte i, var det omvendte låg til mors trædesymaskine, en træskammel lagt over som agestol. -- Hestene var to store brædestole, hvori jeg havde lange bånd (tømmen), og som medpassagerer havde jeg dukke Olga, der var en gammel og udslidt dukke med et forslået og bulet metalhoved.

Desuden manglede hun den ene arm. Hun var imidlertid blevet kasseret af mine store søstre, men trods alt, elskede jeg dukke Olga overalt på jorden.

I denne forbindelse, kan jeg ikke lade være med at tænke på, hvad man i vore dage, ofrer af penge, for at tilfredsstille de forventede børn, med store og dyre stykker legetøj, og jeg tror endda, at de ikke er mere tilfredse end vi var dengang. Nå, selvfølgelig fik vi børn da også legetøj, men i meget mindre omfang, og det var højst til fødselsdage og jul.

Tit legede vi med vådt sand, på enden af langbænken, Det gjorde jo ikke noget, at der blev spildt noget sand på gulvet, der var, som tidligere nævnt, sand på i forvejen.

I den vestlige side af haven, under nogle store træer, havde jeg min sommerlegeplads.

Her byggede jeg huse, der bestod af gamle mursten, som jeg fandt og stillede ovenpå hinanden, og i disse huse var der indrettet "stald " til kreaturene. Disse bestod ofte af tøjrepæle, som morfar havde lavet, og som ellers brugtes i marken til kørerne. blot fantasien var med i legen, kunne jo alt lade sig realisere.

Efterhånden som jeg voksede stor og blev ældre, skiftede selvfølgelig legetøjet både størrelse og karakter. ---- Under afsnittet " Min Morfar " omtaler jeg om hans fabrikation af vort forskelligartede legtøj, og netop under hans tilvirkning af disse ting, aflagde jeg meget tit besøg hos ham i huggehuset. Her var jeg meget

fascineret , af at følge med i, hvad han nu lavede og hvorfor, og kunne da heller ikke undlade at stille mange spørgsmål: " Morfar, hvad er det du nu laver, og hvad skal det bruges til ?" Meget tit kom morfars svar omgående :

" Det er en nøhr til at sætte i røven på den, der spør "

Omsider når vi min skolealder, hvor jag skal til at gå i "den stråttækte".

Den første dag blev jeg selvfølgelig fulgt af min mor, og medens hun drak kaffe hos lærerinden, frk. Petersen, havde jeg lejlighed til at se og snakke lidt med de andre børn, som også skulle gå i første klasse.

Efter den første skoledag, varede det ikke længe, før jeg fandt mig godt tilrette og var meget interesseret i alt, hvad vi nu skulle til at lære.

Vi gik i skole hveranden dag, og startede hjemmefra kl. 7,30, mødetiden var kl. 8,00 og vi var ikke færdige før kl. to om eftermiddagen.

Vejen, særlig den første km.(Jyderupvejen), var tit hullet med store vandpytter, til andre tider fyldt med skærver eller baddinger (affald fra Fakse Kalkbrud), og var ikke særlig egnet for ordentlig fodtøj, så vi gik for det meste med store franske træsko, og havde skiftesko med i tornysteret, til at tage på i klasseværelset.

Jeg var meget glad for at gå i skole, og efter to års deltagelse i underskolen (Første og anden klasse), kom vi over i tredie klasse for her senere at slutte med udgangen af fjerde klasse.

I de sidste to klasser havde vi som lærer, gamle Lorenz Nielsen, som også havde været mors lærer. Han var en meget dygtig pædagog, som havde evnen til at lære fra sig. En ting, som han med stor omhu forsøgte at banke ind i vore hjerner, var hovedregning.

De almindelige fag var dansk skrivning og læsning, almindelig regning, (ikke noget med matematik, det havde vi overhovedet ingen kendskab til). Ud over disse fag havde vi selvfølgelig danmarkshistorie (og senere verdenshistorie), geografi og ikke at forglemme religion.

Om sommeren havde vi gymnastik i skolegården, hvor bom og ribber befandt sig hele året under åben himmel, og derfor ikke særlig anvendelige til formålet, men da vi

ofte gjorde gymnastik iført franske træsko, betød det jo heller ikke så meget. ----"Hovby Latinskole", som vi yndede at kalde den, var en fire-klasses skole med 2 års varighed i hver klasse, med undtagelse af de to første klasser.

Tro ikke det er pral fra min side, men det var virkelig sådan, at mine fire søskende og jeg selv, altid var nummer et i klassen, fra første klasse til den afsluttende fjerde klasse. Dette medførte selvfølgelig også et særlig godt forhold mellem mine forældre og lærerparret Lorenz Nielsen . Fru Nielsen, eller lærerens kone, kaldte man på den tid for " Madam ", hvorimod præstens kone kaldtes for " Fru " .

Det sidste halve år af min skoletid , gik jeg samtidig til konfirmationsforberedelse hos pastor P. Riemann, Fakse præstegård. Vi var ca. 50 på holdet, men der var nogle "slemme rødder" imellem, både fra Fakse og Hovby, så det var ikke nemt for præsten at holde styr på gemytterne.

Konfirmandstuen var i en af præstegårdens sidebygninger, en gammel bindingsværksbygning, der ikke var særlig solid, så en skønne dag sparkede en af drengene til den svage væg, som faldt ud,- Der blev et mægtigt hul i muren, som skyndsomst måtte repareres inden vi skulle møde næste gang.

Pastoren var en lidt ældre sagtmodig og elskelig herre, der trods mange af "lømlernes" uforskammede opførsel - bevarede fatningen.

Ved slutningen af konfirmationsforberedelsen fik hver af os udleveret en skudsmålsbog, som var beregnet til at benytte, når vi senere skulle ud at tjene, eller have andet arbejde.

Ved pladsskifte var det kotume, at ens husbond eller principal skulle skrive i den, og give eventuelle udtalelser om den tjenendes omgængelighed og arbejdsydelse, hvilket ifølge uddrag af lovbestemmelser om skudsmålsbøger i cirkulærer fra justitsministeriet af 27 januar 1880, paragraf 4 og 5 ikke var tilladt.

I det omtalte cirkulæres § 4. står der:

Enhver Husbond, som fæster et Tyende, er berttigtet til at indføre i dets Skudsmålsbog, fra og til hvilken Tid det er fæstet - i hvilken Egenskab og for hvilken Løn .

Enhver Husbond skal, forinden Tyende forlader hans Tjeneste, indføre i dets Skudsmålsbog, fra og til hvilken Tid det har tjent ham.

§. 5 .

Indfører Husbonden i selve Skudsmålsbogen enten noget Skudsmål eller nogensomhelst anden Bemærkning end den i § 4. omhandlede, skal han, når det af Tyendet forlanges, under en privat Politisag dømmes til at betale det, hvad det koster at få Bogen ombyttet hos Politiovrigheden, kan desuden idømmes en Bøde af indtil 20 kroner.

Den sidste dag, vi var til " præst ", havde vi alle en kuvert med penge som gave til præsten. Og alle konfirmanderne blev indbudt til chokoladebord hos præstefruen.

I min skudsmålsbog skrev præsten kun:

Søren Axel Thorkild Andersen, som er født i Jyderup d. 23 Marts 1900 og døbt d. 3 Juni 1900, blev konfirmeret i Faxe Kirke d. 19 April 1914.
Hvilket herved attesteres.

Faxe d. 21/4 -14.

P. Riemann
(sign.)

Sognepræst.

Da jeg i september 1918 søgte plads i Roskilde, mente far, at en anbefaling fra pastor P. Riemann sikkert ville gavne mig, og her er den:

Søren Aksel Thorkild Andersen, Søn af Gårdejer

Jens Andersen i Jyderup i Faxe sogn, har jeg kendt helt fra hans Barndom, jeg har også konfirmeret ham.

Hans Forældre er hæderlige og stræbsomme, ordentlige og retskafne i alle Måder agtværdige Mennesker, og selv er han et velbegavet, flittigt og ordentligt Menneske, - af den Slags, som man ønsker, at mange Unge må være.

Jeg anbefaler ham og ønsker ham god Fremgang og gode Kår i alle Henseender.

Faxe Præstegård
d. 19 aug.
1918.

P. Riemann
(sign.)
Sognepræst.

Efter endt skolegang og konfirmation i 1914, var det vistnok fars mening, at jeg også skulle være landmand. Men efter i to år, at have været malkerøgter (hjemme på gården), var min hu og interesse for landbruget ikke særlig stor. Jeg ville gerne have været dyrlæge, men dette studium syntes far ikke der var råd til, det var jo både en lang og kostbar uddannelse.

Og her kom tilfældet mig til hjælp, da vi i sommeren 1915 fik indkvartering af sikringsstyrken.

Hjemme hos os, havde vi indkvarteret en sergent (en våbenmester), samt fire menige soldater, desuden havde vi også våbenkammer.

Iblandt soldaterne, var der en ung jyde , som havde realeksamen, og igennem samtaler bearbejdede og anbefalede mig til, at søge optagelse på et præliminærkursus i København, det ville tage to år.

Imidlertid drøftede vi meget indgående sagen med far, og fik ham interesseret i projektet. Det endte med, at far og jeg henvendte os til daværende skolebestyrer J.K.Jørgensen, Fakse Realskole, angående sagen.

Der blev omgående sat sving i foretagendet, men der var dog visse betingelser, som skulle opfyldes, for at

Undervisningsministeriet ville give dispensation, til at optage mig i tredje mellemskoleklasse, med pligt til, at blive eksamineret i de foran værende klassers pensum, ved den kommende eksamen, som blev afholdt ca. 4 måneder efter min begyndelse i mellemskolens tredje klasse.

For mig var det selvsagt en stor "mundfuld at sluge", men jeg "gik ombord" i foretagendet, det var jo mig selv, der havde rodet mig ind i det. . . (Vel løn som forskyldt).

Nu var det da heller ikke så lige til, jeg skulle have tre ekstratimer hver dag, i fag, som jeg aldrig før havde haft kendskab til, nemlig i fagene:

Tysk - Engelsk - og Matematik.

Og i de tre fags pensum skulle jeg også eksamineres ved den tilstundende eksamen.

Nå, det er jo lysten, der skal drive værket .
Jeg masede fra kl. 6-7 om morgenen til godt midnat hver dag, også om søndagen, og efter dette ræs i ca. $2\frac{1}{4}$ år, sluttede jeg min indsats med at bestå realeksamen med udmærkelse, som nr. 1 af ialt 16 elever.

Ved translokationen efter endt eksamen, mindes ^{jeg} endnu mine forældres stolthed over deres "podes" flotte resultat. Jeg havde til fulde opfyldt de forventninger, som de havde næret overfor mig.

Den økonomiske støtte, som far havde ydet mig i dette tidsrum, fik jeg ligesom delvis afbetalt med den gode opnåede eksamen.

Jeg havde i det sidste år, kappedes med to andre elever om førstepladsen i klassen, endelig lykkedes det mig ved selve eksamen at slå dem begge to, og i den anledning, vandt jeg et væddemål, som indbragte mig en dejlig stor lagkage fra Rønholdtsborgs konditori.
Denne blev delt imellem klassens 16 elever, så jeg skal love for, at vi smovsede ordentligt, og jeg som den glade giver, nød det selvfølgelig i fulde drag.

Afskrift af eksamensbevis :

Bevis
for
Realeksamen.

Søren Aksel Thorkild Andersen ,
Søn af gårdejer Jens Andersen, Jyderup,
født den 23 marts 1900,
har i eksamensterminen Juni - Juli 1918
som elev i
Faxe private Mellem og Realskole

bestået R E A L E K S A M E N .

Faxe Realskole, d. 9 juli 1918.

J. K. Jørgensen
Skolebestyrer

Årskaracter og Eksamenskaracterer.

<u>A. Bundne Fag.</u>	<u>Årskarkt. Eksam-krt.</u>	
Dansk, skrftl.		5.
do. mdtlg.	6.	5.
Engelsk do.	6.	5.
Fransk do.	6.	6.
Rngng.& matmt. skrftl.	6.	6.
-- do.- - mdtl.	5.	6.
Naturlære	6.	6.
Historie	6.	
Geografi	6.	5.
Naturhistorie	6.	5.
Orden med skrftl. arbjd.	6.	
Gymnastik	6.	
 <u>B. Valgfri fag.</u>		
Tysk	6.	5.
Geometri	6	5.

Gennemsnitsværdien af de ovenfor anførte Karakterer
for de bundne fag er :

5,71 points.
=====

Højest opnåelige karakter U G. = talværdi 6.
=====

Underskrift af Skolens styrer: J. K. Jørgensen.
(sign.)

⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘

Ved samme eksamens afslutning, blev der også givet
et vidnesbyrd :

Aksel Andersen har været en særdeles velbegavet
Elev, som med Flid og Interesse har fulgt Undervis-
ningen. Hans Opførsel har i enhver Henseende været
mønsterværdig, så det har været os en Glæde at tælle
ham blandt vore Elever.

J. K. Jørgensen.
(sign.)

Fra min første skoletid i eftersommeren 1907,
til min næste periode i foråret 1916, indtraf der
selvsagt mange forskellige begivenheder, som jeg mere
eller mindre kom i berøring med.

Jeg skal i det følgende skildre disse oplevelser,
såvidt muligt, efter aldersorden.

"Mørkningstimerne i Hjemmet".

Fra min allerførste barndom, husker jeg, hvor dejligt det var og hvilken beroligende indflydelse det havde for os børn.

Medens de mandlige medlemmer af husstanden, syslede med dyrene i stald og grisehus, holdt mormor og mor mørkningstime med hjemmets børn.

Her fortalte de, snart om livet i deres barndom, og hvad der igen var fortalt dem. Snart om ungdomsårene, hove-riet, - om dans, legestuer og gilder.

Billede på billede blev rullet op for en, så man efterhånden i tankerne dannede sig et samlet hele.

Går jeg i tankerne tilbage til disse mørkningstimer, synes jeg altid, at det var en billedbog om fortidens liv lagt for mig, hvor jeg fik lov til at se blad efter blad, og hvor en forklarende tekst gav mig fuld forståelse af billederne. Og intet minde fra min barndom er mig mere kært at dvæle ved, som timerne i mørkningen.

"Oldemors lænestol", som hørte til stuens inventar, ville, hvis den kunne tale, være i stand til, at berette om mange ting, men desværre er den jo stum.

Og dog har den haft en hel anden mission, idet den blev benyttet til en slags "Fødestol", d.v.s., at når den fødende kvinde, under fødselen satte sig oprejst i den, bevirkede det, at fødselen gik mere glidende for fosterets forløsning.-- Alle mine søskende er født i denne stol, men ikke jeg selv, men til gengæld er samme stol stadig i min besiddelse, og er efter et hårdt tiltrængt istandsættelsesarbejde, endnu et meget smukt stykke møbel, der pynter op i min dagligstue.

" Da biografbilletten kun kostede 5 øre ".

En af de første filmforestillinger, jeg overværede, vil jeg tro, har været omkring året 1906 eller 1907, hvor et omrejsende selskab med levende billeder besøgte Fakse.

Vi børn fra Jyderup, travede afsted til Fakse (selvfølgelig på "gåben"), hver med sin fem-øre i hånden (billet-

prisen), og efter at vi havde gået de godt 5 km., som der var til Fakse, var fem-øren næsten gloende.

Forestillingen var noget værre forvirret noget, uden hoved og hale, men for os børn, eventyrligt spændende. Man så en mand blive kørt over af en stor damptromle, så han blev flad som en pandekage, men efter at han med møje og besvær var samlet op, blev han stillet op af en væg, og derefter slået oven i hovedet med en stor kælde, og efter denne proces, blev han igen en ganske normalt udseende mand. Ladet med erindringen om en for os så imponerende filmsforevisning, travede vi hjemad igen, ivrigt diskuterende denne fantastiske oplevelse.

"Vort hjemlige Tivoli".

I min fødeby, Jyderup ved Fakse, en lille landsby med fem gårde, en brugsforening og en to tre parcelhuse, var der et særdeles godt sammenhold blandt beboerne. "Man kom hinanden ved". Et begreb, som herskede så godt som alle steder i de små landsbysamfund. Mere vel nok den gang, end nu.

På gårdejer Jens frederik Jensens engdrag, som lå i umiddelbar nærhed af gården, var der en lille samling store træer, lad mig kalde den en lund, (den var ikke så stor, at den med rette kunne kaldes en skov).

Jens fr. J. havde slumpet sig til at købe en gammel udrangeret keglebane, som ellers skulle ophugges, og da han fortalte dette til de andre bønder i byen, blev disse straks "fyr og flamme". De ville da rigtignok gerne have en andel i den, og indgik med det samme i kompagniskabet. Nu havde byen da så fået sin egen keglebane, det var der skam ingen af nabobyerne, der havde, oh, hvilken attraktion. Men hvor skulle den anbringes? Selvfølgelig i den lille, før omtalte lund, der hurtigt fik navnet "Tivoli".

Keglebanen blev hurtigt etableret, og det varede da heller ikke længe, før keglespillet tog sin begyndelse.

De første somre (dengang havde man nemlig altid varme somre), flokkedes alle byens beboere i "Tivoli", selv om det jo fortrinsvis var de mandlige, der deltog i kegle-

spillet.----

For os drenge var det en mægtig fidus, at blive keglerejser, vi stod ligefrem i kø for at få tjansen, som ofte blev belønnet med en eller flere 25-ører.

Det var et mægtigt job, som tillige supplerede ens ikke altfor store lommepege.

"Tivoli" blev et meget yndet sted for byens ungdom. I løbet af ganske kort tid, efter keglebanens etablering, blev der også hængt et par gynger op i nogle af de store trer.

Da vi nåede midt på sommeren, lavede vi drenge en sommerfest, og på festpladsen forefandttes bl.a. tombola, skydetelt, keglebane og ringpil. Gyngerne var til gratis afbenyttelse for publikum. --- Endvidere havde vi udsalg af øl og sodavand. For at deltage i alle disse "herligheder" kostede entreen kun 25 for voksne og 10 øre for børn, men vi havde godt besøg, så festen gav et fint overskud.

Alle gevinster i tombolaen, havde min bror Niels og en anden dreng fra byen, indforskrevet fra den dengang kendte "Cyklefabriken Sport" i København.

Ved en af disse fester, havde jeg selv et skydetelt med luftbøsse, hvor man skød til skive. Stor var skydelysten, 3 skud for 10 øre.

Efter datidens værdimåler og ens behov taget i betragtning, var det en ganske god forretning. Efter at have stået i skydeteltet fra kl. 2 om eftermiddagen til kl. 10 om aftenen, hvor festen sluttede, kunne jeg gøre fortjenesten op til imellem 4 - 5 kroner, men det lunde jo gevaldigt i en temmelig slunken lommepegebeholdning.

Ved en anden sommerfest, hvor vi havde lavet fugleskydning, lavede min morfar en skøn fugl af træ, med klør, vinger og hale (meget naturtro), brystpladen manglede da selvfølgelig heller ikke, den var jo det centrale midtpunkt for hele skydningen. Den, der skød den ned blev fuglekonge. Her skød man med min brors salonriffel, og det var fortinvis for byens voksne mænd, men jeg husker dog ikke, hvem der blev fuglekonge.

" Tørveskær og røglesætning " .

Til min fødegård hørte også to tørvemoser, den ene i umiddelbar nærhed af "Tivøli" , den anden langt borte fra byen, nemlig på Kongsted tørvemose, og det var her vi skar tørv om sommeren.

Det var med stor spænding, når vi tidlig på sommeren, begav os ud på tørveskæret. Heri deltog far, morfars Lars Pe'sen og tjenestekarlen. Vi mindre børn var tilskuerne til dette spændende arbejde. Tørvegrave havde vi altid en stor respekt for, det var livsfarligt, hvis man faldt i en tørvegrav, den var bundløs og chansen for at drukne var derfor meget stor.

Man gravede almindeligvis ned i en dybde af ca. 3 alen, i forbindelse med de bestående grave, således, at der blev gemt en vold(for at holde vandet ude), og først når man havde tømt dette "kammer" , blev volden gravet igennem, så vandet frit kunne løbe ind. Det var meget nervepirrende for os børn, at følge arbejdet, mon nu Lars Pe'sen nåede at komme væk fra volden, inden den væltede ? Jo, Gud ske lov, nåede han det altid med et hurtigt spring at komme over på "fastlandet", og lykkelige var vi børn, vi var så nervøse for, at han ikke skulle nå det.

Efter at den opgravede tørvemasse var blevet æltet, blev den fyldt i forme, og når tørvene var nogenlunde frigjorte for vand, blev formen vendt med bunden i vejret, og tørvene væltet ud på grønsværen, hvor de så lå til tørre. I løbet af en to tre dage var de som regel tørre til at blive røglet. Man satte dem op i pyramideformede stakke. (røgler) med et par tommers mellemrum imellem de enkelte tørv. Her stod de så i nogle dage, til de var fuldstændig tørre, og så blev de kørt hjem på en af de lange høstvogne. Turen hjem fra mosen, var altid en meget eftertragtet køretur for os.

Den anden tørvemose, som lå i "Tivolis" nærhed, var opdyrket, det var her, man i sin tid havde avlet hør.

" Roelugning og høstarbejde ".

Tidligt på sommeren, nærmere betegnet i midten af juni måned, var vi børn altid med i markarbejdet.

På dette tidspunkt blev vi sat til at luge roer, og for at skærpe lysten til dette arbejde, fik vi en mægtig arbejds løn af 5 øre pr. række, og når vi så vidste, at rækkernes længde var ca. 100 favne (300 alen), kan man jo regne ud, at det ikke var den helt store dagløn, vi opnåede, men i betragtning af, at vi også havde både kost og logi, samt klæder og en kærlig omgang, så var det da meget godt, vi fik da tilføjet vore slunkne lomme- pengebeholdninger nogle dejlige kroner, og det var da ikke at foragte.

Når vi var blevet færdig med roerne, begyndte høhøsten, og jeg tænker tit tilbage til denne høst.

Far slog græsset med slåmaskinen, og så lå det nogle dage for at tørre og vejre, indtil det skulle samles og sættes i stakke, hvor det så stod endnu til det var blevet godt tørt. Så blev det kørt hjem og sat op stænget til vinterfoder for kreaturene.

Jeg mindes endnu, hvor ubehagelig det var, når man i svedig tilstand, somme tider fik noget høsmuld ned af nakken, ind under skjorten, uha, hvor det dog kradsede.

Når arbejdet med roer og hø var nogenlunde forbi, kom den egentlige kornhøst, så blev der for alvor travlt på alle felter. Jeg tænker somme tider på, hvor det dog var omstændelig med de få tekniske hjælpemidler, man dengang rådede over, og jeg kan i erindringen se, når far, Lars pe'sen og tjenestekarlen begyndte at meje med hver sin "mejerede" (et Letøj forsynet med tene til at fange det strå, som blev mejet, således, at blev lagt "på skår"), så kom mine søstre, Anna og Johanne og tjenestepigen med hver sin høstrive og samlede det i neg. Senere blev det så bundet med bånd, som blev lavet af strået.

(Her gik der nogen tid, inden man havde lært at lave båndene), når negene var færdige, skulle de slæbes sammen i bunke, og så var det morfars arbejde at rejse og sætte dem i hobe. Børnenes arbejde, var at slæbe sammen.

I disse hobe skulle sæden så stå til den blev tør nok til at blive kørt hjem, og enten blev sat i stakke eller i stakhuset, hvorfra man så transporterede det til tærskeloen i vinterens løb.

Høstarbejdet begyndte først lidt op af formiddagen, når duggen var forsvundet, som regel omkring 9 - 10 tiden, og så blev man ved med arbejdet indtil 7 - 8 tiden om eftermiddagen. Dog havde man en times hvil midt på dagen (middagspause med en lille middagssovn).

Efter middagen en lille lur, og så en knaldtår med et stk. kandis til. Herefter blev arbejdet fortsat til kl. ca. 4. Så fik man et stk. smørrebrød med øl til, og her var det kotume, at det var det stærke øl, som blev serveret på den store sten-ølbimpel, som alle drak af, dog kvinderne først. Til tider havde nogle drukket for meget af det stærke øl, så de var blevet lidt beruset, men arbejdet skulle selvfølgelig fortsættes igen til 7 - 7½ tiden, hvor fyraften indtrådte med efterfølgende sigtebrød og "tevand".

Min bror og jeg havde meget morskab af at køre i marken med "midaftensmad". Når mor havde smurt maden, blev den pakket i kasse og så over i den gamle barnevogn fra 1889, en vogn, vi alle havde kørt i som "små".

Med lynets fart gik det ned over agrene, til stedet hvor spisningen skulle foregå.

Samme vogn skænkede min bror senere til Fakse museum, hvor den stadig kan betragtes, om nogen skulle have lyst dertil.

Kornhøsten tog tit en god måneds tid, men det gik stadig fremad med stærke skridt. Først, som sagt med mejerede, så med slåmaskine og mejemaskine, som senere blev afløst af selvbinderen, og så nu i vore dage mejetærskeren, som kan ordne en almindelig bondegårds høst på ganske få dage, dersom vejret tillader det.

Når vi i min barndom, var færdig med høsten, kan jeg huske, at den dag det sidste læs kom i hus, festede vi om aftenen ved tedrikningen og ud på aftenen med et glas punsch, så blev der sunget så det var en lyst. Der var særlig en sang, som Lars Pe'sen sang med kraftig stemme, det var "Hvor skoven dog er frisk og stor, kuk kuk faldera". Han havde en særlig frisk måde at synge den på, så hans

kone, Trine, og alle vi børn morede os mægtigt .

" Vogtning af køer og gæs. == Kodriver eller gåsedreng."

Når kornet omsider var kørt hjem fra marken, og stubmarken var blevet revet, så de fleste aks og spilde-sæd var fjernet, kom den tid, hvor køerne blev sluppet løs på marken. Det var dog særlig på bygmarkerne, hvori der var udlagt kløvergræs til næste års høslet, ("de nye kløver"), som vi kaldte marken. Eftersom køerne gik løse på disse marker, var der jo i høj grad brug for en vogter til at passe på , at de ikke løb bort eller eventuelt fandt vej over i roemarkerne. Et sådan job blev tildelt mig, når jeg ikke var i skole.

Jeg kan næsten i tankerne følge køernes gumlen i sig af de dejlige, saftige og sprøde kløver. Et meget godt og lækkert foder, der gav en god mælkeydelse. Hvor var det tit dejligt, i det høje, klare efterårsvejr, at følge køernes færden hen over markerne.

Som vogterdreng gik man der jo helt alene med sine tanker. --- Ja, sikken ens tanker og fantasi tit spandt en masse eventyr og mange fiktive oplevelser, som man sikkert ellers ikke havde haft.

Den eneste hjælper, vogterdrengen havde, var sin lange vogterpisk, som jeg selv lavede. Det var en lang pisk, ca. 4 - 6 alen slinget hyssingbånd, tykkest for oven og gradvis tyndere ud imod spidsen, for sluttelig at ende med endnu tyndere bånd, der var flettet. Dette sidste stykke kaldtes "snærten". Med en del øvelse, kunne man frembringe nogle mægtige knald med pirken. Det var en dejlig ting, at have ved hånden, når man skulle forfølge en ko, som var kommet på afveje.

For at gøre vogterpirken særlig holdbar og effektiv, blev den efter slingning og fletningen, dyppet i kultjære, og derefter slæbt i vejstøvet på Jyderupvejen.

Nu var der imidlertid grænser for, hvormeget køerne kunne fjerne af de mange sædkærner, som gemte sig i stubmarkens bund, og her brugte man så en flok gæs til at fjerne

de sidste rester.

Gæssene havde far tidlig på sommeren bestilt hos en importør af russiske gæs, men til senere levering. Ved modtagelsen af gæssene, blev disse sluppet ud på stubmarkerne, og her var der også brug for en vogter. Gæssene var kun halvt udvokset, så der var noget, at begynde på, med hensyn til opfedningen. --- Efter at de havde gået på stubmarkerne et stykke tid, var disse så fuldstændig rensede for spildkærnerne, og gæssene blev sat på fedestald, for at kunne blive rigtig godt fede, til de først i december måned skulle slagtes.

Gåseslagtningen krævede også en meget stor arbejdsindsats. Først skulle de aflives. Det foregik på den måde, at man stak dem i nakken med en meget spids og skarp kniv. Gåsens hoved skulle jo blive siddende på halsen og følge med, når den skulle leveres på markedet. Alle fjerene skulle plukkes af gæssene (ikke skoldes af),

Dunene blev holdt for sig som en særlig fin kvalitet og til en betydelig bedre pris end fjerene.

En sådan gåseplukning husker jeg ganske tydeligt.

Et stort kar blev anbragt midt på køkkengulvet. Udenom sad så en fem seks fjerplukkere, og så kunne den store proces begynde.

Det blev til et meget underholdende arbejde. --- Der blev berettet om mange oplevelser og fortalt mange morsomme historier (det kan faktisk sammenlignes med Blichers " A Bindstou " , Pludselig sker der noget, brugsmanden, som også deltog i fjerplukningen, tabte en gås ned i karret, hvilket bevirkede, at dun og fjer røg op i luften og rundt i hele lokalet, både til morskab for deltagerne, men mest til ærgelse for husmoderen. Man beskyldte faktisk brugsmanden for, at det var med vilje han havde tabt gåsen, blot for at lave sjov.

" Cirkusforestilling i det store, tyske cirkus." .

Jeg tror det var i året 1909 eller 1910, at det store tyske cirkus " Mundeling " gæstede Fakse. Det var et af de største internationale cirkus, som datiden havde oplevet. Iblandt dets meget storslåede program, var der en afdeling med en halv snes vilde løver, fremvist

af cirkusdomptøren, og selvfølgelig bag et forsvarligt stærkt jerngitter.

Der blev undtagelsesvis gjort en forskel ved fremførselen af løverne ved disse forestillinger i Fakse. Som et mægtigt trækplaster for fremvisningen af løverne, havde man formået en af byens kendte redaktører af bladet " Fakse Bugten " til at opholde sig i løveburet sammen med løver og domptør.

Folk strømmede til fra by og land, for at overvære denne dristige mands nervepirrende ophold i rovdyrburet .

Forestillingen forløb godt, og redaktøren blev, efter denne, fejret som "dagens dristigste mand". Jeg husker tydeligt, at der under forestillingen, var så stille i teltet. Alles nerver var spændt til bristepunktet, man frygtede det øjeblik, hvor løverne, trods domptørens "magt over dyrene", ville kaste sig over den for dem ubudne gæst, men dette skete da heldigvis ikke.

" Teaterforestillinger ".

Vores far var altid venlig og generøs overfor os, når det drejede sig om gode teaterforestillinger, eller som ovenfor fortalt om cirkus.

Vi fik lov at overvære de forskellige tilrejsende selskaber, som enkelte gange gæstede Fkase.

Således overværede vi engang forestillingen " Eventyr på Fodrejse " med den navnkundige kgl. skuespiller Olaf Poulsen i rollen som " Birkedommer Krans " .

Ingen bedre kunne vel have spillet denne rolle.

En anden gang, overværede vi skuespillet " Elverhøj ", med selveste kgl. skuespiller Poul Reumert i rollen som Chr. d. IV., og i rollen som hushovmester på "Højstrup"Rasmus Christiansen.

To dejlige forestillinger, og med så virtuose skuespilleres medvirkning, var vel nok noget, vi kunne leve længe på.

" ET offentlig ombud, der ikke var eftertragtet".

Når jeg tænker på den omhu, hvormed læger i vore dage, undersøger et dødt menneske, før de udsteder dødsattesten, navnlig undersøger de dødsårsag og konstaterer, om de obligate dødstejn er til stede, mindes jeg, da vor gamle nabo, Birte Per Pe's døde, og var båret ud i loen, hvor hun skulle stå indtil begravelsesdagen.

I det mellemliggende tidsrum, skulle de offentlige ligsynsmænd, (udpeget af sognerådet) aflægge besøg, for at konstatere, om den pågældende person nu også var afgået ved en "normal" død.

Mærkværdigvis foretoges det ofte hen under aftenen (i mørkningen).

De to ligsynsmænd blev forsynet med en løgte, for at aflægge besøg hos den døde. Man holdt løgten højt i vejret, og lod dens svage skin strejfe den afdøde, som lå i sin kiste. --- Dermed havde man forvisset sig om, at vedkommende person virkelig var død.

Det forekom også, i andre områder på landet, at de omtalte ligsynsmænd forvaltede deres embede på en anden måde. (hør blot her).

Når der i deres distrikt skete dødsfald, blev ligsynsmændene tilkaldt, for som ovenfor at konstatere, om den pågældende menneske nu også var rigtig død, og det gjorde man på følgende måde: Man holdt et spejl op foran den dødes mund, og hvis der kom em på spejlet, var personen ikke død, men kom der ikke em på det, var døden visselig en kendsgerning.

Der verserer en endeløs række fortællinger på den tid (og senere), om døde, der stod op eller vendte sig i kisten o.s.v., fordi de kun havde været skindøde.

Man forstår udmærket H. C. Andersen, der i hvertfald i sine sidste leveår, lagde en seddel på sit natbord, hvorpå han havde skrevet: " Jeg er kun skindød ".

A pro po - synsmænd. ---- Jeg husker også et skorstenssyn. --- Her var tre mænd, også udpeget af de daværende sogneråd. -- Måske regnedes dette "syn" for mere ansvarfuldt end ligsynet. Disse tre mænd skulle se efter, om der var træk igennem skorstenen, og at kakkelovnen ikke

var for nær træværk o. s. v.

Mens ligsynsmændene ofte var sortklædte og højtidelige, tog skorstenssynet ikke tilværelsen så alvorligt, i alle tilfælde ikke på slutningen af turen, for der blev drukket bravt. Mændene kunne hverken høre eller se tilsidst, de fik brændevinssnapse næsten hvert sted, de kom.

Disse "Syn" blev dog senere afløst af professionelle kræfter.

Ligsynet overgik som en selvfølgelighed til de autoriserede læger, og skorstenssynet til de autoriserede skorstensfejermestre.

" Stor sejlad på byvanjen ".

Vi havde i Jyderup et gadekær ("byvanjen"). Som regel fandtes der et sådant i enhver landsby. Landevejen, som gik gennem byen, lå på den anden side af gadekæret hvor brugsen også lå.

Det var vel omkring året 1910, at Jens Frederik J. havde en gammel vandvogn, en af dem, man brugte i marken, til drikkevand for kreaturerne. Denne vogn syntes han trængte til udskiftning med en ny vandvogn, men den gamle var dog ikke så dårlig endda, så derfor syntes han, at den skulle lægges hen i gadekæret, så byens ungdom kunne sejle i den og more sig med det.

Det fik imidlertid meget stor betydning for os børn på "Hyldekærgård", idet gadekæret lå lige udenfor vor dør, så når vi ofte skulle i brugsen for mor, sejlede vi over byvanjen.

Min morfar havde lavet et par årer, hvormed vi kunne betjene fartøjet.--- Det var en meget yndet sejlad, som vi nød i fulde drag.--- Når vi ofte fik besøg af venner og bekendte, inviterede vi dem på en sejltur over det "store hav" (byvanjen).

Men om vinteren måtte sejladsen desværre indstilles, i stedet for, blev den tilfrosne byvanje benyttet til skøjtebane for byens ungdom, som her havde en dejlig sund forlystelse.

Isen var ofte meget tyk, ja den var så tyk, at den egnede sig til, at hugge i store isflager, der blev kørt

A/M. Rosenkilde's ishus til opmagasinering for sommeren, hvor den blev anvendt til mejeriets køleanlæg.

Man havde den gang ikke elektrisk fryse og køleanlæg.

De på "byvanjen efterladte våger frøs til igen, men det kunne jo sommetider vare nogle dage, inden isen blev så tyk, at den kunne passeres på skøjter eller måske som glidebane.

En gang skete det, at en af byens drenge gik igennem en sådan våge med tøj og skøjter og det hele. Han kom da heldigvis ikke noget særligt til, men kunne ved egen hjælp selv komme op af det kolde vand. Derefter før han alt til sin hjem, alt hvad remmer og tøj kunne holde, hjem for at få tørt tøj på. Det varede ikke længe, inden han igen optog skøjteløbningen.

" Hvad skænderi dog kan udarte sig til " .

En lille episode, som fandt sted i gamle uddeler Hendrik Kristoffersens uddelertid. " Sømanden " alias en af byens bønder, sad i snak med en af omegnens mænd. De havde opholdt sig i brugsen det meste af dagen med at drikke bajere, ja flere end de kunne tåle, de var blevet godt berusede begge to, og da de forsøger at gå ud i brugsens gård, bliver de rystende uvenner, hvilket resulterer i, at de kommer i et mægtigt slagsmål med hinanden, til sidst kyler bonden fra omegnen, et ølanker i hovedet på "sømanden" dog heldigvis uden at ramme ham, men nu måtte brugsmanden forsøge, at få kamphanerne til at holde op med slagsmålet. Han fik dem også ind i butikken igen, men her faldt "sømanden" på dask omkuld i al sin drukken-skab, og slog hovedet imod disken så han blev bevidstløs for en kort stund, og efter opvågningen, blev begge igen fine venner. Slagsbrødrene forlod arm i arm brugsen, og vandrede til "sømandens" hjem, hvor de fortsatte med at drikke "små sorte" til langt ud af aftenen.

" Med sovende kusk på grisevognen " .

Når samme "sømand", som før nævnt, skulle køre slagterigrise til Fakse station, kørte han hjemme fra tidlig på formiddagen, men kom sjældent hjem før langt ud på aftenen. --- Årsagen var, at han i dagens løb, havde drukket så mange kaffepunscher, at han var blevet døddrukken, men trods denne tilstand startede han hjemkørslen. Han sad selv på bukken og sov, så hestene, som var forspændt vognen, styrede både sig selv og vognen, og ved deres sædvanlige, fantastiske navigering, klarede de alle vejsving, ja selv indkørselen igennem porten, da de endelig nåede hjem, gennemførte hestene, uden så meget som en skramme, hverken på den døddrukne kusk, eller vogn og heste.

Denne fantastiske køretur med grisevognen, var vi ikke så sjældent vidne til. Vi kunne altid høre, når "sømanden" kom buldrende op af Jyderupvejen med hestene i skarp trav, og undrede os hver gang over, at hestene så flot havde "klaret pynten" .

"Flyveren Ulrik Birch's opvisning i Fakse."

I året 1912 havde vi en meget stor sensation i Fakse. De lokale blade, skrev om den kendte flyver Ulrik Birck's nærstående flyveopvisning i Fakse Kalkbruds nærhed.

U. B. begyndte sin uddannelse hos den kendte flyver Robert Svendsen, fortsatte på to franske flyveskoler og opnåede certifikat 1911. Derefter foretog han i året 1912 flyvninger rundt omkring i landet med sin flyvemaskine og gav opvisninger talrige steder bl. a. i Fakse.

Her foretog han meget dristige dykninger ned i kalkbruddet, og førte maskinen mellem bruddets høje skrænter, et meget nervepirrende syn.

Da flyvningen igennem bladene var blevet kendt, kunne morfar, med sin fantastiske "opfinderhjerne", heller ikke modstå fristelsen, han måtte absolut overvære denne sensationelle opvisning, og om muligt komme i kontakt med flyveren selv. (Morfars interesse for mekanik og opfindelser, sin alder til trods, gjorde sig stadig gældende.)

Morfar fik kontakt med flyveren, som beredvillig fortalte om hele maskinens forskellige funktioner, og det var ham en meget stor glæde.

En ung dame fra Fakse, blev som passagerer medtaget til Næstved, ^{det} men skulle hun nu ikke have gjort.

Åf bare nervøsitet lavede hun i sine bukser.

Man må nemlig huske på, at flyvemaskinens sæder var anbragt efter hinanden, men uden vindskærme til nogen af siderne, således, at man så lige lukt ned i afgrunden, eller til siderne, så det var ikke så sært, at nerverne kom på "højkant".

I året 1913 faldt flyveren ned på Kløvermarken og slog sig ihjel.

" Verdens største passagerskib " Titanic " .

I året 1912 blev hele verden rystet af en meget sørgelig begivenhed, --- Den store passagerdamper " Titanic " , med sine 46.000 tons, verdens største luksusdamper, tilhørte den engelske White Star linie, forulykkede på sin jomfrurejse , idet den stødte på et isbjerg i farvandet omkring Newfoundland og begyndte at synke.

På det fuldt besatte skib udbrød der voldsom panik, og der udspilledes de mest hjerteskrærende scener.

Passagererne styrtede sig i redningsbådene, hvoraf flere sank under overvægte, og mange omkom i det iskolde vand. Aviserne oplyste, at 1635 mennesker druknede, medens godt 700 reddedes af dampere, som fra alle sider blev kaldt med "S. O. S." signalerne. Inden skibet gik ned, sang de reddede salmen " Nærmere Gud til dig " .

Kaptajnen blev på "broen", og gik ned med sit skib.

Det var en himmelråbende katastrofe, som hele verden længe var røstet over.

"Det store tyske luftskib " Graf Zeppelin " .

I sommeren 1912 havde jeg en meget stor oplevelse, da passerede det store tyske luftskib " Graf Zeppelin ", på vej til København, Rønnede Kro. Luftskibet havde fulgt hovedlandevejen Vordingborg -København.

Min morfar og jeg havde dagen i forvejen tjæret taget på vort store stakhus, så stigerne stod endnu til taget. I al min ivrighed skyndte jeg mig op på stakhus - taget, for at iagttage luftskibets færden mod København. Og hvilket syn, der mødte mig. Denne vældige kolos, der var 128 m. i længden, og selve ballonhylsteret havde et rumindhold af 11.200 m³, blev drevet af to bezin motorer på hver 16 Hk.

Under ballonhylsteret var passagerkåhytterne anbragt. Det var som en kæmpemæssig styrebar ballon, man aldrig havde set mage til .

Luftskibets konstruktør, var den tyske grev Ferdinand v. Zeppelin, f. 1838, død 1917.

På hjemturen fra København, gik turen langs Præstø landvej over Møen, og da denne vej kun er en km. fra mit hjem, fik jeg det at se to gange på samme dag. Et uforglemmeligt syn for en 12 års dreng.

" Min første "cykle" med løbende rugbrødsmotor ".

Jeg var vel en 6 - 7 år, da jeg ofte misundte mine ældre søskende, når de kørte på deres cykler, men jeg var for lille til, selv at have en. Inderst inde, tænkte jeg ved mig selv: "Det skal nu blive en gammel løgn", at du ikke skal kunne holde balancen på sådan et køretøj, selvfølgelig kunne jeg da det. Jeg forsøgte også på en af deres cykler, men uden syndertiligt held. Jeg spekulerede meget over problemet, og endelig fandt jeg ud af, at jeg jo selv kunne lave mig en cykle, som jeg kunne holde balancen på. I en bunke gammelt skrammel fandt jeg en defekt forgaffel til en kasseret cykle. Jeg fandt også et gammelt hjul, uden dæk, og af disse to dele, fik jeg hurtigt lavet mig en "cykle", jeg manglede blot styret, men det fik^{jeg} af en anden dreng i byen. Det blev imidlertid en ganske

vidunderlig maskine, som jeg selv leverede kraften til, gennem den såkaldte " rugbrødsmotor ".

Med dette "fornemme" køretøj, som jeg nemt kunne holde balancen på, foretog jeg mig mange gode udflugter, op og ned af Jyderupvejen, til stor morskab for mine ældre søskende.

Jeg kan i samme forbindelse fortælle, at jeg et par år efter fik en rigtig cykle af far, men der gik jo nogen tid med at lære at køre på den, uden at vælte. I begyndelsen måtte jeg stå op på bænken udenfor haven, for at bestige "Pegasus". En skønne dag blev jeg dog særlig kåd, for nu gik det lige så fint, men ak o ve, jeg tabte balancen og havnede i en stor stenbunke, og fik mig et stort blødende sår i mit højre knæ. Til trods for, at der nu er forløbet ca. 75 år siden katastrofen skete, går jeg stadig med et stort ar i knæet, uden at det generer mig.

" Rideturen, der endte i byvanjens mudder ".

Om sommeren, når vore heste stod på græs, blev de almindeligvis redet hjem om natten . Da jeg en aften skulle ride " Den store røde" hjem, kom jeg ud for en væmmelig vandgang. Efter at jeg med megen møje og besvær var kommet op på hesten, som var et meget kraftigt dyr, der også var kolosal bred over ryggen. Ja, jeg kunne næsten . dårligt nå, at slynge mine korte ben omkring den, de var jo ikke så lange dengang. Nå, omsider kunne ekvipagen begive sig hjemad, for at få hesten i stald for natten, men først skulle vi i byvanjen en tur for at drikke.

Alt gik godt og programmæssigt, indtil "Den røde" fandt på, at lægge sig i vandet. Her sad jeg nok så flot, omgivet af vand på alle sider, så jeg kunne måske have klaret skærene, hvis jeg var blevet siddende på hestens brede ryg,.. Men det var ikke nok for den, at lægge sig, nej, den skulle skam også rulle sig, for rigtigt at nyde det kølige vand, hvilket bevirkede, at jeg blev vipet af i vandet, og ikke nok med det, at jeg blev våd til skindet,

nej, jeg måtte vade i pløre og mudder ind til bredden, og da jeg endelig igen var på det tørre, lignede jeg en drukken mus, smurt ind i mudder fra top til tå, ak ja, et ynkeligt syn at betragte den før så stolte rytter.

"Som fødselshjælper en anden juledags eftermiddag".

Når man er barnefødt på landet og er opvokset på en bondegård, er det såre naturligt, at man, som en selvfølge, interesserer sig både for "Folk og Fæ", men tillige også hvad, der foregår på mark og i stald. Således husker jeg en anden juledag, hvor vi skulle til familiefest hos en af mine farbrødre, der boede i byen Stubberup.

Det traf sig netop den dag, at en so skulle "fare". Der var kommet nogle grise frem for dagens lys, men så blev der et stop på over en time. Vores sædvanlige dyrlæge kunne vi ikke få fat på. --- Hvad gjorde man så i en sådan situation? Soen skulle jo hjælpes, fødselen skulle igen sættes i gang.

Jeg var på det tidspunkt ca. 12 år, og var ikke så svær lemme, men havde da nogle dejlige tynde arme, og det var lige netop det, far havde brug for og udbryder:

"Du har lige sådan nogle arme, som egner sig til en fødselshjælper". Jeg havde adskillige gange overværet, når dyrlægen havde været tilkaldt i lignende situationer, enten det var en so eller en ko, der skulle føde.

Du kommer til at hjælpe soen med at få gang i fødselen igen. Hurtig fik jeg smidt skjorten og smører armen ind i olie og grøn sæbe fra håndled til skulder, og fører så armen ind i soens skede, (jeg huskede jo hvordan dyrlægen gjorde i slige tilfælde). I løbet af et øjeblik fremdrog jeg to døde små grise, som lå på tværs af soens "fødegang", og spærrede for de efterfølgende grise.

Nu kom der igen god gang i fødselen, og i løbet af den følgende halve time, fik soen ialt 12 dejlige velskabte grise, som omgående søgte til moderens patter, for at tage føde fra deres gryntende grisemor.

Efter denne vellykkede " operation ", kunne far og jeg forlade grisestien, og efter en større renselsesproces, kunne vi alle begive os til den omtalte familiefest.

Ved hjemkomsten herfra, sent på aftenen, konstaterede vi, at familieidyllen i grisestalden var ekstra god. " Mor og børn havde det godt allesammen".

" Løbskørsel, der endte i byvanjen".

Mine to ældre søstre, Anna og Johanne, havde været på højskole (Brøderup Højskole), og forårsaget af dette ophold havde Johanne nogle år senere (jeg vil tro, det var i året 1910), besøg af nogle veninder fra dette ophold. De unge piger var kommet med toget til Fakse station, hvor de blev afhentet i charabangen, forspændt hestene Lisbeth og Peter, der begge var trolige heste, men ved denne køretur skete der noget ganske usædvanligt, idet kæden, der holder stangmilet på Lisbeth, knækkede, med det resultat, at begge hestene blev grebet af panik og løb løb løbsk. --- Min bror Niels, der var kusk, kunne ikke med sin bedste vilje og ej heller kræfter, holde hestene. De for af sted med vognen i fuld fart, og da de skal svinge ind til gården, skulle de lige passere gadekæret, og på grund af den store fart, slog vognen i svinget, en koldbøtte, med det resultat, at vogn og passagerer havnede i gadekærets iskolde vand (det var nemlig anden juledag).

En af de besøgende piger havde fået en stor flænge over det ene øje, og måtte, af en tilkaldt læge, sys sammen med en masse sting hvorefter hun blev bragt til sengs. Den anden af de besøgende piger måtte far køre til Fakse sygehus til indlæggelse og observation for hjernerystelse.

Kørselen til sygehuset foregik med den store rejsefjedervogn, med en mængde tykke tæpper og dyner i vognbunden, og herpå blev så den tilskadekommet pige lagt. Det har sikkert ikke været nogen behagelig køretur for hende, for nu blev hestene (de samme som før) presset til at løbe stærkt, ja alt hvad de næsten kunne, nu hastede det.

Der gik mange dage, inden pigerne igen kom på ret køl, men fik da heldigvis ingen meen af den uhyggelige køretur.

"Da rottekrigen var på sit højeste".

Vi havde hjemme på gården et temmeligt nyt svinehus, som var bygget i tilslutning af et gammelt brænde-
hus. Svinehuset var beklædt med tagpap, og for at det
skulle virke godt isolerende, var der mellem tagbræd-
derne og undersiden af spærrene fyldt op med avner.

Desværre var denne isoleringsmetode efterhånden
blevet en ideel udklækningsanstalt for gårdens rotte-
bestand, som havde gnavet store huller i loftet, og gen-
nem disse, og de eksisterende luftkanaler, havde de mod-
bydelige skadedyr let adgang til svinestalden.
I svinetrugene er der jo altid rester fra grisenes mål-
tider, og hvilket eldorado for de sultne rotter.

Over svinestalden var der endvidere en hel mængde
halmknipper anbragt. Det varede da heller ikke ret læn-
ge, før det hele var en myldrende rotterede.

Vi måtte i høj grad sande det gamle ord:

"(De yngler som rotter.)"

Det var selvsagt en frygtelig gene for alle på gården.

Skulle vi hente kvasbrænde på brændehusloftet, myl-
drede det med rotter, besøgte vi svinehuset, myldrede det
med rotter. --- Efterhånden blev det nødvendigt at ind-
lede "krig" mod disse forbandede dyr.

En dag besluttede far og morfar, at nu skulle "kri-
gen" indledes.

På det tidspunkt havde vi en tjenestekarl, der hed
Hans.

Han fik besked på, at han skulle op på grisestaldens
loft og fjerne alle de halmknipper, som lå dér og var
ganske befængte med rotter. --- Hele loftet skulle ryddes,
og senere skulle så loftets isolering brydes ned.
Forinden Hans gik på "slagmarken", blev han iført stramt-
siddende tøj, som blev bundet ved håndled og fødder, end-
videre blev han også iført lange støvler. Alt sammen for
at hindre, at rotterne ikke skulle søge ly i hans tøj.
Endvidere blev han også forsynet med en tætsiddende hjælm
på hovedet.

Nu var hans krigsudstyr i orden, men hans kampmod manglede i høj grad. (Det var også en modbydelig opgave, men en skulle jo gøre det.)

Udenfor svinestalden havde vi en stor sædstak stående, ligesom der heller ikke var ret langt til den store stakhjælm.

Det var da om at gøre, at hindre rotterne i at løbe lige over i disse to gode gemmesteder. Derfor blev min morfar, min far, min bror, min søster Gerda og jeg selv, anbragt i dette stykke "ingenmandsland", forsynet med hver en skovl, hvormed vi skulle bekæmpe "fjenden", ja helst dræbe dem.

Det blev et mægtigt slag. Ved første nedkast af halmknipperne, myldrede det med rotter, så vi med stor aktivitet fik slået en mængde ihjel. Foruden os "krigere", havde vi en fantastisk forbundsfælle og hjælper, nemlig vor lille foksterrierhund, som hed " Schango". (Ingen er så god en rottebekæmper som denne hunderace). Han blev da også dagens største udryddelseskamp. Han for som en vild, greb rotterne i struben, vendte dem om, og knækkede ryggen på dem, og så næste offer. Det var fantastisk at se denne lille hund deltage i kampen. Han blev selvfølgelig bagefter belønnet med et godt kødben.

Da slaget efter en god times tid var udkæmpet, blev krigsbyttet talt op til godt og vel 60 stykker. Af disse blev halerne skåret af, de skulle dagen efter medbringes til smeden i Tystrup, der betalte 10 øre pr. stk. --- Et led i den daværende rottekampagne. Det var dejlige lommepenge for os børn at dele.

Vor hjemlige " Jens vejmand " .

Hver gang jeg hører sangen om Jeppe Åkjærs "Jens Vejmand", kommer jeg til at tænke på den " Jens Vejmand ", vi havde på en stenplads imellem Jyderup og Tystrup. (Her gik vor skolevej forbi.), og når vi gik fra skole, var det ikke altid, at vi var så glade for at passere den stenplads, hvor disse "Jens Vejmænd" sad og slog skærver. De var ret ofte berusede. Måske for bedre at kunne holde varmen, havde de hældt lidt rigeligt brændevin på " tanken".

Nogle af de store drenge, var tit drilleverne overfor disse skærveslagere, hvilket bevirkede, at de løb efter os for at give os øretæver.

En af disse skærveslagere var ham, vi kaldte " Svenskesmeden". Dette navn havde han fået, fordi han var født i Sverige og i sin tid, havde været smed. Han boede forøvrigt i et lille hus, der lå op af en skov i hvis træer der var en mægtig rågekoloni.

Alle disse råger og formedelst også en masse krager, kaldte vi for " Svenskesmedens Kanariefugle ".

Samme smed havde den mani, at han brugte snustobak, som han puttede i munden, så hans mundvige altid flød af snustobakssovs.

Det var ikke særligt appetitligt eller hygiejnisk, når han om søndagen ofte deltog i altergangen ved søndagsgudstjenesten i Fakse Kirke.

Ingen brød sig om, at "ligge" bagefter ham, når alterkalken blev uddelt, de var bange for, at han havde efterladt snusrester i denne. (Man havde på det tidspunkt, endnu ikke afskaffet fælleskalken. Alle drak af samme bager efter tur.

Jeg forstår da godt, de mennesker, der kom efter "Svenskesmeden", men var det dog ikke også noget forfærdeligt griseri ? Og sikken en smittespreder det ganske sikkert kunne være.

" Til loppecirkus på Næstved Marked ".

Hjemme på gården havde vi bl. a. et par halvblods jøde -og frederiksborgheste, som var helsøskende.

De stammede fra den tid, hvor morfar endnu var leder af den daglige drift. Det var et par dejlige heste, som vi kaldte " Den store og den lille Røde". De havde tjent gården omkring ca. 20 år, og var efterhånden udslidte, men hverken far eller morfar nennede at skille sig af med dem.

Da morfar så døde i efteråret 1913, syntes far godt vi kunne undvære "Den store Røde" og han og jeg kørte til Næstved marked, for at sælge den.

Vi startede hjemmefra tidligt om morgenen, for i god tid at nå markedspladsen, hvor handelen allerede var i fuld gang, da vi nåede dertil.

Vognen, vi kørte i, var forspændt de to før omtalte heste, som jeg syntes det var synd at skille fra hinanden. De havde jo dog, trods alt, tjent både morfar og far gennem mange år, og havde ydet sit til, at gårdens landbrug kunne fungere. Jeg havde allerhelst set, at når vi skulle skille os af med nogen af dem, burde det være sket ved "nedslagning" hos en hesteslagter.

Jeg kunne ikke udholde den tanke, at de skulle sælges, og måske hundsес med på deres "gamle dage".

Men nu havde far altså bestemt, at "Den store Røde" skulle sælges, og dermed basta.

Næstved marked var på det tidspunkt bekendt for stor salgseffektivitet. Der var bl. a. en hel del prangende tyske hesteopkøbere.

Om det allerede på det tidspunkt, var almindelig kendt i Tyskland, at første verdenskrig skulle bryde ud i 1914, ved jeg ikke. Men en ting blev jeg klar over, og det var, at vor dejlige hest, skulle ende sine dage som kanonføde, og det synes jeg var synd for den. Jeg kan endnu se for mig, hvordan disse to heste så efter hinanden, da vi trak af med den, der skulle sælges. Det gik imidlertid ikke så galt. Der skete det, at den begyndte at halte, inden vi fik afleveret den til den tyske opkøber, så han nægtede at modtage den, handelen måtte gå tilbage, men hesten blev

i stedet solgt til en lokal hesteslagter til nedslagning. For nu at sikre, at hesten virkelig blev " slået ned ", sikrede far sig for at det skete fyldets. Man brændte et mærke i hestens ene hov, og efter at den var aflivet, modtog far så det ben hvis hov var brændemærket. Dette var et sikkert bevis for, at hesten ikke alligevel var endt som tysk kanonføde.

Inden vi kørte hjem fra markedet, gik far og jeg en tur på markedspladsen, for at se lidt på alt det gøgl, som var der, og vor vej gik til et meget interessant sted, nemlig et loppecirkus.

Det måtte vi da se. Vi blev anbragt omkring et stort rundt bord, hvorpå "arenaen" var anbragt "Cirkusdirektøren", en kvinde med opsmøgede ærmer i blusen nærmede sig stedet, og forestillingen tog sin begyndelse.

Ud af en lille kasse, tog hun en hel mængde rigtige menneskelopper, der alle var forsynet med en lille tråd omkring halsen, (hvordan hun havde fået denne anbragt, er mig stadig en gåde). Lopperne (forestillingens artister), blev stillet op på rad og række, og så blev en efter en, forspændt små køretøjer af mange forskellige størrelser og arter. Nogle blev spændt for en lille karrusel, hvorpå der også var anbragt en hel del lopper. Andre lopper beviste deres jonglering med at løfte ganske almindelige tændstikker, ja, man måtte egentlig forbløffes over, at et så lille dyr, kunne have så mange kræfter. Efter fremvisningen af dyrenes eventyrlige kunnen, skulle de fodres, hvilket foregik på den måde, at de blev anbragt på "direktørens" arme, der efterhånden var så loppestukket, så det lignede et sold.

Ved fodringen forklarede "direktøren", på hvilken måde hun anskaffede sine små "artister". Dem fik hun leveret, både fra dragonkassernen i Næstved og fra forskellige kasserne i København.

Det var en vemmelig kløefornemmelse, der fulgte os på hjemvejen, men heldigvis havde vi da ikke fået nogle af de små artister på os.

Da jeg en aften i år 1982, overværede en loppecirkusforestilling i T.V., konstaterede jeg, at de rekvisitter

denne loppedronning anvendte til sine små "artister, var meget lig med dem, vi havde set anvendt i Næstved i 1913, og forestillingens forløb var nøjagtig den samme.

Det var en slags renæssance for loppecirkus, med et interval på små 70 år. (Meget interessant.)

" Hvid slavehandel omkring år 1900 ".

Umiddelbart efter min fødsel (23.03.1900), blev en af mine morforældre syge, og i den anledning blev husets læge, overlæge, professor Vilh. Hertel, Fakse sygehus tilkaldt.

Da han har tilset den syge og stillet diagnosen, sad han og skrev recept og talte tillige med min mor.

Jeg lå roligt, lunt og godt i min vugge, men blev på en eller anden måde vækket. Jeg tror det var min fire år ældre bror Niels, der havde vækket mig, han var nemlig blevet **jaloux** på mig, fordi han ikke mere var alene dreng i søskendeflokken. Professoren siger så til ham:

"Nej, sikken en sød lille bror, du har fået. Kan jeg ikke købe ham ?" "Ham kan du sikkert ikke lide, så ham kan jeg da godt tage med mig når jeg går" ?

Denne udtalelse passede lige Niels. Han før hen til vuggen, og begyndte at hive i mig, han ville have mig op, for nu skulle doktormanden have mig med sig, Her var lige en måde, Niels kunne blive konkurrenten kvit på. ---- Nå, handelen blev, til min brors ærgelse, ikke til virkelighed., men op gennem årene, hvor professoren ofte var på sygebesøg i hjemmet, sagde han altid, når han så mig:"Åh, det var jo dig, jeg engang købte, kom her og lad mig snakke med dig". Så sent, som i året 1915, hvor jeg var sammen med far til en konsultation hos professoren, udbød han, da han så mig. " Nej, nu har jeg nok af det, kommer du nu og besøger mig i mit hjem ? Det var jo dig, jeg engang købte af din bror, Hvortil far i spøg bemærkede: " Ja, det var jo en skam det ikke blev til noget, for så havde drengen vel nu været i"professorlære", og det havde jo da ikke været så galt".

Professor Hertel var ungkarl, og havde viet hele sin tilværelse, ikke alene for sygehusets mange patienter, men også i høj grad for sine private patienter, og mange nød godt af hans store godgørenhed.

Han var den store igangsætter af Præstø Amts Sygehus i Fakse, og var dets afholdte leder i mange år. Desværre fik han en skæbnesvanger død. Efter en operation, havde han fået en virus, der bevirkede, at han fik blodforgiftning og døde i løbet af et døgn.

Her manglede vi atter den helsebringende penicilin, som stadig ikke var opdaget.

Det var selvsagt en stor sorg for alle hans patienter både i by og på land.

Professoren blev bisat fra Bispebjerg Krematorium, og ved denne højtidelighed, deltog både min far og mange andre mennesker fra Fakse og nærmeste omegn.

" Doktorstolen " .

Når lægen i gamle dage skulle hentes på sygebesøg, foregik det i regelen på denne måde.

Gårdens bedste vogn, forspændt to heste, blev sendt afsted til han bopæl for at hente ham. Vi må jo huske på, at der på landet den gang, hverken var telefon eller noget andet kaldemiddel, ud over at gå, ride eller køre, enten på cykle eller med hestekøretøj.

Som regel havde lægen heller ikke selv køretøj, men måtte hyre en hestevogn til at køre for sig. Det gik derfor hurtigere, når patienten selv sørgede for befordringen, ved at sende en vogn. Det var dog ikke ligegyldigt, hvilken vogn, lægen skulle beforders i, det skulle bl. a. være en vogn med god plads til doktorstolen.

Ved køretøjets ankomst til lægeboligen, blev "Stolen" anbragt i vognens bageste halvdel. Nu vil man sikkert spørge: Hvordan en "doktorstol så ud? Jo, det var en stor af læder betrukket stol, uden ben, men som var op-hængt i fjedre hvis forlængelse var svære læderremme, som igen var forsynet med gribeklør, der kunne anbringes på vognens sidefjelde, således, at stolen var anbragt i vognens midte, og her kunne lægen så tage plads.

Her sad han meget behageligt under transporten, og uden at mærke de tit ujævne veje. Om vinteren var stolen yderligere forsynet med en stor fåreskins fodpose.

For at lægen kunne komme til sæde i denne herlige stol, måtte man også medbringe en lille trappestige, som blev sat op på siden af vognen.

Efter alle disse forberedelser kunne transporten tage sin begyndelse. Ved lægebesøgets afslutning, foregik turen tilbage til lægens bopæl, hvor aflæsningen af stolen foregik i modsat retning.

I det hele taget var et lægebesøg på landet en ret omstændelig affære. Først da automobilen og telefonen havde holdt sit indtog, var det lettere for alle parter i en sådan sag.

Lægen havde da både telefon og bil, og det var så bare at anvende disse midler, som gjorde det hele både lettere og hurtigere.

" Dyrlægens kørende opsamlingscentral ".

Vores dyrlæge Elmenh. N., der boede i nabobyen til mit hjem, var en midaldrende mand med stærke briller, hængende overskæg, og en snøvlende stemme, kom af og til på konsultationsbesøg hos os.

Enten drejede det sig om en ko, der ikke kunne få kælvet, en hest, der havde fået et dårligt ben, eller en forstoppelse. Måske en gris, der led af stivsyge, eller hvad der nu kunne være i vejen med dyrene på gården.

Dyrlægen var altid kørende i sin lille lette vogn med to små nørdbakker for.

Han var en meget kendt person på egnen, og var også kendt for, somme tider at trænge ind på de medicinske lægers gebet. Somme tider en bollen finger, til andre tider en ischias, der skulle lindres, ting, som landboerne ikke mente, det var nødvendigt at søge læge for. Nu skulle de jo alligevel have fat i dyrlægen, så det var da ganske naturligt at lade ham "kigge" på de skavanker, man var så plaget med.

Samme dyrlæge havde altid sin pibe hængende i mundvigen, den var aldeles uundværlig for ham, derfor blev

hans tobaksforbrug meget stort, men det fandt han ud af på en meget genial måde.

Under kuskesædet på vognen, havde han indrettet et rum hvori han fyldte dagens indsamlede "pibestop". Ved siden af vognens tobaksmagasin, havde han en tre fire store pibehoveder liggende.

Når han gik ind til kunden, havde han en pibe i munden, uden både tobak og ild. Når han så havde overstået konsultationen, blev han som regel budt på en kop kaffe og en pibestop tobak(Man vidste, at dyrlægen altid satte pris på en pibe tobak), men han ventede som regel med at tænde piben,til han kom ud til vognen . Her kunne han så tømme pibehovedets indhold over i sit tobaksmagasin.

Skete det, at bonden fulgte med ud til vognen, havde dyrlægen altid et hoved liggende med ganske lidt tobak i, så blev det tændt. Og så var han klar med det tredje pibehoved til næste besøg.

Det var på denne geniale måde, dyrlægen samlede mange kilo tobak, så han stadig havde tobak til sine piber til langt ud i fremtiden.

Alle landboerne kendte efterhånden dyrlægens fikse måde, at holde sig med gratis tobak på.

Jeg husker engang, han var kaldt til en syg ko, hvor jeg med stor interesse, fulgte hans arbejde, han spørger mig da: "Hvad skal du være, når du bliver stor?" Jeg havde på det tidspunkt tænkt på, at jeg gerne ville være dyrlæge, men hertil replicerede han:

Nej,så skal du hellere se at blive rigtig menneskelæge, så kan du få lov at kilde pigerne på maven, som dyrlæge må du nøjes med at kilde kvierne på maven, og det er ikke nær så morsomt.

Jeg gav imidlertid afkald på begge fornøjelser, idet jeg endte på et kontor som bankmand.

" Kildemarkederne ved Rosenkilde i Hovby ".

Et kildemarked må vel nærmest sammlignes med nutidens "loppemarkeder." Dog havde man også nye og ubrugte ting som salgsvarer. Man kunne købe ting lige fra synåle og knapper, til de mest avancerede ting indenfor beklædningsindustriens område, ligesom der også fandtes alt indenfor isenkram og træforarbejdninger. Endvidere blev der også forhandlet fødevarer i form af alle mulige slagtevarer, lige fra nyslagtede kyllinger og høns, til okse og hestekød. Røget kød i alle afskygninger, samt "grønsaltede" flæskesider af nedsaltede svinekød.

I det hele taget var der næsten ikke grænser for, hvad man kunne købe på et kildemarked. Fisk, både i fersk og saltet tilstand manglede der heller ikke.

Foruden alle disse handelsvarer, manglede der heller ikke spise og drikke-telte (Øltelte)

For at gøre et kildemarked så festligt og attraktivt som vel muligt, så der var noget for enhver smag, manglede der selvfølgelig heller ikke gøgl af enhver art. Gynger, karruseller og meget andet. Det var en folkefest i ordets fulde betydning.

Til et sådan marked, havde Ane Per Ni'len også indfundet sig. Hun skulle købe nogle nye tallerkener til supplerings af de få slags, der endnu var i behold i hjemmets køkken. Ane fik da også udset sig nogle flotte tallerkener, som hun møjsommeligt anbragte i sin kurv, der, efter datidens skik, altid blev båret på hovedet, stående på en dertil indrettet og anbragt "hovedkrans".

Så begiver Ane sig hjemad med sin dyrebare last, men det varer, ak o ve, ikke ret længe, inden hun får gjort en forkert bevægelse med hovedet (så det gik hende "som konen med æggene"), kurven faldt ned på vejen og alle tallerkenerne gik itu. Hendes reaktion var dog ret enestående, idet hun udbrød: ("Det kan fanden hakke mig jo ikke holde altid").

---- Man må jo dog betænke, at en fattig husmandskone ikke havde så meget" at slå til side med".

" Hvad er det, at "sysle" ?

At sysle vil sige: "At man både inde og ude, sørgede for, at de sidste forberedelser, både for mennesker og dyr, inden natten med dens hvile og stilhed stundede til".

Således var det altid lillepigens pligt at sørge for, at der var brændeål til natten og til første optanding om morgenen på komfuret, til forberedelsen af morgenmåltidet. Dernæst skulle hun sørge for, at der var vand i spandene i bryggerset, endvidere var det også hendes pligt, at lukke for hønsene, for derved at hindre, at ræv eller mår ikke gjorde indhug i fjerkræbestanden i nattens løb ,

Ude var det tjenestedrengens pligt, at give hestene vand at drikke, og at strø godt med halm under dem. Køerne skulle også have det sidste måltid i form af hø og halm. Malkningen af køerne, blev først foretaget når, aftenmåltidet var overstået (for menneskernes vedkommende), og det påhvilede almindeligvis pigerne på gården.

" Det fire potters brænde vinsanker blev fyldt hver ugedag " .

Fra min allertidligste barndom, kan jeg huske, at der i mit hjem, hver dag til frokost og midaften (midaften kaldte man det måltid, man fik ved ca. 4 tiden om eftermiddagen), blev serveret brænde vin til de mandlige medlemmer af husstanden. Hos os var det kun morfar, far og den ældste af karlene, der kunne komme i betragtning. Til opbevaring af denne liflige drik, havde vi et lille 4 potters anker.

Når der dagligt skulle bruges ca. 11 - 12 snapse, var der jo grænse for, hvor længe ankerets indhold kunne strække. Det var da en af mine pligter, at hente ny forsyning i brugsen, når ankeret var tomt.

Prisen på brænde vin var 27 øre potten, så det var da ikke så store penge, der skulle bruges. Hvis der i ugens løb havde været "fremmede", som også drak snapse, måtte jeg en ekstra gang i brugsen for at tanke op. Dersom vores nabo, "sømanden" havde været på besøg, gik det svært ud over brænde vinen, han skulle altid have nogle "Små sorte".

Hans recept på disse var: Først en halv kop kaffe hældt op i koppen. Dernæst fyldtes koppen med brædevin til randen, så tog han en ordentlig slurk, hvorved han næsten tømte koppen til en fjerdedel, og så fyldtes koppen igen med brædevin til kanten. Nu var drikken endelig drikkebar som han kunne lide den. Ikke så underligt, at vi børn måbede, når vi overværede denne ceremoni.

" De druknede som fluer ".

Landbohjem er eller var altid plaget af mange fluer, både ude og inde. Fra møddigsstedet, der var en særdeles god udklækningsanstalt for fluer, kom disse væmmelige insekter som en plage både for mennesker og dyr.

Inde i vores stuer, var der altid i massevis af dem, og for at bekæmpe dem, havde vi i gamle dage adskillige " flueglas " stående. Disse glas var lavet på den måde, at de var åbne i bunden så fluerne kunne komme op i den rende, som var indbygget i glasset, og hvori der var hældt sødt øl. Dette for at lokke fluerne, som ifølge deres formodede lugtesans, hurtig fandt vej til denne søde væske. Da glassene var gennemsigtige, søgte fluerne altid op mod glassets vægge for at komme ud, men i hullet foroven var der en prop, dette hindrede, dem imidlertid i, at komme ud i den frie luft. Havde de nu fløjet samme vej, som de var kommet ind, havde de hurtigt været undsluppet, men i stedet masede de, for at komme fri for druknedøden, som uvægerligt ventede på dem, når de udmattet faldt ned i "ølhavet". Det var mange hundrede fluer, som dagligt blev fanget i glassene, der hurtigt blev rensed, og ny påfyldning blev foretaget, så de igen var parate til at modtage ny fluefangst.

Senere er disse glas blevet erstattet med nogle lange klæbrige strimler, som smurt ind i lim, bliver hængt op under loftet. Når fluerne satte sig på dem, blev de fastholdt af det klæbrige stof, og her sad de så fangne, sprællede indtil de døde.

Nu tildags bruger man sprøjtning til bekæmpelse af flueplagen.

" Lanciers på køkkengulvet ".

Det må vel være omkring år 1910 - 1911, hvor min søster Gerda, jeg og to jævnaldrende, en dreng og en pige fra byen, sommetider etablerede en slags dansetime på vort køkkengulv.

Når byens forskellige familier af og til kom på besøg hos hinanden, uden forudgående invitation. --- Man skulle bare aflægge visit til en sludder og en kop kaffe, ja måske også et slag kort.

I sådanne tilfælde var børnene også med, men hvad skulle de beskæftiges med? Jo, det fandt vi selv ud af. Vi foranstaltede bal i køkkenet, og når det så traf sig, at vi var to par, begyndte vi at danse forskellige danse, både vals og polka, men også mange forskellige turdanse, såsom sekstur og pærvals og mange andre dermed beslægtede danse.

En af de mest eftertragtede var kvadrilliedansen " Lanciers ". Musikken lavede vi selv, enten ved at fløjte eller synge melodierne.

Til "Lanciers" hørte der hele fem forskellige danse. Jeg må sige, at det gik forbløffende godt, vi morede os fortræffeligt, og blev efterhånden eskperter i denne dans, så da vi blev så voksne, at vi selv kunne deltage i de forskellige sammenkomster med efterfølgende bal, rykkede vores "Lanciers kvartet" ud på dansegulvet, og fremførte alle turene fejlfrit, til stor forbløffelse for de ellers mere erfarne og rutinerede dansere.

Vores **anstrængelser på køkkengulvet** havde båret gode frugter.

" Møddingskraber og røgvender ".

En meget kendt foreteelse, man brugte på landet i gamle dage var, når en dreng kom ud at tjene hos bønderne.

Så blev han sendt afsted til nabogården, for at låne enten en møddingskraber eller en røgvender.

(Begge fingerede navne, som drengen ingen kendskab havde til).

Når man var ved slutningen af udkørsel af gødning, at denne forestilling foregik. --- (Forud var naboen underrettet). Tjenestedrengen fik så besked af husbond, om at hente møddingskraberen på nabogården, og her blev han venligt modtaget, han blev budt på kaffe eller sodavand, men måtte da endelig gå med ind i stuen eller køkkenet, for det varede nogen tid, inden man fandt den frem, det var jo længe siden, den sidst havde været lånt ud.

I ventetiden havde man så fundet skraberen frem, og den bestod af en lang kæp, som stak op af en sæk, hvori der var anbragt, både et brædt og et par sore sten. Sækken blev bundet godt til foroven for bedre at holde sammen. Nu kom så det store øjeblik, hvor drengen skulle hjemad med den famøse møddingskraber. Den intetanende dren^s slæbte på sækken med indhold, så han var ved at tabe pusten. --- Og da han efter mange anstrengelser endelig nåede hjem, og der bliver lukket op for sækken, blev han til almindelig grin, men det var en tur enhver dreng havde været udsat for ved sin tjenestes begyndelse.

Den samme fremgangsmåde blev også anvendt med "røgvenderen", overfor den intetanende tjenestedreng.

Med en lignende erfaring in mente, kan man jo kun more sig over en sådan historie, som ihvertfald i min barndom, stadig blev praktiseret.

Jeg kan i hukommelsen endnu se den pågældende dreng, svedig og udmattet slæbe på den formodede tingest.

" Fra plejlen til damptærskning".

Når man i gamle dage skulle tærske de forskellige sædarter fra markens ikke altfor store afgrøder, foregik det med plejlen. D.v.s. ved hjælp af et gammelt håndredskab.

Den mand, der tærsker, slår på det på gulvet udbredte kornneg, med en ca. $1\frac{1}{2}$ alen lang rektangulær, lidt buet stav af asketræ (slaglen). Denne er ved en slags hængsel af læder (hilden) forbundet med den ene af en lidt længere stok (plejestokken eller håndvolden), om hvilken man holder.

Ved at svinge slaglen, bringer man den til slag på det neg, som ligger udbredt på gulvet, således, at man slår kærnerne af strået.

Det var en meget langsom proces, at selvom det var en dygtig plejeltærsker, varede det et stykke tid, for at opnå et nogenlunde godt resultat.

Som afløsning af plejeltærskningen, kom så den hestetrukne tærskemaskine, indstalleret på gårdens lo.

I forbindelse hermed, havde man den bekendte hestegang udenfor ladelængen, og her blev hestene så spændt for.

Dette var selvfølgelig en enorm fremgang for landmændene

Efterhånden som markernes forskellige afgrøder blev større og større, takket være dræningens og merglingens, den animalske og ikke mindst kunstgødningens indførelse og virkning, blev det næsten uoverkommeligt for en bondeemand og hans hjælpere, at nå at få tærsket al sæden i vinterens løb, og her kommer vi så til dampmaskinens indførelse i landbruget, jeg tror omkring 1908 - 1910.

Forud for en sådan damptærskning, var der mange ting, der skulle iagttages, bl. a. fordi tærskningen af nemheds-hensyn altid foregik i gårdens stakhave.

Det om eftersommeren indhøstede korn, blev sat op i stakke, der blev anbragt med en bestemt afstand fra hinanden, men med henblik på, at det store tærskværk kunne anbringes imellem stakkene på en sådan måde, at en unødigt flytning kunne undgås, da det var forbundet med store anstrengelser og tidsspilde.

Arrangementet, der skulle sættes i gang var stort, først skulle tærskværket, der bestod af et stort lokomobil (en liggende, kulfyret dampmaskine på hjul), så tærskemaskinen, og endelig en halmpresser, hentes fra en anden gård, hvor man just havde afsluttet tærskningen.

Ved flytning af et sådan tærskværk, skulle hver del deraf, have et forspand af 2 heste, og vejene var tit meget dårlige og smalle, så det var ikke nogen let opgave, at bugserer med så store køretøjer fra gård til gård.

Når alle disse ting var stillet på plads, lokomobilet skulle anbringes i en bestemt afstand fra de forskellige sædstakke, for brandfarens skyld.

Så snart lokomobilet var opfyret til en bestemt varmegrad og den store rem fra lokomobil til tærskværk var etableret, kunne tærskningen begynde.

Med tærskværket fulgte altid to til formålet uddannede mænd, en fyrbøder og en ilægger. Ellers var andre medhjælpere, folk fra de andre gårde i byen.

I alt talte tærskeselskabets medhjælpere omkring en 10 - 12 mand. Alle disse mennesker skulle også bespises flere gange i løbet af dagen, så det var en stor belastning for husmoderen.

På de forskellige gårde var folkenes kost ikke altid misundelsesværdig, og når de så skulle medvirke til en damptærkning på en gård, der var bekendt for at være et godt madsted, skal jeg love for, at de kunne tage for sig af retterne (de "vråbbede" -- d.v.s., at de tog så store mundfulde, så de var ved at kvæles i det. De kunne ikke få den ene mundfuld sunket, før munden igen var blevet fyldt.) --- ("Fremmed mad smager bedst") Resultatet blev da også for en ung mand, der forråd sig, men han undskyldte sig dog med, at han nok havde spist godt, men det var ikke den grød, men alle de frikadeller. (Han havde spist tre store portioner rødgrød og 16 frikadeller med tilbehør.) Han gik bestemt ikke sulten fra bordet, men vi undte ham det godt, vi kendte hans daglige madsted.

" Klapjagten på Rosendal ".

De forskellige godsejere landet over, var tillige ejere af meget "bøndergods", d.v.s. en mængde landejendomme, som bønderne ikke ejede, men var fæstere under godset. Mange landmænd havde endog livsvarig fæstekontrakt, som først blev ophævet ved bondens død.

I disse kontrakter, havde fæstebonden påtaget sig en hel del forpligtelser udover det økonomiske. Derudover skulle der også gøres en del " hoveriarbejde "

på godset. Fæsteren var forpligtet til nogle dage, at påtage sig et ubetalt arbejde. Tillige havde godsejeren som regel forbeholdt sig jagtretten på den pågældende fæstegård, og sidst men ikke mindst, fæsteren skulle stille med en "klapper" ved grevens store klapjagter.

Tilsigelsær til disse jagter, blev altid foretaget af godsets skytte, og jagten foregik på den måde, at klapperne dannede kæde over et stort terræn, og deres opgave var da, at jage vildtet op og henimod jægerne. Hertil benyttede man enten håndklap eller også havde man nogle hårde genstande, der ved at slå imod hinanden, kunne frembringe en støjende og skræmmende lyd.

Ved fars køb af min fødegård i året 1908, hvor den fra fæstegård overgik til fri ejendom, kan jeg huske, at et beløb på kr. 1.500,- blev stående rentefrit, imod at greven så stadig havde jagtretten over markerne.

Denne ordning blev nogle år senere ophævet, således, at gælden på de 1.500,- kroner blev frigjort for den påhvilende rentebyrde, hvorved jagtretten samtidig overgik til gårdens ejer.

"Hvad er en Postborer" ?

I gårdens nordvestlige hjørne, havde vi dens eneste vandforsyning til henholdsvis mennesker og dyr.

Det var en ca. 15 alen dyb brønd foret med kampesten, et efter datidens almindeligt bygningsværk.

I brøndens midte stod pumpen, som dengang altid bestod af store træstammer, for det meste fyrretræ. I stammernes centrum var der hul så pumpens "spand" kunne glide op og ned ved hjælp af en pumpestag. "Hjertet" sad fast for enden i posttræet.

Almindeligvis bestod et sådan pumpeanlæg, af tre eller fire posttræer af mellem tre til fire alens længde, og disse var sat sammen med en jernring i henholdsvis øverste og nederste ende. Ofte måtte det øverste pumpe-stykke udskiftes, idet overgangen fra brønd til den frie luft, tit forårsagede, at det rådne. Tit var det også angrebet af svamp.

Når et sådan træpumpe-stykke skulle udskiftes, var

der brug for en "postborer.

På min fødeegn, fandt vi i denne specielle egenskab en af omegnens tømremestre.

Sammen med ham, måtte vi så henvende os til et af skovdistrikterne på egnen, for at få en egnet træstamme, som skulle bruges til vandposten.

Når den store fyrrestamme var hentet hjem fra skoven, blev den "slinget" d.v.s., at barken blev skrællet af med en dertil egnet båndkniv, og først herefter kunne postboreren begynde sit arbejde.

Det var et meget vanskeligt arbejde at begynde på. Der skulle iagttages en minutløs forberedelse, idet man må huske på, at posttræets stilling, når det blev anbragt i sin lodrette position i brønden, var blevet stillet oven på de understående posttræer, skulle passe ganske nøjagtigt i sammenføjningerne.

Den før omtalte jernring i træernes ender blev så med hammer-slag presset sammen med de andre posttræer.

At få træstammerne til at passe sammen, var der ikke så stor vanskelighed ved for en erfaren mand, men hullet i træstammens centrum var straks vanskeligere, det skulle jo være fuldstændig nøjagtigt ud for de andre træstammers huller, ellers kunne pumpen ikke fungere.

De tekniske hjælpemidler til boringen af posttræets hul foregik såmænd på denne måde:

Tænk dig et stort vridbor, som postboreren begynder at bore med i en af stammens ender, når han er nået et godt stykke ind i stammens midte, må den skifte bor, stangen er ikke lang nok, et nyt bor med længere stang sættes ind, efter at det første er fjernet. Så borer man igen så langt stangen rækker, eller indtil man er kommet helt igennem stammen. Sluttelig kommer så det afgørende for hele arbejdet, -- passer hullerne nu efter hinanden, ellers er arbejdet omsonst, så kan pumpen ikke fungere som den skal. Et sådan projekt kunne tage mange dage at gennemføre.

Det var også en ufravigelig betingelse, at pumpens hjerte var pladseret i det rette forhold til brøndens dybde. Her måtte man passe på, at der ikke blev suget slam og snavs ind i pumpen, så "hjerteklappen" ikke kunne åbne og lukke, hvis det var tilfældet, kunne pumpens spand intet vand føre med sig i sin glidende op og ned funktion.

" Da telefonen kom til Jyderup ".

Den første telefon, der blev etableret i min fødeby Jyderup , blev ophængt i byens brugsforening, så her mødte alle byens beboere, når de skulle telefonere.

I begyndelsen var det næsten en hel folkeforlystelse. Man spurgte, mand og mand imellem: "Har du været i brugsen og prøve at telefonere" ? Senere blev det, når nødvendigheden krævede det.

Det var en stor belastning for brugsmændene med at vise kunderne til rette med dette nye instrument.

På den tid behøvede man ikke at forlange abonnentens nr. nej, man bad bare om f.eks. tømrer Jens Pedersen, eller væver Niels Frandsen eller hvad de nu hedder, så fik man dem. Det var skam ikke sådan lige til at forlange fremmede folk i tale, så man bad uddeleren gøre det.

En dag indfinder nabokonen, Karen Niels Pe'sen sig og ber uddeleren ringe op til dyrlægen i Orup, og da forbindelsen er etableret, siger Karen:

Go ' dav, "Det er Karen fra Jyderup", Er det dyrlægen ?
Dyrl.God dag, hvad kan jeg hjælpe Dem med ?

Kar. Du kommer til at skynde dig at komme, vi har en ko,
som har fået " Stadt - ude."

Dyrl.Hvad siger De, står koen ude ?

Kar. Nej den har fået "Stadt - ude.

Dyrl.Jeg forstår Dem ikke rigtig.

Kar. Den har fået tyndskide på en arms tykkelse.

Så du bliver nød til at komme omgående.

Dyrl.Ja , jeg skal komme så hurtig, jeg kan.

⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘

Ved en anden ført samtale i brugsens telefon, bliver denne næsten afbrudt flere gange. Så må brugsmændene igen hjælpe kunden. Og råber højt ud i lokalet : Ah, det er nok bare malermadammen, der lurer(det var hun slem til).

Et øjeblik efter at samtalen er afsluttet, ringer telefonen igen, og en vred stemme siger: "Du skal ikke sige, at jeg lurer", dermed afslørede malermadammen sig selv, det var nemlig hende, der var centralbestyrer.

"Fakse som filmsby".

I året 1910 kom et stort tysk filmselskab til Fakse for at optage en film i Fakse Kalkbrud.

Filmen hed : " Karen fra Gruben ".

Det var nærmest en Wild West film med nybygger huse, megen hestetrampen og vilde coubys, som dominerede hele handlingen. Alle, der kunne krybe og gå, var selvfølgelig mødt frem, for at overvære dette imponerende skue.

Allerede i 1911, kom et andet filmselskab til byen, for igen at optage film i Kalkbrudet. Denne gang tror jeg nok, det var et dansk selskab, som skulle filme.

Denne film skildrede Jødernes flugt fra deres fædreland. Filmen hed da også: "Uden Fædreland".

Jeg kan i erindringen, se for mig, en mængde skuespillere, sminkede som de mest ortodokse, langskægede, naturtro jøder.

Når man i de dage gik på Fakse's gader, følte man sig hensat til en israelsk by, således dominerede de medvirkende skuespillere.

Under optagelserne så vi bl. a. et elskende par, styrte sig, i sammenbunden tilstand , ud fra et højt bjergplateau, og ned i afgrundens dyb, hvor de så findes i "forstået og blødende tilstand, måske "døde". Man ser hvorledes de bliver bundet sammen, og i det øjeblik de styrter ud fra plateauet. Her er det jo så filmfotografens kunst, at få det til at illudere, som de faldt "rigtigt" .

Da man bagefter finder det elskende par, ser man, at de er smurt ind i en eller anden rød farve, som skal være "blod", men er sikkert ikke andet end tomatketchup. Optagelserne fængslede i høj grad alle tilskuerne.

I året 1914 kom det tredje filmselskab til Fakse for endnu en gang at filme i kalkbrudet. Denne gang hed filmen " Himmelskibet ".

Det blev også meget spændende dage for Fakse og omegn. alle skulle selvfølgelig være med igen, for at følge med i, hvad der nu skulle foregå.

Ved denne optagelse, blev de tilstrømmende tilskuere selv engageret til at medvirke. Jeg husker , hvorledes vi blev anmodet, om at stå så tæt op af hinanden

som muligt op af en af de store skrænter i kalkbrudet, for med et måbende blik, at skue ud i horisonten, og for at iagttage det frembrusende himmelskib, der kom til syne bag det "store bjegtinder".

Det var en meget interessant medvirken, men uden honorar.

"Kongerevu og kantonnement i Fakse i 1911."

En af de meget store begivenheder i min barndom, var i efteråret 1911, hvor vi havde kongerevu i Fakse med efterfølgende kantonnement.

Hele Fakse by og omegn var "oversvømmet" med militær og alt deres grej.

Min gode ven og legekammerat Lars og jeg cyklede fra Jyderup til Fakse, tidligt om formiddagen for at overvære dette mægtige skue, og blev bestemt heller ikke skuffet.

Som deltagere i denne revu, var selvfølgelig kongen, som den gang var Frederik d. VIII. Endvidere deltog kronprinsen, den senere kong Chr. d. X., prins Harald, prins gustav og prins Erik.

Det var et mægtigt skuespil for os drenge at overvære, --- Alle disse kongelige personer omgivet af generaler og mange andre officerer, for ikke at tale om alle de mange divisioner soldater, der for fuldstændighedens skyld også medvirkede.

Vi to drenge skulle jo helst være med over det hele, og fulgte såvidt muligt, efter alle de kongelige honoraires, for her vidste vi jo, at der sikkert vilde foregå noget, før eller senere. Og det var i grunden heller ikke så dårlig tænkt.

Efterhånden blev det frokosttid, hvor alle holdt hvil, og for de "høje herrers" vedkommende, skulle frokosten, med medbragte "klemmer", indtages på det herværende Ting- og arresthus' retssal.

Da alle de kongelige personer var til hest, og var nået tinghuset, gik de indendørs. Idet de går ind i retssalen, siger kronprinsen til os to drenge: "Hør I to knægte, kan I komme her og være med at passe på vore heste, medens

vi spiser vor frokost".

Selvfølgelig havde de jo da ellers deres oppassere med, men nogle af dem skulle være med at anrette frokosten, så derfor manglede de til hestenes pasning.

Vi tog med glæde mod det kongelige tilbud, og har senere pralet med, at vi var udnævnt til "kgl. hestepassere".

Efter at vi havde nydt dette mægtige militære opbud, cyklede vi så hjem til vor by, og her skal jeg love for, at vi kom til at opleve militæret. Vi havde ikke behovet at køre fra byen for at se soldater, hele vor hjemby var overfyldt med militær, soldater og kanoner og hvad dertil hører.

Byen var fuldstændig i militærets vold. På alle gårdene var indkvartering af militær.

Hjemme i mit hjem, havde vi fået indkvarteret: General Lütken og hele hans stab, endvidere 72 mand og 16 heste, så jeg tør nok sige, at gården var godt besat. Det var en summende bikube at høre og se på. Generalen og alle hans officerer skulle helst have sengepladser for natten, det var jo krigsmæssig indkvartering, så hele familien måtte rykke sammen i et enkelt soveværelse, for at sove dér selv min morfar måtte aflevere sin gode seng til fordel for indkvarteringen.

Soldaterne blev henvist til lo og lade, hvor de kryb ind i de mange halmknipper, som dagen før var blevet anbragt der efter nylig afsluttet tærskning.

Nu var det imidlertid kotume, at når vi tærskede byg blev avnerne bundet ind i knipperne. Soldaterne løste disse op, for bedre at kunne holde varmen, og derved kom deres uniformer selvfølgelig til at se forfærdelige ud, bygavnerne hængte i deres lådne uniformer, så de så ganske forfærdelige ud, om morgenen, da dagen brød frem, det gjorde nu ikke så meget, for umiddelbart efter morgemaden, blev de kommanderet til at "mave" sig igennem en pløjemark i øsende regnvejr, og det gjorde dem bestemt ikke kønnere.

Alle hestene blev indstallet i et stort portrum hvor der på stænget ovenover var det dejligste hø, som i nattens løb, fandt vej til hestenes maver.

Midt i al denne hurlumhej, skulle denne store forsamling jo også bespises. Måltidet bestod af gullasch

på dåser, som i aftenens løb blev sænket ned i vore to store gruekedler i bryggeret. Der skulle være varm mad til alle, og med stor aktivitet fra hele husstanden, blev det også gennemført, til generalen og hele hans følges tilfredshed.

På en stor grøftevold, mellem vore og naboens marker, var der opstillet 12 mægtige kanoner, med skudretning mod Fakse, målet, man ved daggry skulle indtage, dette skulle ske med assistance af alle byens indkvarterede soldater, så det blev et voldsomt "slag" . Ved middagstid blev "krigen" blæst af, og hele arméen forlod egnen.

Transporten af alt krigsmateriellet foregik ind over vore marker, der blev fuldstændigt opkørte, og gærdet, hvor kanonerne stod, blev så medtaget, at det senere måtte jævnes med jorden. Alt høet, som hestene åd i nattens løb, og i det hele taget, alle skader, forvoldt af "krigen", fik far senere godt erstattet.

" Folkemødet på Mørkebjerg " .

I sommeren 1913 var der et stort folkemøde på "Mørkebjerg", et lille skovklædt terræn i vor nærhed.

Som taler ved dette møde, var forfatteren Johan Skjoldborg. Han var jo som bekendt, arbejdernes digter, og har bl. a. skrevet:

" Når vinteren rinder i grøft og i grav " .

Stor var deltagelsen i dette friluftsmøde, hvor hele egnens befolkning strømmede til fra alle sider.

Vejret var fint, solen stod højt, så der var rig lejlighed til at indtage den medbragte mad og kaffe, da taleren var færdig med sit foredrag. Her blev en rigtig dejlig sommersøndags eftermiddag til drøftelser og samtaler mellem beboerne, om mangt og meget, alt "åndede" af fred og fordragelighed.

I hele det lille danske samfund, levede menneskene også et forholdsvis fredeligt liv med hinanden.

Klassernes indbyrdes stridigheder, var endnu ikke så mærkbart, selvom de forskellige politiske synspunkter mere og mere trængte frem til overfladen, levede man dog i al fordragelighed med hinanden.

Men pludselig skete der en frygtelig begivenhed i mellemeuropa, idet serberen Princip's mord på den østrigske tronfølger Franz Ferdinand og hans gemalinde, i byen Sarajevo i Serbien den 24 juni 1914, blev den direkte årsag til den første verdenskrigs udbrud i sommeren samme år.

Østrig - Ungarn stillede ca. en måned senere Serbien et ultimatum, der med vilje var gjort uantageligt, da det indeholdt krav om undersøgelser i Serbien ved østrigske embedsmænd.

Trods serbiske indrømmelser, med hensyn til alle øvrige krav og britisk mæglingsforsøg, erklærede Østrig - Ungarn Serbien krig, og i løbet af ganske få måneder, var hele det europæiske fastland i krigstilstand med og mod hinanden.

Storbritanien erklærede Tyskland krig, og krigen udvidedes efterhånden til jordens vigtigste stater.

Danmark fik da heldigvis lov til at bevare stillingen som neutral stat (status quo), med alle dermed følgende fordele og ulemper.

Omgående reagerede alle landets børser, pengebørser såvel som varebørser. Nu blev det et fuldstændigt eldorado for såvel legitime som for autseidere, indenfor alt hvad, der havde med spekulation at gøre.

Enorme summer blev daglig omsat på børserne med henholdsvis fortjeneste eller tab. Man spekulerede i henholdsvis "Baissen" eller "Haussen".

Mange af de mennesker, som spillede på "Chr. d. IV's traverbane" (alias børsen), satte ofte alt til, hvad de ejede. Til gengæld var der dem, der intet ejede, men havde den tilstrækkelige frækhed og vovemod, havde heldet med sig, og blev eventyrlige rige på en kort tid.

I dette spil om mammon, deltog mange eventyrere. Nu øjnede de en af de største chancer (dog altid kun om

at vinde).

Et ganske enestående eksempel fra datidens København var gulaschbaronen, skibsrederen Steen Giebelhausen - (En af dem, der gik fuldstændig fra "snøvsen", bedøvet af sin pludselige rigdom.)

Han vidste faktisk ikke hvordan han skulle skabe sig for at vække opsigt og opmærksomhed, og i sin mammonsrus, engagerede han alle Københavns turistbusser til at køre igennem strøget til Kongens Nytorv, hvor han flere gange kørte rundt om rytterstatuen.

Det barokke i denne maskeradeforestilling var jo, at disse busser alle var åbne vogne med pyramidestillede sæder, således, at det sidste sæde var anbragt ca. en meter højere end det første. Og her på det bageste sæde i kortegens sidste vogn, sad så "Gulaschbaronen" i egen højeperson. Et ejendommeligt skue, som alle rystede på hovedet af.

Han vidste øjensynligt ikke, på hvilken måde han lettest kunne smide sine penge bort til ingen som helst nytte.

Et andet eksempel på vanvittig omgang med let tjente penge, kan jeg nævne fra den lille fiskerby Fakse - Ladeplads, hvor hverisær, i det daglige, havde nok at gøre med at skaffe udkommet til de mest almindelige fornødenheder.

Mange af byens fiskere blev fuldstændig beruset af den velstand, der pludselig, kom dem til del .

Når de sejlede ud på fangst, behøvede de ikke en gang at sejle hjem med det udbytte, fisketuren havde givet dem.

Tyskerne sejlede op på siden af dem med deres store trawlere, og omladede deres fangster, som de betalte med evntyrlige priser.

Fiskernes fortjenester, blev så fantastiske, at de gik helt amok, de vidste ikke hvordan de skulle skabe sig. Ja, de gik så vidt, at de indgik væddemål om, hvem der kunne spise det dyreste stykke smørrebrød.

Den ene skulle overgå den anden, der var dog en, som fandt på, at belægge brødet med en fem-hundredekroneseddel, og han blev udråbt som vinder, og efter at det overdådige stykke smørrebrød var nedsvælget, fik han udbetalt sin dusør.

Det sørgelige var bare, at mange af fiskerne senere måtte søge fattighjelp.

Alle de dejlige penge, de i så rigeligt mål havde tjent og samtidig bortødslet, stod de nu og manglede til deres daglige underhold for sig og hørende familie. Nu kunne de se, hvor tåbeligt de havde opført sig.

Dog var der en enkelt fiskeeksportør, der også havde haft eventyrlig fortjeneste, men havde bevaret hovedet koldt, han havde ladet fornuften sejre. Han byggede sig en dejlig stor villa, og havde yderligere megen kapital i reserve til imødegåelse af eventuelle dårlige tider.

Den fireårige krigsperiode (1914 - 1918), blev i høj grad præget af surrogaternes tidsrum. Man kunne ikke få brændsel (kul og koks), så tørveskæret blev det dominerende brændsel. Man kunne ikke få rigtig kaffe eller te, man måtte finde på diverse erstatninger både for det ene og det andet. Som erstatning for kaffen brugte man at riste enten byg eller hvede. Teen erstattedes med lyngte, hyldete, rosesente ja endnu mange flere slags, eftersom ^{man} var opfindsomme. Franskbrød kneb det også med, det blev ofte erstattet med bygbrød. I øvrigt havde vi da ellers rationeringsmærker, men de kunne jo ikke strække til det sædvanlige forbrug. Det var også galt med beklædningsstoffer, og her opkradsede man gamle klædninger til "kradsuld, hvoraf der blev vævet "nye" stoffer, der blev syet til "kradsuldshabitter" der ikke altid var lige behagelige at gå med (de kradsede).

I gamle hjem på landet, tyede man til de gamle hjemmevævede stoffer, hvoraf der tit blev syet de yndigste kjoler og bluser til damerne.

Det gjalt i det hele taget om, at være opfindsomme og fingernemme, de kom lettest igennem denne "forsagelsesperiode".

For landboerne var det jo en fordel, at de havde mælken nær ved hånden, og selvom det egentlig ikke var tilladt selv at kærne smør, gjorde man det dog i denne nødssituation.

For tobakkens vædkommende, var der også stor mangel. Man brugte sågalt tang til indlæg og solsikkeblade til dæksblade, så det er forståeligt, at luften ikke altid var

lige behagelig at indånde.

Hjemme i marken dyrkede vi solsikker, og leverede bladene til Clemmensens Tobaksfabrik i Køge, til den daglige fabrikation af " fine havanacigarer."

For belysningens vedkommende kneb det også meget, her brugte man karbidlamper i stedet for petroleum.

Af og til hørte man også om, at en sådan lampe eksploderede midt under familiens måltider, så mad og cervise fløj til alle sider. En ret ubehagelig situation.

Som følge af den udbrudte I. verdenskrig, blev landets forsvar indkaldt til beredskabstjeneste kaldet sikringsstyrken. Alle hjem over det ganske land, var pligtig til at modtage militærpersoner til midlertidigt ophold, Indkvartering.

Forud for denne, kørte militærets indkvarteringschef sammen med den stedlige lægdsmand, (som regel sognefogeden) rundt til de forskellige gårde og huse, for at meddele, hvor mange og hvem, de skulle have indkvarteret.

Vi var, som tidligere nævnt, tildelt en sergent og fire menige soldater, samt give plads for et våbenkammer.

Stor var vor forventning, da vi en tidlig forårmorgen modtog denne belægning.

Sergenten fik anvist gæstekammeret, og soldaterne blev indkvarteret i gårdens store karlekammer, der med lethed kunne rumme dem. Karlen var flyttet til andre lokaliteter.

Det blev en meget begivenhedsrig sommer for os alle, men for husmoderen blev det et større ekstraarbejde, idet husholdningen jo var blevet forøget med hele fem personer. Mor og mine to søstre, klarede dog denne belastning med bravour.

Der var ordentlig kommet "liv" i vor lille landsby. Flere gange under indkvarteringen fik vi besøg af militærmusiken, som spillede på "torvet", så vi næsten fik fornemmelsen af at være en " storby".

Sommeren gik forbavsende hurtig og indkvarteringen sluttede, efter godt tre måneders ophold for soldaterne, med en stor fest på "Hotel Fakse", hvortil også de forskellige kvarterværtter med familier var indbudt.

I hotellets store og lille sal blev der underholdt af selveste Robert Storm Petersen og Chr. Arhoff. To spasmagere, som let kunne holde den meget store forsamling i ånde.

De optrådte under navnet " Storm og Stille ", og blev belønnet med et bragende bifald.

Få dage efter ophørte indkvarteringen, soldaterne forlod vor lille by, som fik travlt med at falde tilbage i sine oprindelige folder igen, men det var svært, særlig for ungdommen, som i høj grad havde nydt sommerens indkvartering. Der var i denne periode blevet knyttet mange gode venskaber.

Nu måtte vi alle , ung og gammel, se at finde tilbage til vor vante mere stille tilværelse, ofte lidt kedsommelig, men dog tålelige.

Ak ja, jeg for mit vedkommende, vendte tilbage til min kostald med dens køer og kalve, et job jeg efterhånden ikke var særlig begejstret for.

Det varede dog ikke længere, end til det kommende forår, hvor jeg, som tidligere berettet, begyndte at gå på Fakse Realskole, og en hel ny og spændende tid begyndte for mig.

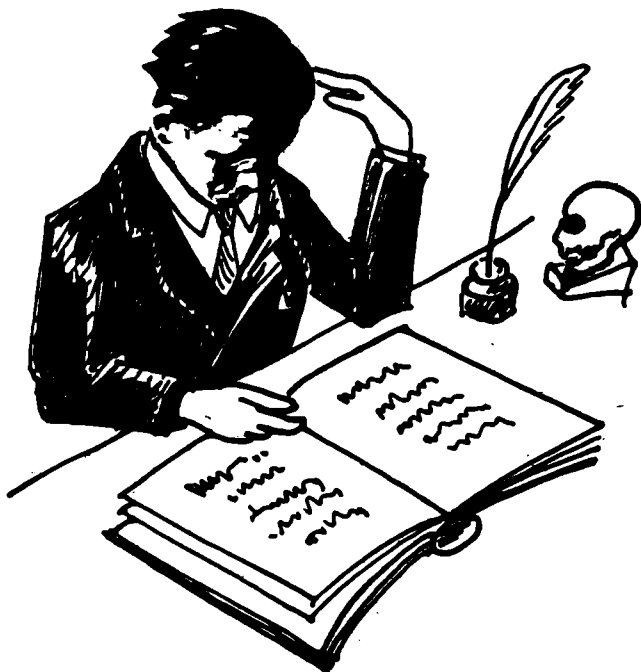
Efter afsluttet skolegang her, og med en god realeksamen i behold, fik jeg midlertidig ansættelse på et sagførerkontor i Fakse. Her fik jeg lejlighed til at "snuse" lidt til de forskellige ting, som foregår på et sådan kontor, og dette kom mig meget tilgode i min senere "livsstilling", gennem 50 års virke indenfor bankvæsenet.

Hermed slutter jeg så " Mine Erindringer " fra min tidligste barndom og til jeg i 1918 tiltræder min stilling som bankmand, et job, der varede til udgangen af 1968.

S U P P L E M E N T
=====

til
=====

" M I N E E R I N D R I N G E R " I del.
=====

Inden jeg begynder mit nye afsnit af " Mine Erindringer " , som vil strække sig fra året 1918 til året 1983, eller måske længere, alt efter hvor langt et tidsrum, der bliver forundt mig at være iblandt de levendes tal, har jeg meget eftertænksomt gennemlæst de oplevelser, som er beskrevet i første del af " Mine Erindringer " , og ved denne gennemlæsning, har jeg desværre konstateret, at jeg har glemt en del af mine oplevelser, og også en del fortællinger, som er blevet mig meddelt om dette eller hint, men som jeg synes skal medtages for fuldstændighedens skyld.

Skikke på landet.

=====

Født, opvokset og tilbragt det meste af min barndom og tidligste ungdom på en bondegård, tænkte jeg ofte på, hvordan det kunne være, at næsten alle bøndergårdene stuelænger var som bygget over samme læst.

Man havde den obligate hverdagsstue, hvor man som regel opholdte sig til hverdag, her indtog man også alle dagens måltider ved det store lange bord forsynet med langbænken under vinduerne og med stuens "fornemste bæk", bordendsbænken, der ved måltiderne altid var reserveret for manden i huset. Var der en bedstefar i huset, fik han også plads ved husbondens side. På langbænken var karle og drenge anbragte i en ganske bestemt rækkefølge, efter rangforordning, karlene først og drengene sidst. Hvis der f. eks. i høstens tid var brug for en husmand, rangerede han før karlene, nærmest bordendsbænken. Ved bordets inderside blev også den samme rækkefølge fulgt. Her var førstepladsen selvfølgelig besat med konen i huset, (madmor), og derefter de voksne piger og sidst lillepiggen. Mange steder blev disse rangforordninger overholdt meget strængt.

Efterhånden blev der dog foretaget en ændring, idet spisebord, bordendsbæk og langbæk blev flyttet til et andet lokale i køkkenets nærhed. Man oprettede "borrestuer", og her spiste så hele familiens medlemmer sammen med gårdens tjenestefolk. Mange steder var gårdens køkkener så store, at spisningerne fandt sted her.

Stuehusets to fornemste rum var havestuen og øverstestuen, stuer, som kun anvendtes ved særlige lejligheder. For øverstestuens vedkommende, blev den jo altid anvendt ved store fester, men ind imellem brugtes den også, når der var dødsfald i familien. Her blev den afdøde, i sin kiste lagt på "lit de parade", indtil begravelsesdagen. Fælles for begge stuer var, at der sjældent var installeret kakkelovne i dem, det var da tit, hvis man holdt fester i den kolde tid af året, at det kunne volde vanskeligheder med at få opvarmet dem, man måtte nemlig i byen hos venner og bekendte, for at låne petroleumsovne til stuernes nødvendige opvarmning. Som regel blev dette spørgsmål løst til alles tilfredshed.

I det hele taget, lånte man sig frem, når det drejede sig om service, (man lånte i brugsen), men spisebestik lånte

man som regel hos nogle af de indbudte gæster.

Disse tog da med, deres pæneste sølvtøj (som regel " fjenneslev-sølv " , det med de to tårne.) Jeg husker fra min barndom, når vi var til gilde hos venner, hvor travlt mor havde i forvejen med at få pudset " sølvtøjet ", som skulde lånes ud, og når festen så var forbi , sad der ofte en tre fire bønderkoner i festhjemmets køkken, for at finde frem til, hvad der var deres sølvtøj, det skulle man jo have med hjem igen.

En af de mest krævende poster foruden husmoderens, ved sådanne fester , var jo spørgsmålet, om man nu kunne få engageret den sædvanlige kogekone, hvis ikke, måtte man holde festen på den dag, der passede kogekonen.

Ved vore fester hjemme, havde mor altid engageret vor sædvanlige kogekone, nemlig Sofie fra Hulhøj. Hun var en meget dygtig og sirlig dame, som blev hentet med hestekøretøj, enten aftenen før festdagen, eller samme dag, tidlig om morgenen.

At festmåltidet blev så godt, som tænkes kunne, skyldtes jo, at hendes formåen indenfor det gastronomiske område var første classes . Det skete somme tider, at Sofie kogekone ikke kunne komme til vore fester. Hun anbefalede da en anden kogekone, af hedens bekendtskab, men hende ville mor ikke have inden for sine døre. Årsagen hertil var, hovedsageligt den, at hun ikke var så dygtig som Sofie kogekone, og yderligere fortalte rygter, at når ^{hun} f.eks. skulle servere kogte æg, som blev smuttet, skete det ikke på nogen særlig hygieinisk måde. Hun puttede dem i sin mund, og det kunne selvfølgelig ikke undgås, at der blev noget mundvand (spyt) hængende på dem, og det var selvfølgelig ikk særligt appetitligt, nej føj føj.

Ved sådanne fester, blev kvinder og børn almindeligvis anbragt i en stue for sig, og mændene i en anden stue.

Det samme var tilfældet i aftenens løb, kvinder for sig, hvor de ofte sad og nørklede med deres medbragte håndarbejde.

Snakketøjet var skam heller ikke blevet hjemme.

Mændene var så samlet i en anden stue, hvor kortspil og øldrikning tjente til aftenens underholdning.

Som regel var det kun, hvis der skulle være dans, ja så måtte man jo da finde sammen for at få en sagte vals eller polka, ofte avet om. Danselysten var som regel stor. Så skal jeg love for at mændenes " træben " var skruet rigtigt på, og at ingen piger fik lov at være "bænkevarmer".

For at dansen kunne "glide let" havde man først fejlet

sandet af det hvidskurede gulv, derefter blev der strøet stearinlys på gulvet, så blev det så dejlig glat, at danserne rigtig kunne udfolde sig. Joh, man forstod at feste i de gode gamle dage.

Det var ikke lige så morsomt, dagen derpå, hvor husets piger igen skulle retablere stuens hvidskurede gulv, før man kunne drysse nyt strandsand på.

Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ

Morfars firemands tobakspibe .
=====

Morfars opfindergeni kom stadig i brug i hverdagen. Denne gang gjalt det en stor tobakspibe til fire mands samtidige brug.

Byens bønder var ofte samlet for at få et slag kort, og det var da tit, at en god pibe tobak kunne gøre underværker, men ofte havde man glemt sin pibe hjemme. Nok havde hver bonde mand som regel en samling piber, men det var ikke altid, at disse var i brugbar stand. Når man ingen pibe selv havde, eller kunne låne, måtte man jo se på, at de øvrige deltagere rigtig nød tobakkens særlige aroma og sødme, og det var en ret forbandet situation for dem.

Adskellige gange opfordrede man min morfar, der var bekendt for sine sublime opfindelser på andre områder, men som dog ikke selv var ryger, om at finde på en god løsning, så man fremtidig kunne gå i byen til et godt kortspil, selvom man havde glemt sin pibe derhjemme.

Efter denne opfordring, satte morfar sine gode hjerneceller i sving og spekulerede meget over problemet. Det varede heller ikke mange dage før han havde udtænkt en genial plan. Man kunne jo lave en stor fællespibe, hvor f. eks fire mand samtidig kunne få stillet deres tobakshunger.

Som tænkt så gjort. En stor rund træklods såt på drejebænken, og inden længe var pibehovedet lavet færdigt, så manglede bare "svumpdåsen", pibens nederste del, hvori tobaksovsen blev opsamlet. --- I "svumpdåsens" øverste del, blev der med lige stort mellemrum boret fire huller, som var beregnet til at koble de fire slanger, hvorigennem man skulle suge røgen op i munden igennem en dertil påsat pibespids.

Ved næste kortaften blev "Sørens pibe" afprøvet til

alle rygernes fulde tilfredshed.

Efter at rygerne mange kortaftener havde glædet sig over den fænomenale firemandspibe, var der pludselig^{en} af rygerne, som i stedet for at suge tobaksrøgen til sig, blæste i slangen, med det resultat, at de andre tre rygere, som var koblet på piben, pludselig fik tobakssovs i munden, det varede imidlertid ikke længe før "synderen" blev opdaget og med en alvorlig henstilling fra "rygelaugget", at hvis nogen senere prøvede noget lignende, ville de blive ekskluderet af fællesskabet, både med at ryge, og med at spille kort.

Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ

Udskiftning af Faksens gamle politiassistent, og hvad dermed
===== fulgte.
=====

Byen Fakse er som bekendt en købstadspræget stationsby beliggende i Stevns - Fakse Herreder i Præstø Amt.

Man har eget tingsted, men hører under Store-Heddinge retskreds. (Jeg tror nok, at dette senere er blevet ændret, så byen nu har sin egen retskreds.)

I min barndom havde byen eget tingsted nemlig eget ting - og arresthus med retssal suppleret med to celler, dels til detentionsceller og dels til varetægtsarrestanter. Disse lokaler fandtes i stueetagen, medens der på første sal var indrettet bolig til den til enhver^{tid} værende tjenstgørende politiassistent, som skulle iagttage, at lovens paragrafer blev overholdt.

Nu stod man over for et vagtskifte, den daværende politiassistent havde søgt og fået embede som kordegn ved en af kirkerne i Valby. (Mand og mand imellem, mente man også, at et sådan embede måtte være bedre egnet for ham, eftersom han var kirkelig interesseret, og at han havde svært ved at sætte sig i respekt hos de forskellige urostiftere).

Den nye politiassistent havde omsider overtaget sit embede, og nu havde de sædvanlige urostiftere travlt med at " føle ham på tænderne ". Disse fyre mente stadig, at de havde frit slag med deres sædvanlige udfoldelser, men her tog de dog meget fejl. Den nye ordenshåndhæver var af en hel anden karakter end sin forgænger. Det var en mand, der ønskede respekt

for loven og orden overalt.

Det fik man hurtigt et eksempel på.

I hotel " Fakse's " kælderetage var der blandt andet en kælderbeværtning, populært kaldtes den " Det kolde ben ", man hentydede dermed til hotelejerens ene ben var stift.

Beværtningen var hotellets " slyngelstue " .Her samledes byens mere eller mindre fordrukne"sutter" til lige med de sædvanlige urostiftere. Her blev der drukket til den store " guldmedalje," og det endte ofte med slagsmål mellem de urolige gemytter. I sådanne tilfælde stod værten fuldstændig magtesløs, der var kun et, at gøre, nemlig tilkalde politiet, og ved en sådan lejlighed kom den nye politiassistent i funktion.

Ved ankomsten til slagpladsen beordrede han ro i lokalet og ophør med slagsmålet, hvis ikke,måtte man tage følgerne. Man var dog ikke særlig instillet på, at opfylde hans ordre, men fortsatte slagsmålet.

Nu skulle den nye ordenshåndhæver omgående vise godtfølket hvad han duede til. Han gentog sin ordre, men ingen adlød. Kort proces og politistaven trækkes. Inden længe var de værste uromagere"lagt ned" , og resten, der nu stod for skud, masede og skubbede for at komme væk, de ville nødigt"smage" politistavens smertelige virkning. En af de værste urostiftere, troede, at han kunne komme ud gennem lokalets vareelevator, men her sad han fast, så han blev rigtig godt gennembanket, at det sølle pjæk hurtigt måtte bede om nåde. Efterspillet kom dog senere i retten.

En herreekviperingshandler, af far^sbekendtskab, fortalte senere om det mægtige slagsmål. Han havde stået i sin butiksdør skråt over for beværtningen, og set og hørt, hvorledes de forskellige fyre kom farende op af kælderen og hvorledes de med klægende hyl fór ned af gaden, nu gjalt det bare om, at komme væk i en fart. Han fortæller videre, at det mindede meget om, at det havde samme virkning, som når man holder vand i et rottehul. Her var det dog ikke rotter , men skræmte mænd, der kom farende.

Efter denne manifestation fra politiassistentens side, havde han ikke svært ved fremover at sætte sig i respekt hos de forskellige urostiftere og slagsbrødre.

⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘

Mytteri om bord.

=====

Fakse - Ladeplads, der bl. a. er udskibningshavn for Fakse Kalkbrud, blev dagligt anløbet af flere nationers skibe, som lastede kalk, deriblandt et stort finsk skib, hovedsageligt bemanded med finske søfolk, der var, og vel stadig er bekendt for, at de tit slås med knive.

Således havde der været et alvorligt slagsmål ombord, ja, der var sågalt udbrudt mytteri, skibets kaptajn var blevet låst inde i sin kahyt. Søfolkene var delt i to lejre, en for og en imod kaptajnen. Foreløbig var det kaptajnens fjender, der havde overtaget.

Havnefogeden blev anmodet om at gå ombord, for at formå gemytterne til at holde op med slagsmålet, men dette hjalp ikke, Nu var der kun et at gøre, nemlig at tilkalde politiassistenten fra Fakse. Denne indfandt sig hurtigt og gik alene mand ombord i skibet. Det var ellers ikke noget misundelsesværdigt job, men ro skulle der skabes. Man må ret bese, at skibet jo var besat med en bande fordrukne søfolk, der ikke havde langt til kniven.

Efter at være gået ombord, beordrede politiassistenten ro og ophør med slagsmål, endvidere løsladelse af skibets kaptajn. Hans ordre hjalp imidlertid ikke en smule, slagsmålet fortsatte. Nu var der kun et at gøre. Politiassistenten trak sin stave, nu måtte det briste eller bære.

Første mand slået i gulvet og hurtigt belagt med håndjern de øvrige søfolk blev mere aggressive, så poliass. måtte tilkalde havnefogeden til hjælp .Det varede ikke ret længe inden søfolkene måtte kapitulere. Kaptajnen blev hurtigt befriet af sit fangenskab. Efter dette vældige " søslag ", blev mange af søfolkene, som nu var belagt med håndjern, transporteret til søforhør i Store - Heddinge ret, en del måtte efterlades i varetægtsarrest for senere at få afgjort det retslige opgør.

Atter havde den nye politiassistent vist, hvad han duede til.

⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘ ⌘

" Da den fine kreaturhandler endte i møddingen ".
=====

Som jeg tidligere har fortalt, var min fødeby, Jyderup en lille samling af fem gårde, en brugsforening, og nogle ganske få parcelhuse. Det var den i min barndom, og det er den stadigvæk, men lokalpatrioter var vi selvfølgelig allesammen om en hals vi betragtede den smule by, med megen pietetsfølelse. Ingen skulle komme og sige noget nedsættende om den. Muligvis en følelse, som stadig holder ved en, også i året 1983.

Når jeg en enkelt gang besøger min barndomsby, det er desværre nu meget sjældent, men når det sker, skal jeg da altid en tur henigennem byen (jeg foretager en "strøgtur"), og når jeg passerer de før så kendte steder, kan det jo ikke undgås, at ens barndoms minder vælder frem i min hukommelse, således denne lille episode :

En dag havde byen fået besøg af en i Fakse og omegn meget kendt kreaturhandler, en fornem herre, der om vinteren optrådte i flot kørepels og hvide vadskeskindshandsker, og som befordring kørte han i en meget stor, høj og flot gig forspændt en smuk frederiksborghest. Det var en meget flot ekvipage, når herr,C. invaderede byen.

Han kørte altid stærkt, og det kneb ofte med at holde balancen i bratte sving, vognen var tit ved at slå over.

Således skete det en dag, da han i mægtig fart, kom fra byens højereliggende del, og just havde passeret " torvet " , skulle svinge ved " Perk Stovsens" bratte hjørne, hvor der imidlertid, til alt uheld for den gode kreaturhandler, var anbragt en mødding med både tykt og tyndt indhold, men i svinget havde han fået altfor stærk fart på, så giggen slog over, med det resultat, at herr C. blev slynget ud af køretøjet og faldt lige så uheldigt, at han faldt pladask ned i møddingens våde og klæbrige indhold, hvor han "boltrede sig" inden han igen kom på ret køl. Hans ellers fornemme fremfærd, havde på et kort øjeblik iklædt ham et lidet flatterende udseende.

Efter en hårdt tiltrængt rengøring, og med hest og køretøj igen på rette plads, fortsatte herr. C. til sin bopæl i Fakse.

Jeg tror ikke, der blev lavet mere kreaturhandel den dag, men vor lille by var blevet en morsom oplevelse rigere.

En " varm " nytårsaften .

=====

Jeg ved ikke hvorfor vores ellers så fredelige lille bysamfund skulle være midtpunkt i et ikke så pænt nytårsshow, som blev foranstaltet nytårsaften 1914, af de fleste af byens unge mennesker. Man havde sat hinanden stævne udenfor gamle tømrer " Perk Stovsen's' ejendom, som lå mindt i byen. Fra tidligere nytårsaftener havde man bemærket, at nævnte "Perk Stovsen" og hans svenskfødte husholderske Charlotte, altid havde været meget irriteret over nytårsskyderiet udenfor deres bopæl, de havde begge løbet efter uromagerne , men uden resultat, så netop nu, den ovennævnte aften , havde byens ungdom bestemt, at nu skulle "Perk Stovsen" og Charlotte få sig en "munter aften".

Min yngste søster og jeg fik ikke lov at være med i dette show, men vi kunne se det hele fra vor hjemlige udkigspost, og det var vi senere glade for.

Jeg vil tro, at en femten tyve unge mennesker var på gaden for at lave alle tiders mest voldsomme og infernalske spektakkel. Virkningen udeblev da heller ikke. Den gamle tømrer og hans husholderske udfoldede også stor aktivitet med at fange nogle af uromagerne, som selvfølgelig var dem for hurtige i vendingen. Senere blev de begge klogeligt inden døre, og lod de unge mennesker skabe sig som de havde lyst, til.

Efter en times tids udfoldelse med affyring af fyrværkeri i alle afskygninger, var krudtet omsider sluppet op, og "bombardementet" ophørt, men for de deltagende unge mennesker fik aftenens store udfoldelse et retsligt efterspil, idet "Perk Stovsen meldte hele banden til politiet for grov gadeuorden og for overfald på sagesløse personer.

I løbet af ganske kort tid blev alle de unge mennesker indkaldt til retsmøde på Ting og Arresthuset i Fakse, hvor hver blev idømt en bøde på 2,- kroner, at erlægge til politikassen, og med en alvorlig formaning af dommeren om, ikke at gentage en sådan opførsel overfor fredelige borgere i vort samfund.

For min brors vedkommende, som var i musiklære i Næstved fik han tilsigelse til at møde i retten dér og vedtage en bøde til politikassen på 2,- kroner, og fik samme formaning af den dér fungerende dommer, og det ærgrede ham meget.

REGISTER.

Side.

Min Morfar :	1.
Min Mormor :	13.
Min Mor :	17.
Storvasken :	18.
Ølbrygning :	19.
Bagning i den store lerovn :	20.
Slagtning, specielt juleslagtning :	20.
Smørkærning :	22.
Haven :	23.
Min Far :	30.
Mig selv :	49.
Fra tiden med sand på gulvet :	55.
Skudsmålsbogen :	59.
Realeksamen :	63.
Mørkningstimerne i Hjemmet :	65.
Da biografbilletten kun kostede 5 øre :	65.
Vort hjemlige " Tivoli " :	66.
Tørveskær og røglesætning :	68.
Roelugning og høstarbejde :	69.
Vogtning af kær og gæs :	71.
Cirkusforestilling i "Cirkus Mundeling" :	72.
Teaterforestillinger :	73.
Et offentligt ombud. "Ligsynsmænd":	74.
Stor sejlads på "Byvanjen" :	75.
Hvad dog skænderi kan føre til ? :	76.
Med sovende kusk på grisevognen :	77.
Flyveren Ulrik Birch :	77.
Verdens største passagerskib " Titanic " :	78.
Luftskibet " Graf Zeppelin " :	79.
Min første "cykle" :	79.
Rideturen, der endte i byvanjens mudder :	80.
Som " Fødselshjælper " , anden-juledag:	81.
Løbskkørsel, der endte i "byvanjens kolde vand :.	82.
Da rottekrigen var på det højeste :	83.
Vor hjemlige " Jens Vejmand " :	85,
Til loppecirkus i Næstved :	86.
Hvid slavehandel omkring år 1900 :	88.
Doktorstolen :	89.

<u>Register fortsat :</u>	side.
Dyrlægens kørende opsamlingscentral :	90.
Kildemarkederne ved " Rosenkilde " :	92.
Hvad er det, at sysle ? :	93.
De fire potters brændevinsanker :	93.
De druknede som fluer :	94.
"Lanciers" på køkkengulvet:	95.
Møddingskraber og røgvender :	95.
Fra plejlen til damptærskning :	96.
Klapjagten på " Rosendal " :	98.
Hvad er en postborer ? :	99.
Da telefonen kom til Jyderup :	101.
Fakse som filmsby :	102.
Kongerevu i Fakse 1911 :	103.
Folkemødet på " Mørkebjerg " :	105.

Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ

Register supplement :

Skikke på landet	1.
Morfars firemands tobakspibe	3.
Udskiftning af Fakes gamle politiassistent ..	4.
Mytteri om bord	6.
Da den fine kreaturhandler endte i møddingen .	7.
En "varm"Nytåraften	8.

Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ

Endvidere følger - 8 - sider med billeder .

Æ Æ Æ Æ Æ Æ Æ

"HYLDEKÆRGAARD" i 1902.

Morfar og mormor samt far og mor med den samlede børneflokk i 1902.

Ved fars og mors sølvbryllup i 1913.

Trine og Lars Madsens guldbryllup, der blev holdt på "Hyldekærgaard" i året 1904.

Morfar, mor og mormor.

Mor.

Trine og Lars Pe'sen.

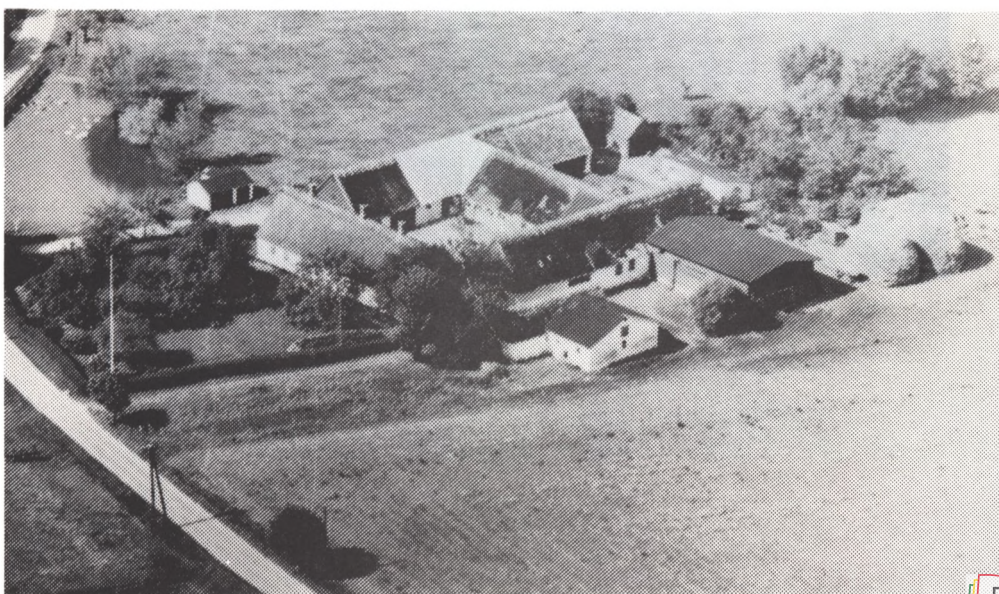

Johanne, Niels og Anna.

Søren, Gerda og Niels

"HYLDEKÆRGAARD".

Gerda og Niels ved mælkevognen.

Soldaterindkvartering i sommeren 1915.

Far og mor ved skrivebordet.

Ved realeksamen i 1918.

Ved hygebænken i Jyderup.

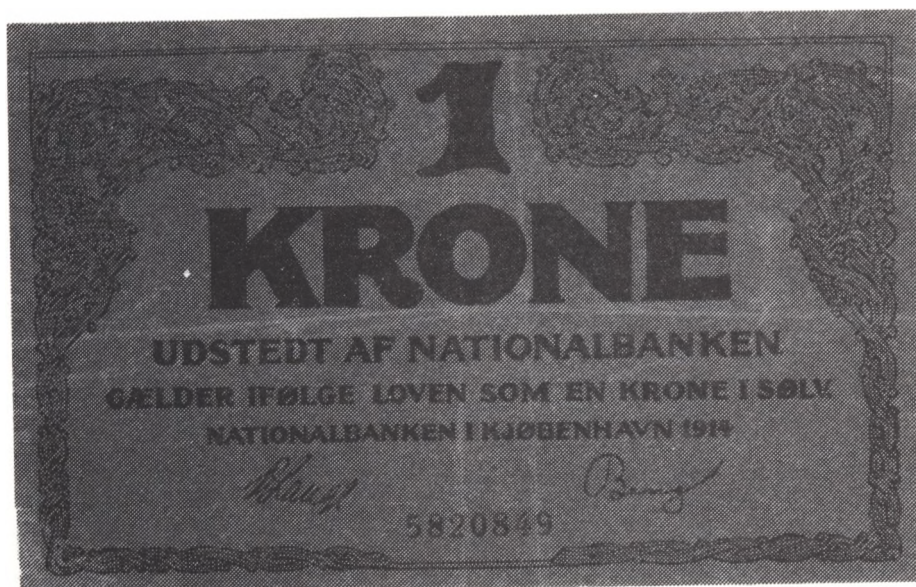
En reminiscens fra pengemarkedet – 1914 – og – 1916.

Rød 1 kr. seddel 1914.

Lyseblå 1 kr. seddel 1916.

Rød 1 kr. seddel 1914.